

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง ความพึงพอใจของผู้สูงอายุต่อการจัดสวัสดิการสังคมของเทศบาล ตำบลบ้านคลอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ในการนี้ผู้วิจัยได้รวบรวมแนวคิดทฤษฎีและ ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยสามารถสรุปเป็นหัวข้อต่างๆ ได้ดังนี้

1. ทฤษฎีแรงจูงใจกับความพึงพอใจ
  - 1.1 แรงจูงใจ
  - 1.2 ความพึงพอใจ
2. แนวคิดเกี่ยวกับสวัสดิการสังคม
  - 2.1 ความหมายของสวัสดิการสังคม
  - 2.2 รูปแบบของสวัสดิการสังคม
  - 2.3 องค์ประกอบของการจัดสวัสดิการสังคม
  - 2.4 หลักการสวัสดิการสังคม
  - 2.5 แนวคิดพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับสวัสดิการสังคม
3. แนวคิดการจัดสวัสดิการสังคมในประเทศไทย
4. รูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมของประเทศไทย
5. ข้อกำหนดคณะกรรมการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมแห่งชาติว่าด้วย

มาตรฐานการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. 2550

6. ทิศทางและรูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมของประเทศไทยในอนาคต
7. การดำเนินงานด้านสวัสดิการผู้สูงอายุของประเทศไทย
8. รูปแบบสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุในประเทศไทย
9. แนวทางการดำเนินการด้านสวัสดิการสังคมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

โดยทั่วไป และผู้สูงอายุ

10. บริบทการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลบ้านคลอง
11. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
12. กรอบแนวคิดในการวิจัย

ทฤษฎีแรงจูงใจกับความพึงพอใจ

1. แรงจูงใจ (Matlin M. W. 1995 : 112)

แรงจูงใจ คือ พลังแรงภายในของบุคคล (หรือสัตว์) ที่ทำให้คนเรา (หรือสัตว์) เกิดพฤติกรรม และควบคุมแนวทางของพฤติกรรมให้บรรลุจุดหมาย เป็นกระบวนการชักจูงเร้าใจที่เกิดขึ้นในตัวบุคคล และทำให้อยากทำพฤติกรรมต่างๆ ออกมาโดยที่ตัวเองอยากทำตาม ที่ตัวเองปรารถนา หรือทำพฤติกรรมตามที่ผู้จูงใจคนอื่นอยากให้ทำก็ได้ ดังนั้น การจูงใจจึงมี 2 ชนิด การจูงใจภายใน (Intrinsic Motivation) กับ การจูงใจภายนอก ที่เรียกว่า Extrinsic Motivation การจูงใจภายในบางที่เรียกว่า Self - motivation

1.1 ลักษณะสำคัญของแรงจูงใจ

- 1.1.1 เป็นตัวการที่ก่อให้เกิดพลังงานในการแสดงพฤติกรรม
- 1.1.2 เป็นสิ่งเร้าสิ่งกระตุ้นให้อิทธิพลไม่หยุดนิ่ง
- 1.1.3 เป็นสิ่งซึ่งต้องได้รับการเสริมแรง (เช่น เมื่อคนเกิดแรงจูงใจคนต้องได้รับการตอบสนอง อาจเป็นรางวัล สิ่งของเป็นการเสริมแรงภายนอก

1.2 อำนาจหรืออิทธิพลของแรงจูงใจ

- 1.2.1 ทำให้สภาพร่างกายเปลี่ยนแปลงไป
- 1.2.2 ทำให้สภาพอารมณ์เปลี่ยนแปลง
- 1.2.3 ก่อให้เกิดนิสัยความเคยชิน
- 1.2.4 ช่วยสร้างความรู้สึกรัก
- 1.2.5 ทำให้เกิดความมุ่งหวังอยากได้สิ่งต่างๆ และจัดการปรับปรุงสิ่งแวดล้อมเสียใหม่

1.3 ชนิดของแรงจูงใจ

อาจแยกออกเป็นหลายชนิด แต่ที่นิยมแบ่งกันนั้นมีอยู่ 3 ชนิดใหญ่ๆ คือ

1.3.1 แรงจูงใจทางด้านร่างกาย (Physiological Motives) คือ พลังที่ทำให้คนแสดงพฤติกรรมในการรักษาสภาพชีวิตให้อยู่รอด อยู่ในภาวะสมดุลมีปกติสุข ไม่ตาย เช่น แรงจูงใจในการบำบัดความหิว ความกระหาย ความต้องการพักผ่อน การขับถ่าย และแรงจูงใจทางเพศ เป็นต้น แรงจูงใจทางกายนับว่าเป็นแรงจูงใจปฐมภูมิ (Primary Motives) ของคนเราที่เดียว

1.3.2 แรงจูงใจในทางสังคม (Social Motive) เป็นแรงจูงใจที่เกิดจากการเรียนรู้ (Acquired, Learned, Secondary Motive) เช่น ความอยากมีเพื่อน ต้องการมีหน้ามีตา อยากรวย อยากรู้สึกสำราญใจ แรงจูงใจทางสังคม เป็นผลมาจากความต้องการทางจิตใจของคนเราด้วยพร้อมๆ กัน เพื่อสนองจิตใจให้เบิกบานในการดำเนินชีวิตร่วมกันในสังคม

1.3.3 แรงจูงใจส่วนบุคคล (Personal Motive) ได้แก่ แรงจูงใจที่คนเราอยากทำ อยากเป็น หรืออยากได้ตามที่ตนเองต้องการเป็นส่วนตัวโดยเฉพาะเป็นลักษณะพิเศษ

มาสโลว์, (Maslow, 1943 : อ้างถึงใน วิชาดา คุปตานนท์. 2544 : 199 ; อ้างอิงจาก Abraham H. Maslow. "A Theory of Human Motivation" Psychological Review.) ได้กล่าวว่า แนวความคิดเกี่ยวกับแรงจูงใจ (Motivation Theory) เป็นแนวความคิดที่สะท้อนให้เห็นความสำคัญของการจัดการในกลุ่มพฤติกรรมศาสตร์ เช่น ให้ความสำคัญต่อบุคคล พฤติกรรมของบุคคล พฤติกรรมของกลุ่ม และความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในองค์การ Maslow ศึกษาความต้องการของบุคคล โดยอธิบายว่า บุคคลมีความต้องการเป็นลำดับขั้น เริ่มจากความต้องการด้านกายภาพ (Physical needs) เมื่อบุคคลได้รับการตอบสนองความต้องการเหล่านั้นแล้วเขาก็จะมีความต้องการในลำดับที่สูงขึ้นไปอีกจนกระทั่งถึงความต้องการขั้นสูงสุด คือ ความต้องการความสำเร็จในชีวิต (Self-actualization) ลำดับความต้องการตามแนวความคิดของ Maslow ประกอบด้วยความต้องการ 5 ขั้นคือ

1. ความต้องการทางกายภาพ (Physiological Needs) เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์เป็นความต้องการเพื่อความอยู่รอดของชีวิต ได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค ที่อยู่อาศัย และการพักผ่อน เป็นต้น

2. ความต้องการด้านความปลอดภัย (Safety Needs) เป็นความต้องการทางกาย เช่น ความปลอดภัยจากอุบัติเหตุ อุบัติภัย และความปลอดภัย หรือความมั่นคงทางจิตใจ เช่น ความมั่นคงในอาชีพและชีวิต

3. ความต้องการทางสังคม (Social Needs) ได้แก่ ความต้องการที่จะเข้าร่วมและรับการยอมรับในสังคม ความเป็นมิตรและความรักจากเพื่อนร่วมงาน

4. ความต้องการที่จะได้รับการยกย่องในสังคม (Esteem Needs) ได้แก่ ความต้องการอยากเด่นในสังคม รวมถึงความสำเร็จ ความรู้ ความสามารถ ความนับถือตนเอง ความเป็นอิสระเสรีภาพ และการเป็นที่ยอมรับนับถือของคนทั้งหลาย

5. ความต้องการที่จะได้รับความสำเร็จตามความนึกคิด (Self-Actualization Needs) เป็นลำดับขั้นความต้องการที่สูงสุดของมนุษย์ ที่คนส่วนมากนี้ก็อยากจะเป็นอยากจะได้ แต่ไม่สามารถแสวงหาได้ ลำดับขั้นความต้องการของ Maslow จะมีผลต่อการสร้างแรงจูงใจในการประเมินผลงานขององค์กร ที่มีผลกระทบต่อตอบสนองความต้องการของบุคคล

ทฤษฎีความคาดหวัง (Expectancy Theory) ของ Victor Vroom (1964) อธิบายว่า ความคาดหวังเป็นพฤติกรรมส่วนบุคคล ความต้องการเหตุผลในการที่จะกระทำกิจกรรมใดๆ เพื่อให้ผลตอบแทนตามที่ตนต้องการ หรือความคาดหวังเกิดจากคุณค่าของสิ่งที่มาล่อใจ เช่น รางวัล เงิน สิ่งของตอบแทน เป็นต้น ที่จะได้รับถ้าสิ่งของเหล่านั้นมีคุณค่าสำหรับเขาประกอบกับเขามีความสามารถ หรือมีความหวังที่จะไปได้เขาจะเกิดความสนใจที่จะกระทำทันที ในบริบทแห่งความหมายที่กระชับ ความคาดหวัง (Expectancy) เป็นการประเมินความเป็นไปได้ของบุคคลว่าการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งของเขามีทางที่จะนำไปสู่ผลที่คาดหวัง

พอร์เตอร์ และ ลอร์เลอร์, (Porter และ Lawler, 1968 : อ้างถึงใน พรชัย ลิขิตธรรมโรจน์. 2545 : 82 ; อ้างอิงจาก Lyman W. Porter and Edward E. Lawler III. Managerial Attitude and Performance.) ได้ศึกษาทฤษฎีการจูงใจ โดยได้ขยายทฤษฎีความคาดหวังของ Vroom ในเรื่องเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติงานกับความพึงพอใจ Porter และ Lawler เห็นว่า ผลจากการปฏิบัติงานจะก่อให้เกิดผลลัพธ์หรือรางวัล รางวัลเหล่านี้ประกอบด้วย รางวัลภายนอก (Extrinsic Rewards) ซึ่งได้แก่ รายได้และการเลื่อนตำแหน่ง ส่วนรางวัลภายใน (Intrinsic Rewards) ได้แก่ การยอมรับตัวเองและความรู้สึกถึงความสำเร็จ ซึ่งแต่ละคนจะประเมินผลถึงความเสมอภาค หรือความยุติธรรมของรางวัลกับความพยายามที่ได้ใช้ไป รวมทั้งระดับของความสำเร็จในการปฏิบัติงาน หากรู้สึกว่ารางวัลที่ได้รับมีความยุติธรรมบุคคลนั้นก็จะมี ความพึงพอใจในงาน

เฮร์ซเบิร์ก, (Herzberg, 1959 : อ้างถึงใน พรชัย ลิขิตธรรมโรจน์. 2545: 76 ; อ้างอิงจาก Frederick Herzberg. The Motivation to Work.) ได้ทำการทดลองโดยการสอบถามผู้ปฏิบัติงานประมาณ 200 คน ถึงปัจจัยที่ทำให้เกิดความพึงพอใจและไม่พอใจในการปฏิบัติงาน ผลจากการสอบถาม Herzberg ได้แบ่งปัจจัยหรือองค์ประกอบเกี่ยวกับแรงจูงใจออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. ปัจจัยที่ก่อให้เกิดความไม่พอใจ (Hygiene Factors) เป็นปัจจัยที่ผู้ปฏิบัติงานคาดหวังว่าจะได้รับการทำงานถ้าขาดปัจจัยเหล่านี้ จะก่อให้เกิดความไม่พอใจแก่ผู้ปฏิบัติงานแต่ถ้ามีก็ไม่ถึงกับก่อให้เกิดความพอใจ ทั้งนี้ เพราะเป็นสิ่งที่ผู้ปฏิบัติงานคิดว่าเขาจะต้องได้รับอยู่แล้วปัจจัยที่ก่อให้เกิดความไม่พอใจ (Hygiene Factors) นี้แบ่งออกเป็น

- 1.1 นโยบายและการบริหาร
- 1.2 วิธีการบังคับบัญชา
- 1.3 เงินเดือน
- 1.4 ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปฏิบัติงานในระดับต่างๆ
- 1.5 สภาพการทำงาน
- 1.6 ความมั่นคงของงาน
- 1.7 สถานภาพ

1.8 ชีวิตส่วนตัวคือองค์การจิตสภาพให้คนใช้ชีวิตส่วนตัวบ้าง

2. ปัจจัยที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจ (Motivator Factors) เป็นปัจจัยที่จะทำให้ผู้ปฏิบัติงานเกิดความพึงพอใจในการทำงาน และจะเป็นแรงจูงใจให้ผู้ปฏิบัติงานทำงานอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ปัจจัยเหล่านี้ ถึงแม้ไม่มีให้ผู้ปฏิบัติงานก็จะไม่ก่อให้เกิดความรู้สึกไม่พอใจ แต่ถ้ามีก็จะก่อให้เกิดความพอใจขึ้นปัจจัยที่ก่อให้เกิดความพอใจนี้ ได้แก่

2.1 ความสำเร็จในการทำงาน

2.2 ตั๋วงาน

2.3 การได้รับการยอมรับ

2.4 ความรับผิดชอบ

2.5 ความก้าวหน้า

ทฤษฎีนี้เมื่อนำมาใช้พิจารณาในการศึกษา ผู้วิจัยได้นำมาประยุกต์ใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์ความพึงพอใจของประชาชนต่อการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบล โดยพิจารณาว่าปัจจัยที่จะก่อให้เกิดความพึงพอใจแก่ประชาชน คือ ความสำเร็จในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล ผลงานขององค์การบริหารส่วนตำบล การยอมรับในความสำคัญ of ประชาชนจากองค์การบริหารส่วนตำบล และความรับผิดชอบต่อหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลที่มีต่อประชาชนในท้องถิ่น

2. ความพึงพอใจ

การศึกษาเกี่ยวกับความพึงพอใจ มีผู้ให้ความหมายของความพึงพอใจไว้แตกต่างกันตามวัตถุประสงค์ของผู้ทำการวิจัย ดังนี้ ความพึงพอใจตามความหมายของพจนานุกรมทางด้านจิตวิทยา (Chaplin, 1968 : 437) ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า เป็นความรู้สึกของผู้ที่มารับบริการ ต่อสถานบริการตามประสบการณ์ ที่ได้รับจากการเข้าไปติดต่อขอรับบริการในสถานบริการนั้นๆ

อมร รักษาสัตย์ (2522 : 27) นักวิชาการที่สำคัญอีกท่านหนึ่ง ที่เห็นว่า ความพึงพอใจของผู้รับบริการ เป็นมาตรการอย่างหนึ่งที่ใช้วัดประสิทธิภาพของการบริหารงานได้ เพราะการจัดบริการของรัฐนั้น มิใช่สักแต่จะทำให้เสร็จไปแต่หมายถึงการให้บริการอย่างดี เป็นที่พึงพอใจของประชาชน

ฟรูม, (Vroom, 1964 : อ้างถึงใน ชมพูนุช กาศสกุล. 2546 : 7 ; อ้างอิงจาก Victor H. Vroom. Work and Motivation.) ได้ให้ความหมายของความพึงพอใจไว้ว่า เป็นผลจากบุคคลนั้นๆ เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรม หรือเข้าไปรับรู้แล้วพอใจความหมายของความพึงพอใจ สามารถทดแทนความหมายของทัศนคติได้บ้างที่เรียกว่า “ทฤษฎี V.I.E.” เนื่องจากมีองค์ประกอบทฤษฎีที่สำคัญ คือ

1. V มาจากคำว่า Valence ซึ่งหมายถึง ความพึงพอใจ

2. I มาจากคำว่า Instrumentality หมายถึง สื่อ / เครื่องมือวิธีทางนำไปสู่ความพึงพอใจ

3. E มาจากคำว่า Expectancy หมายถึง ความคาดหวังภายในตัวบุคคลนั้นๆ บุคคลมีความต้องการและความคาดหวังในหลายสิ่งหลายอย่าง ดังนั้น จึงต้องกระทำโดยวิธีใดวิธีหนึ่งเพื่อตอบสนองความต้องการ หรือสิ่งที่คาดหวังเอาไว้เมื่อได้รับการตอบสนองตามที่ตั้งความหวังหรือคาดหวังไว้นั้น บุคคลก็จะได้รับความพึงพอใจขณะเดียวกันก็จะคาดหวังในสิ่งที่สูงขึ้นไปเรื่อยๆ Victor H. Vroom (สุเชษฐ์ ทรัพย์สินเสริม. 2541 : 10, อ้างอิงจาก Victor H. Vroom. Work and Motivation. 1973 : Unpaged) ตามทฤษฎีของ Vroom ได้กล่าวไว้ว่า แรงจูงใจ คือ ผลรวมของความพอใจกับความคาดหวังที่คิดไว้แสดงในรูปสมการได้ ดังนี้

แรงจูงใจ = ผลของความพอใจ + ความคาดหวัง

ซึ่งหมายถึง แรงจูงใจของบุคคลใดบุคคลหนึ่งต่อการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เช่น ต่อการประเมินผลงานขององค์กรที่เกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ของตน หรือแรงจูงใจบุคคลจะเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมขององค์กรใด จะเป็นผลที่เกิดจากทัศนคติต่อองค์กรหรือการทำงานขององค์กรนั้นรวมกัน ความคาดหวังที่เขาคาดหวังไว้ถ้ามีทัศนคติที่ดีต่อองค์กร ต่อผลงานขององค์กร และได้รับการตอบสนองทั้งรูปธรรมและนามธรรม เป็นไปตามที่คาดหวังไว้แรงจูงใจที่จะมีความรู้สึกพึงพอใจก็จะสูง แต่ในทางกลับกันถ้ามีทัศนคติในเชิงลบต่องาน และการตอบสนองไม่เป็นไปตามที่คาดหวัง แรงจูงใจที่จะมีความรู้สึกพึงพอใจก็จะต่ำไปด้วย

จากที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่ามีผู้ให้ความหมายของคำว่าความพึงพอใจไว้แตกต่างกัน แต่สามารถสรุปได้ว่าความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกส่วนที่ดีที่ชอบพอใจหรือประทับใจของบุคคลผู้ใช้บริการสาธารณะซึ่งบริการสาธารณะนั้น มาจากความสามารถในการให้บริการของหน่วยงานของรัฐอย่างมีประสิทธิภาพ และผลการปฏิบัติงานก่อให้เกิดความพึงพอใจแก่มนุษย์ และได้รับผลกำไรจากการปฏิบัตินั้นๆ ซึ่งจากการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจว่าผู้อายุมีความพอใจต่อการจัดสวัสดิการสังคมของเทศบาลตำบลบ้านคลอง เป็นไปตามทฤษฎีมากน้อยเพียงใด

แนวคิดเกี่ยวกับสวัสดิการสังคม

1. ความหมายของสวัสดิการสังคม

เทอร์เนอร์, (Turner, 1974 : 14 อ้างถึงใน วันทนีย์ วาสิกะสิน, 2553 : 1) ให้นิยามคำว่า “สวัสดิการสังคม” ว่าเป็นความพยายามส่งเสริมให้ประชาชนมีมาตรฐานความเป็นอยู่ขั้นพื้นฐานที่มั่นคง โดยครอบคลุมการบริการกับบุคคลและชุมชนในลักษณะการพัฒนาสังคม และการเสริมสร้างให้บุคคลสามารถเผชิญกับสภาพปัญหาทางร่างกาย จิตใจ เศรษฐกิจ และสังคมตลอดจนการพยายามขจัดสภาวะที่พึ่งตนเองไม่ได้ของประชาชนให้หมดไป Friedlander and Apte (1980 : 4 อ้างใน วันทนีย์ วาสิกะสิน, 2553 : 1) อธิบายว่า “สวัสดิการสังคม” เป็นระเบียบ นโยบาย ผลประโยชน์ และบริการ ซึ่งจะทำให้การดำเนินการจัดบริการต่างๆ เป็นไปโดยสอดคล้องกับความต้องการของสังคม เป็นที่ยอมรับว่าสวัสดิการสังคมเป็นพื้นฐานที่มีความสำคัญ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วและถาวร เปลี่ยนแปลงจากสภาวะที่เคยยากลำบากไปสู่สิ่งที่คาดหวังว่าดีกว่า รวมไปถึงความอุดมสมบูรณ์ในที่สุด

บาร์คเกอร์, (Barker, 1987 : 154 อ้างถึงใน จิราลักษณ์ จงสถิตมัน, 2539 : 5) ให้ความหมายว่า สวัสดิการสังคม คือ “ระบบที่ประกอบด้วยโครงการต่างๆ ประโยชน์ตอบแทน และบริการ ในระดับชาติ ที่ช่วยให้ประชาชนได้รับการตอบสนองความต้องการทางสังคม เศรษฐกิจ การศึกษา และสาธารณสุข อันเป็นพื้นฐานที่จะทำให้สังคมดำรงอยู่ได้ รวมทั้งยังหมายถึง สถานะของความอยู่ดีมีสุขโดยรวมของคนในชาติ และของชุมชนหรือสังคมอีกด้วย ” พระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. 2546 ให้ความหมายไว้ว่า สวัสดิการสังคม หมายถึง ระบบการจัดบริการทางสังคมซึ่งเกี่ยวกับการป้องกัน การแก้ไขปัญหาการพัฒนา และการส่งเสริมความมั่นคงทางสังคม เพื่อตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานของประชาชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึ่งตนเองได้อย่างทั่วถึง เหมาะสม เป็นธรรม และให้เป็นไปตามมาตรฐาน ทั้งทางด้านการศึกษา สุขภาพอนามัย ที่อยู่อาศัย การทำงาน และการมีรายได้ นันทนาการ กระบวนการยุติธรรม และบริการทางสังคมทั่วไป โดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิที่ประชาชนจะต้องได้รับ และการมีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการสังคมทุกระดับ

ระพีพรรณ คำหอม (2549 : 6 - 23) ได้สรุปความหมายของสวัสดิการสังคม โดยรวบรวมความหมายตามหลักเกณฑ์ ได้แก่

1. เกณฑ์คุณภาพชีวิตที่ดี หรือการกินดีอยู่ดี (Quality of Life or Well-being) ควบคู่กับการใช้นโยบายทางสังคม เพื่อสร้างระบบบริการสังคมอย่างครอบคลุม เพื่อนำไปสู่การสร้างความมั่นคงของมนุษย์ และความมั่นคงทางสังคมโดยรวม
2. เกณฑ์สวัสดิการสังคมเป็นวัตถุประสงค์ (Aims) ซึ่งความหมายนี้เชื่อว่าสวัสดิการสังคมเป็นเป้าหมายการทำงาน เพื่อใช้งานสวัสดิการสังคมเป็นเครื่องมือที่จะนำไปสู่การพัฒนาสังคมโดยรวม

3. เกณฑ์ความหมายเฉพาะเจาะจงในรูปของโครงการหรือกิจกรรมหรือบริการ
  4. เกณฑ์สวัสดิการสังคมเป็นสถาบันทางสังคม
  5. เกณฑ์สวัสดิการสังคมเป็นสิทธิและความเท่าเทียมของคนทุกคนในสังคม
- โดยได้สรุปว่า สวัสดิการสังคม หมายถึง ระบบการจัดสรร และจัดการบริการสังคมในลักษณะของโครงการหรือบริการต่าง ๆ ให้กับทุกคนในสังคม ภายใต้หลักสิทธิความเท่าเทียมกันความเสมอภาค และความเป็นธรรมทางสังคม เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีของคนในสังคม การพัฒนาสังคมโดยรวม รวมทั้งการสร้างระบบความมั่นคงของมนุษย์ และสังคมในระยะยาว

นั่นที่นี้ ทรัพย์ศิริ และคณะ (2550 : 19) ให้ความหมายคำว่า สวัสดิการสังคมว่า หมายถึง สภาวะความเป็นอยู่ของคนในสังคม ซึ่งได้รับการช่วยเหลือและส่งเสริมเพื่อตอบสนองความต้องการพื้นฐานของความจำเป็นที่จะอยู่ในสังคมอย่างเท่าเทียม เพื่อให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

กิติพัฒน์ นนทปัทมะดุลย์ (2550 : 6) ได้กล่าวถึง โครงการเผยแพร่ความรู้การพัฒนาาระบบสวัสดิการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนซึ่งให้ความหมายของ “สวัสดิการสังคม” ว่าสวัสดิการสังคมคือ การกินดี อยู่ดี มีสุข และมีสิทธิ ดังนั้น จุดหมายปลายทางของการจัดสวัสดิการ คือ การทำให้ทุกคนในสังคมได้รับสิทธิพื้นฐานทางสังคมตามมาตรฐานสากล

ปัทมวดี โภชนกุล ชูชูกิ (2552 : 10) ให้ความหมายคำว่า สวัสดิการสังคม (social welfare) ในทางเศรษฐศาสตร์ว่า “สวัสดิการ” หมายถึง ความเป็นอยู่ที่ดี (well-being) พิจารณาจากอรรถประโยชน์ (utility) หรือความพอใจของประชาชน “สวัสดิการ” ในทางเศรษฐศาสตร์ จึงถูกนิยามในลักษณะที่เป็น “เป้าหมาย” ของสังคม คือ การอยู่ดีกินดีของสมาชิกในสังคมส่วน “วิธีการ” ให้ได้มาซึ่งความเป็นอยู่ที่ดี เช่น กิจกรรมของตลาด กิจกรรมการสงเคราะห์ การจ่ายเงินสงเคราะห์ การสนับสนุนและโครงการต่าง ๆ โดยรัฐไม่ใช่ “สวัสดิการ” โดยตัวมันเอง แต่เป็น “บริการ” ซึ่งเป็นเครื่องมือเพื่อนำไปสู่ “สวัสดิการ” คือ ความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชน...

กล่าวโดยสรุปแล้วสวัสดิการสังคม หมายถึง ระบบการจัดสรรและจัดการบริการสังคม เพื่อให้ทุกคนในสังคมมีความเป็นอยู่ที่ดีตามมาตรฐานที่กำหนดอย่างเท่าเทียมกัน

2. รูปแบบของสวัสดิการสังคม

ทิตมัสส์, (อ้างถึงใน วันทนีย์ วาสิกะสิน และคณะ, 2553 : 3 - 5) ได้แบ่งรูปแบบของสวัสดิการสังคมออกเป็น 3 รูปแบบกว้างๆ ได้แก่

1. รูปแบบ “ส่วนที่เหลือ” หรือ “เก็บตก” (residual model of welfare) เป็นการจัดสวัสดิการสังคมที่ตั้งอยู่บนฐานความเชื่อที่ว่า บุคคลในสังคมจะได้รับการตอบสนองความต้องการ จากแหล่งสำคัญ 2 แหล่ง คือ ตลาดและครอบครัว ประชาชนที่ประสบปัญหาหรือมีความต้องการทางสังคม จะหันเข้าหาแหล่งทรัพยากรของตนเองด้วยการใช้เงินรายได้ หรือเงินออมซื้อหาบริการต่างๆ ทางสังคม เพื่อตอบสนองความต้องการและปัญหาของตน หากไม่

สามารถซื้อหาบริการได้ก็จะหันเข้าหาครอบครัว ในรูปแบบนี้ สถาบันสวัสดิการสังคมของรัฐจะยื่นมือให้ความช่วยเหลือประชาชนเฉพาะส่วนที่เหลือ (Residual) จากผู้มีอำนาจซื้อหาบริการในระบบของเศรษฐกิจเสรีที่นิยมให้กลไกตลาดทำหน้าที่โดยรัฐเข้าแทรกแซงน้อยที่สุด เป็นการช่วยเหลืออย่างจำกัด โดยมีการประเมินปัญหาและความต้องการของผู้เดือดร้อน (Means-Tests) ซึ่งเป็นการจัดสวัสดิการสังคมแบบเจาะจงเฉพาะกลุ่มประชาชนผู้ขาดแคลน (ระพีพรรณ คำหอม, 2549 : 195)

2. รูปแบบ “สัมฤทธิ์ผลทางอุตสาหกรรม” (industrial achievement performance หรือ Handmaiden model) เป็นการมองสวัสดิการสังคมเสมือนเป็นกลไกสำคัญกลไกหนึ่งในระบบเศรษฐกิจ สวัสดิการสังคมรูปแบบนี้ถูกใช้ป้อนเป็นเครื่องตอบแทนแก่ผู้เป็นกำลังในการผลักดันระบบเศรษฐกิจ โดยใช้มาตรการทางด้านภาษีอากรและการเงินการคลัง ตลอดจนผลตอบแทนในอาชีพเป็นสิ่งตอบสนองความต้องการของบุคคลที่เป็นกำลังการผลิต ผู้ใดมีความสามารถในการทำงานสูงสามารถสร้างผลิตภาพและผลิตผลที่น่าพึงพอใจแก่ระบบเศรษฐกิจ ก็จะได้รับสวัสดิการที่ดีกว่า

3. รูปแบบ “สถาบัน” (institution redistributive model) เป็นรูปแบบที่ถือว่าสวัสดิการสังคมเป็นสถาบันสังคมสถาบันหนึ่งที่มีความสำคัญที่ก่อให้เกิดบูรณาภาพ (integration) ในสังคม ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่สังคมจะขาดเสียมิได้ แม้สังคมนั้นจะเป็นสังคมที่มีเสถียรภาพแล้วก็ตาม สวัสดิการแบบนี้ก็ต้องทำหน้าที่ให้ระบบสังคมดำเนินไปได้อย่างราบรื่น โดยขณะที่ระบบเศรษฐกิจตลาดเสรีสร้างความไม่เป็นธรรมทางสังคมและเศรษฐกิจ รูปแบบสวัสดิการสังคมแบบนี้ จะเหมาะสมที่จะดำเนินการควบคู่กันไปเพื่อเป็นการคานกับกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเศรษฐกิจที่ก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมดังกล่าว

3. องค์ประกอบของการจัดสวัสดิการสังคม

ระพีพรรณ คำหอม (2554 : 15 - 20) ได้แบ่งองค์ประกอบของการจัดสวัสดิการสังคม ออกเป็น 2 ลักษณะ คือ ลักษณะกว้างและลักษณะแคบ ดังนี้

1. องค์ประกอบของการจัดสวัสดิการสังคมลักษณะกว้างมีขอบเขตหรือสาขาที่ครอบคลุมมิติการใช้ชีวิตของคนทุกคน แบ่งเป็น 7 ด้าน ได้แก่

- 1.1 การศึกษา (Education)
- 1.2 สุขภาพอนามัย (Health)
- 1.3 ที่อยู่อาศัย (Housing)
- 1.4 การทำงานและการมีรายได้ (Employment and Income Maintenance)
- 1.5 นันทนาการ (Recreation)
- 1.6 กระบวนการยุติธรรม (Social Justice)
- 1.7 บริการสังคม (Social Services / Human Services)

พระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. 2546 และ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 (อ้างถึงใน ระเบียบพรณ คำหอม, 2554 : 15) ได้กล่าวถึง ขอบเขตการจัดสวัสดิการสังคมและลักษณะหรือรูปแบบ และวิธีการในการดำเนินการจัดสวัสดิการสังคมไว้ในหมวด 1 แนวทางการจัดสวัสดิการสังคม ในมาตรา 3 และมาตรา 5 โดยสรุปได้ว่า ขอบเขต สาขาที่เกี่ยวข้องกับแนวการจัดสวัสดิการสังคมตามความจำเป็นและเหมาะสมมี 7 ด้าน คือ

1. การศึกษา
2. สุขภาพอนามัย
3. ที่อยู่อาศัย
4. การทำงานและการมีรายได้ (การฝึกอาชีพ การประกอบอาชีพ)
5. นันทนาการ
6. กระบวนการยุติธรรม
7. บริการสังคมทั่วไป

สำหรับรูปแบบการดำเนินการจัดสวัสดิการสังคม ลักษณะกว้างอาจทำได้หลายลักษณะ ดังนี้

การส่งเสริมการพัฒนาการจัดสวัสดิการสังคม โดยส่งเสริมสนับสนุนให้องค์กรสวัสดิการสังคมของรัฐ องค์กรสาธารณประโยชน์ องค์กรสวัสดิการชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้มีส่วนร่วมจัดสวัสดิการสังคมให้เป็นไปตามมาตรฐาน

การสงเคราะห์ เป็นรูปแบบหนึ่งที่ทำให้การช่วยเหลือเฉพาะหน้ากับกลุ่มเป้าหมาย ในงานสวัสดิการสังคมที่ได้รับความเดือดร้อน บริการที่จัดให้ เช่น บริการด้านปัจจัยสี่ บริการจัดหาที่พักอาศัย บริการการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกที่เอื้อต่อการใช้ชีวิตประจำวันได้อย่างปกติ

การคุ้มครอง เป็นการบริการการคุ้มครองสวัสดิภาพของกลุ่มเป้าหมาย ให้ได้รับบริการการดูแลทางสังคมทั้งในระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว เป็นการจัดบริการที่เป็นไปตามนโยบายและกฎหมายด้านสังคมที่กำหนดไว้ เช่น สิทธิทางกฎหมายต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการค้ามนุษย์ ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ.2551 สิทธิการคุ้มครองเด็กในพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.2556 เป็นต้น

การป้องกัน เป็นบริการป้องกันปัญหาทางสังคมที่จะเกิดขึ้นกับกลุ่มเป้าหมาย เช่น การเฝ้าระวังทางสังคม การเตือนภัยทางสังคม การให้ความรู้ การให้ความเข้าใจ เพื่อป้องกันความเสี่ยงในรูปแบบต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นกับเด็ก เยาวชน สตรี ผู้ด้อยโอกาส เป็นต้น

การแก้ไข เป็นบริการที่จัดให้กับกลุ่มเป้าหมายที่ได้รับความเดือดร้อนจากสถานการณ์ปัญหาต่างๆ เช่น การถูกล่วงละเมิดทางเพศ การใช้ความรุนแรงในครอบครัว การสูญเสียสมาชิกในครอบครัว เด็ก / เยาวชน / ผู้สูงอายุที่ขาดการดูแล เป็นต้น

การบำบัด เป็นบริการทางสังคมที่จัดให้กลุ่มเป้าหมายที่ได้รับผลกระทบด้านสุขภาพ / สุขภาพจิตจากภาวะวิกฤต ภัยพิบัติต่างๆ ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการบำบัดฟื้นฟูเยียวยาทางจิตใจ เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายสามารถปรับตัว และกลับคืนสู่สภาวะปกติที่จะใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้ต่อไป

2. องค์ประกอบของการจัดสวัสดิการสังคมลักษณะแคบ เน้นเชิงระบบจำกัดขอบเขตการจัดสวัสดิการโดยรวม โดยรัฐจะเลือกทำในขอบเขตสาขาการจัดสวัสดิการสังคมจาก 7 สาขา ในลักษณะของโครงการเฉพาะ เพื่อตอบสนองกับความต้องการของประชาชนในสถานการณ์ที่จำเป็น โดยทั่วไปจะขึ้นกับนโยบายทางสังคมที่รัฐบาลสนใจ เน้นการสร้างระบบความมั่นคงทางสังคม การลงทุนในโครงการที่เอื้อสิทธิประโยชน์กับประชาชนส่วนใหญ่ การจัดสวัสดิการสังคม ลักษณะแคบมักจะกำหนดตามพระราชบัญญัติความมั่นคงทางสังคม (Social Security Act 1935) ของประเทศสหรัฐอเมริกา (วันทีนีย์ วาสิกะสิน และคณะ, 2553 : 3)

องค์ประกอบของงานสวัสดิการสังคมในลักษณะแคบตามพระราชบัญญัติความมั่นคงทางสังคมของประเทศไทยแบ่งเป็น 3 บริการ ได้แก่

1. บริการการประกันสังคม (Social Insurance)
2. บริการการช่วยเหลือประชาชน / บริการประชาสงเคราะห์ (Public Assistance) โดยในปัจจุบันมีการใช้คำว่า การช่วยเหลือทางสังคม (Social Assistance)
3. บริการทางสังคม (Social Services) สำหรับบริการทั้ง 3 ชนิด ดังกล่าวในประเทศไทยมีสาระสำคัญโดยสรุป ดังนี้

3.1 บริการการประกันสังคม (Social Insurance)

คณะกรรมการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมแห่งชาติ (2550 : 9 อ้างถึงในระพีพรรณ คำหอม, 2554 : 17) ได้ให้ความหมายการประกันสังคม หมายถึง มาตรการหนึ่งในการจัดสวัสดิการสังคม เพื่อคุ้มครอง ป้องกัน ประชาชนที่มีรายได้ประจำไม่ได้รับความเดือดร้อนเมื่อต้องสูญเสียรายได้ทั้งหมด หรือบางส่วน หรือมีรายได้ไม่เพียงพอแก่การเลี้ยงชีพ เพื่อให้มีหลักประกันด้านการดำรงชีวิต และความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น บริการประกันสังคม (Social Insurance) เป็นบริการที่เกิดขึ้นตามพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ.2553 โดยหน่วยงานที่รับผิดชอบ คือ สำนักงานประกันสังคม (ส.ป.ส.) กฎหมายดังกล่าว บังคับให้สถานประกอบการที่มีลูกจ้าง ตั้งแต่ 10 คนขึ้นไป ต้องจ่ายเงินสมทบเข้ากองทุนประกันสังคม การจ่ายเงินเข้ากองทุนประกันสังคมประกอบด้วย 3 ฝ่าย ได้แก่ นายจ้าง ลูกจ้าง และรัฐบาลในอัตราไม่เกินร้อยละ 1.5 ของค่าจ้างรายเดือนของลูกจ้างแต่ละคนเท่าๆ กันโดยครอบคลุมให้ลูกจ้างได้สิทธิประโยชน์ทดแทนในระยะแรก 15 กรณี ได้แก่ กรณีประสบอันตราย หรือเจ็บป่วยนอกเวลาการทำงาน กรณีพิการทุพพลภาพ กรณีคลอดบุตร และกรณีตายต่อมาเมื่อวันที่ 15 ธันวาคม 2541 กองทุนประกันสังคมได้ขยายสิทธิประโยชน์ทดแทนเพิ่มขึ้นอีก 2 กรณี คือ กรณีสงเคราะห์บุตรและกรณีชราภาพ ส่งผลให้ผู้ประกันตนต้องจ่ายเพิ่มอีกร้อยละ 2.0 และรัฐบาลสมทบเพิ่ม ร้อยละ 1.0

เงินสมทบที่ฝ่ายนายจ้างและลูกจ้างนำส่งร้อยละ 3.5 ต่อเดือน ในปี พ.ศ. 2546 รัฐบาลเห็นว่า เศรษฐกิจเริ่มที่จะฟื้นตัวจึงประกาศเพิ่มอัตราเงินสมทบ 2 กรณีหลังเป็นร้อยละ 3.0 รวมเงินสมทบฝ่ายนายจ้างและลูกจ้างต้องนำส่งเป็นร้อยละ 4.5 ต่อเดือน จนกระทั่งวันที่ 1 มกราคม 2547 ได้ขยายครอบคลุมกรณีว่างงาน ทำให้มีการจัดเก็บเงินสมทบเพิ่มจากนายจ้างและลูกจ้างร้อยละ 0.5 และรัฐบาลสมทบเพิ่มอีกร้อยละ 0.25 รวมเงินสมทบของฝ่ายนายจ้างและฝ่ายลูกจ้างต้องนำส่งร้อยละ 5.0 ต่อเดือน ในปี พ.ศ. 2553 และมีการขยายความคุ้มครองทางสังคมจากกองทุนประกันสังคม ให้กับกลุ่มแรงงานนอกระบบ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มอาชีพอิสระ และกลุ่มที่รับจ้างทำงานตามบ้านด้วย

3.2 บริการการช่วยเหลือทางสังคม (Social Assistance)

คณะกรรมการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมแห่งชาติ (2550 : 9 อ้างถึงใน ระเบียบกระทรวงมหาดไทย, 2554 : 18) ได้ให้ความหมายการช่วยเหลือทางสังคมว่า หมายถึง การช่วยเหลือประชาชนผู้ทุกข์ยากเดือดร้อน โดยฝ่ายผู้ให้บริการหรือหน่วยงานทั้งภาครัฐ และเอกชนจะต้องมีการค้นหาสำรวจข้อเท็จจริงว่า ผู้ที่จะได้รับบริการนั้นมีปัญหาความยากจน หรือเดือดร้อนจริงสมควรแก่การได้รับการช่วยเหลือ บริการการช่วยเหลือทางสังคม (Social Assistance) เป็นบริการที่มีการเรียกด้วยคำอื่น เช่น บริการประชาสงเคราะห์ การสงเคราะห์ แบบให้เปล่า เป็นต้น หน่วยงานหลักที่รับผิดชอบมีหลายหน่วยงาน เช่น องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ องค์การสาธารณประโยชน์ องค์การสวัสดิการสังคม องค์การภาคเอกชน เป็นต้น บริการในลักษณะนี้เป็นบริการหนึ่งที่รัฐให้การช่วยเหลือแก่ประชาชน หรือครอบครัวที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้โดยหน่วยงานที่ให้การช่วยเหลือจะมีการทดสอบความจำเป็น (Means-Test) ก่อนให้การช่วยเหลือ ถือเป็นบริการทดแทนชั่วคราว เป็นการช่วยเหลือบรรเทาทุกข์เฉพาะหน้า (Relief) เช่น การให้เงิน (Cashes) การให้สิ่งของหรือเครื่องอุปโภคบริโภค (Kinds) การให้บริการอื่นๆ ที่จำเป็น (Services) ได้แก่ บริการให้คำแนะนำปรึกษา บริการให้ความรู้ บริการฝึกอาชีพ บริการจัดหางาน บริการจัดหาที่อยู่อาศัย เป็นต้น

3.3 บริการการบริการสังคม (Social Services)

คณะกรรมการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมแห่งชาติ (2550 : 9 อ้างถึงใน ระเบียบกระทรวงมหาดไทย, 2554 : 19) ได้ให้ความหมายของคำนี้ว่า หมายถึง หน้าที่ความรับผิดชอบอย่างหนึ่งของรัฐบาลและเอกชนที่มีต่อประชาชนในการจัดสวัสดิการ ในการจัดสรรบริการเพื่อเสริมสร้างชีวิตความเป็นอยู่และสวัสดิภาพของประชาชนด้วย จุดมุ่งหมายของการป้องกันการบำบัดความเดือดร้อน การสร้างเสริมและพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุขตามควรแก่อัตภาพ ทั้งนี้ บริการสังคมจะแตกต่างจากบริการสาธารณะ และสาธารณูปโภค ด้วยปัจจัยของการเป็นบริการที่มุ่งเน้นสวัสดิภาพของบุคคลมากกว่าการจัดสรรบริการทางกายภาพเพื่อชุมชน และโครงสร้างปัจจัยพื้นฐานทาง

เศรษฐกิจบริการการบริการสังคม (Social Services) ปัจจุบันนิยมใช้คำว่า บริการมนุษย์ (Human Service) ที่มีความหมายกว้างเกี่ยวข้องกับการจ้างงานในลักษณะต่าง ๆ ที่คำนึงความปลอดภัย ความมั่นคงของมนุษย์ การคำนึงถึงคุณภาพชีวิตของแรงงานในระบบและนอกระบบ บริการสังคมจึงเป็นบริการที่รัฐหรือเอกชนที่มีความพร้อมทำหน้าที่จัดให้มีบริการสังคม ถือเป็นบริการทางเลือกที่รัฐเปิดโอกาสให้ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม ภาคชุมชนและภาคประชาชน ได้เข้ามามีส่วนรับผิดชอบสังคมโดยจัดบริการให้กับประชาชนแทนรัฐ เป็นการใช้กลไกการตลาดเข้ามาด้วยการโดยมุ่งส่งเสริมสวัสดิภาพของบุคคลในสังคม ให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุขตามอัตภาพ ซึ่งผู้ใช้บริการสามารถเลือกใช้บริการได้ตามความต้องการของตนเอง เช่น บริการสุขภาพอนามัย ของโรงพยาบาลเอกชน บริการสถานพักฟื้นผู้ป่วย / ผู้สูงอายุ บริการการศึกษาของเอกชน บริการสถานรับเลี้ยงเด็กกลางวัน บริการศูนย์ดูแลผู้สูงอายุในชุมชน เป็นต้น ดังนั้น องค์ประกอบของงานสวัสดิการสังคมในลักษณะกว้าง 7 ด้าน และองค์ประกอบของงานสวัสดิการสังคมในลักษณะแคบ 3 ด้านขึ้นอยู่กับการนำไปใช้ของนักสวัสดิการสังคม สำหรับในสังคมไทยนำมาใช้ทั้งลักษณะกว้างและลักษณะแคบโดยบริการประกันสังคม ถือเป็นบริการที่นำไปสู่การสร้าง ความมั่นคงทางสังคมให้กับลูกจ้างผู้ใช้แรงงานที่พัฒนาขยายความครอบคลุมและสิทธิประโยชน์ทดแทนมากขึ้น ขณะที่บริการสงเคราะห์ประชาชนยังคงเป็นบริการที่รัฐต้องจัดสรรงบประมาณการช่วยเหลือกับผู้เดือดร้อน เป็นต้น ทั้งนี้รัฐได้พยายามใช้แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน ชุมชน องค์กรภาคเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชนเข้ามามีส่วนร่วม ในระบบสวัสดิการสังคมมากขึ้นในปัจจุบัน

4. หลักการสวัสดิการสังคม

ทิตมัสส์, (Titmuss, 1974 อ้างถึงใน ระพีพรรณ คำหอม, 2554 : 25 - 26) ได้ให้หลักการของงานสวัสดิการสังคม 4 ประการ คือ

1. การจัดสวัสดิการสังคมจะต้องคำนึงถึงปัญหาหรือความต้องการบริการหรือความจำเป็น (Needs)
2. การใช้มาตรการของงานสวัสดิการจากงานอาชีพ (Occupational Measure) โดยใช้หลักการครอบคลุมทั้งสากล (Universal Coverage) ให้เฉพาะกลุ่มเป้าหมาย กำหนดคุณสมบัติของผู้มีสิทธิรับบริการสวัสดิการ
3. การใช้มาตรการบริการสังคม (Social Services Measure) ในฐานะพลเมืองของรัฐ ประชาชนมีสิทธิได้รับบริการสังคมจากรัฐเพื่อให้มีความมั่นคงทางสังคม
4. ระบบการจัดการสวัสดิการสังคม มี 3 ด้าน ได้แก่ การสงเคราะห์ประชาชน การประกันสังคม และการบริการสังคม

ส่วนฮักแมน, (Hugman, 1998 อ้างถึงใน ระพีพรรณ คำหอม, 2554 : 26) ได้กล่าวถึง หลักการให้คุณค่าการจัดสวัสดิการสังคมต้องคำนึงถึง ความต้องการ (Needs) ความ เป็นพลเมือง (Citizenship) สิทธิและความรับผิดชอบ ความเสมอภาคและความยุติธรรม (Rights and Responsibility, Equity and Fairness) สวัสดิการจะถูกกำหนดโดยความจำเป็นของสังคม ในส่วนรวม และเป็นสิ่งที่ทุกคนจะต้องเข้าถึงจะต้องได้รับ เพราะเป็นเรื่องของสิทธิขั้นพื้นฐาน ทางสังคม (Social Basic Right) ของทุกคน (อภิญญา เวชยชัย และศรีพร ยอดกมลศาสตร์, 2547 อ้างถึงใน ปัทมาวดี โพชนุกูล ชูชูกิ, 2552 : 13)

สำหรับหลักการของสวัสดิการสังคมไทยในปัจจุบันได้คำนึงถึงหลักการที่ สอดคล้องกับความเป็นสากลสำคัญ (ระพีพรรณ คำหอม, 2554 : 27 - 28) ได้แก่

1. สิทธิมนุษยชน (Human Rights)
2. ความต้องการขั้นพื้นฐาน (Basic Needs)
3. ความยุติธรรมทางสังคม (Social Justice)
4. การมีส่วนร่วมของคนในสังคมทุกระดับ (Participation)
5. ความโปร่งใส (Transparency)

ทั้งนี้ การจัดสวัสดิการสังคมในแง่ของประชาชนมีหลักเกณฑ์ที่ควรคำนึงถึง (ธีระ ศรีธรรมรักษ์ และวิทย์ ชนะภัย, 2538 : 52 – 53 อ้างถึงใน ระพีพรรณ คำหอม, 2554 : 29 - 30) ในประเด็นต่อไปนี้

1. การจัดให้ตรงตามความต้องการของประชาชน
2. การให้ประชาชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมรับผิดชอบในการจัดสวัสดิการ
3. การจัดให้ประชาชนทุกระดับโดยเท่าเทียมกัน
4. ความสม่ำเสมอ และ
5. การไม่เป็นภาระแก่ประชาชน

ขณะที่การจัดสวัสดิการสังคมในแง่ของรัฐหรือองค์กรมีหลักเกณฑ์ (ระพีพรรณ คำหอม, 2554 : 30 - 31) ในประเด็นต่อไปนี้

1. คำนึงถึงต้นทุนหรืองบประมาณ
2. คำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้น
3. คำนึงถึงประโยชน์ที่ได้รับ และ
4. คำนึงถึงการจัดลำดับความสำคัญของปัญหา

5. แนวคิดพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับสวัสดิการสังคม

ระพีพรรณ คำหอม (2554 : 80 - 96) ได้อธิบายถึงบริบทการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก สังคมภูมิภาค สังคมประเทศ และสังคมท้องถิ่นซึ่งทำให้แนวคิดเกี่ยวกับสวัสดิการสังคมมีมุมมอง และมิติที่หลากหลายของคนในสังคมที่อยู่ร่วมกัน การส่งเสริมให้มีความเคารพในความแตกต่างหลากหลายของวัฒนธรรม สังคม การเมือง จึงเป็นการผลักดันให้นโยบายสังคมของประเทศ ต้องคำนึงถึงแนวคิดพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับสวัสดิการสังคม ได้แก่ ความต้องการพื้นฐานสิทธิมนุษยชน ความเสมอภาคเท่าเทียมกัน ความเป็นธรรมทางสังคม การพัฒนาคนและความมั่นคงของมนุษย์ การมีส่วนร่วมทางสังคม การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น

โดยได้เลือกอธิบายแนวคิดพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับสวัสดิการสังคม 4 แนวคิด ประกอบด้วย แนวคิดความต้องการของมนุษย์ แนวคิดสิทธิมนุษยชน แนวคิดความเป็นธรรมทางสังคม และแนวคิดความมั่นคงของมนุษย์ ซึ่งเป็นแนวคิดที่มีความสัมพันธ์และเชื่อมโยงต่อกัน

แนวคิดความต้องการของมนุษย์

แนวคิดพื้นฐานของการจัดสวัสดิการสังคมที่สำคัญคือ การคำนึงถึงความต้องการของมนุษย์ตามทฤษฎีความต้องการของมาสโลว์ (Maslow, 1970 อ้างถึงใน ระพีพรรณ คำหอม, 2554 : 26) ซึ่งแบ่งความต้องการพื้นฐานที่สำคัญของมนุษย์ ออกเป็น 5 ระดับ ได้แก่

1. ความต้องการด้านร่างกาย (Physiological needs) หมายถึง ความต้องการด้านปัจจัย 4 ที่มีผลต่อการดำรงชีวิต ได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค
2. ความต้องการความปลอดภัย (Safety needs) หมายถึง ความต้องการที่จะมีความมั่นคงในหน้าที่การงาน คือ ขอให้ทำงานที่มั่นคง ไม่เสี่ยงอันตราย
3. ความต้องการความรักและความเป็นเจ้าของ (Belongingness and Love needs) หมายถึง การได้รู้จักคนอื่น การได้มีส่วนร่วมในสังคม การมีคนรัก
4. ความต้องการได้รับความนับถือยกย่อง (Self-Esteem needs) หมายถึง ความต้องการมีความภูมิใจในตนเอง การได้รับการยอมรับนับถือ
5. ความต้องการที่จะเข้าใจตนเองอย่างแท้จริง (Self-Actualization) หมายถึง ความต้องการในการพัฒนาตนเองเติบโตไปสู่ระดับสูงสุดที่ตนเองสามารถทำได้

แนวคิดนี้จึงเน้นความจำเป็นขั้นพื้นฐานของมนุษย์ โดยเฉพาะการคุ้มครองส่งเสริมสนับสนุนให้คนสามารถใช้ชีวิตอยู่ในสังคม ได้อย่างมีคุณค่าของความเป็นมนุษย์ ไม่ถูกกีดกันและเลือกปฏิบัติจากสังคม ดังจะเห็นได้จากนโยบายสวัสดิการสังคมที่เกิดขึ้นในแต่ละประเทศที่สะท้อนผ่านทางโครงการ / บริการ / รูปแบบการจัดสวัสดิการกับกลุ่มเป้าหมายทางสังคม การกำหนดขอบเขตการให้ความช่วยเหลือ โดยใช้เครื่องมือการทดสอบความจำเป็นของผู้ใช้บริการ (Means test) การกำหนดคุณสมบัติ หลักเกณฑ์ แนวทางการให้ความช่วยเหลือกับกลุ่มเป้าหมาย การกำหนดขอบเขตของบริการทางสังคมกับการจัดสวัสดิการขั้นพื้นฐาน

เช่น บริการของสถานสงเคราะห์ / บ้านพักเด็กและครอบครัว / ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ / สถานคุ้มครองสวัสดิภาพต่าง ๆ ได้กำหนดบริการพื้นฐาน ได้แก่ การจัดหาที่พักอาศัย การจัดที่พักที่เป็นสัดส่วนให้กับผู้ใช้บริการ บริการอาหาร 3 มื้อในแต่ละวัน บริการจัดหาเสื้อผ้า / เครื่องนุ่งห่มที่เป็นสัดส่วนให้กับผู้ใช้บริการตามความจำเป็นเป็นรายบุคคล บริการด้านสุขภาพ การดูแลเมื่อเจ็บป่วย การตรวจสุขภาพประจำปี การรักษาเมื่อเจ็บป่วย เป็นต้น

แนวคิดสิทธิมนุษยชน

สิทธิมนุษยชน หมายถึง สิทธิของบุคคลที่ได้รับการคุ้มครองโดยหลักบังคับของกฎหมาย ภายใต้หลักการให้เกียรติ สิทธิที่เท่าเทียมกัน ความเสมอภาคที่เป็นการส่งเสริมให้มนุษย์อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างเป็นสุข (ระพีพรรณ คำหอม, 2554 : 84)

ลักษณะที่สำคัญของสิทธิมนุษยชน ประกอบด้วย

1. สิทธิพื้นฐานของมนุษย์ทุกคน (Primary Right) มนุษย์ที่เกิดมาในโลกต่างมีความเท่าเทียมกันในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์โดยไม่ถูกเลือกปฏิบัติ ไม่ว่าจะเป็นเชื้อชาติ สีผิว เพศภาษา ศาสนา เผ่าพันธุ์แห่งชาติหรือสังคม ทรัพย์สิน กำเนิด หรือสถานะอื่น ๆ รวมทั้งความคิดเห็นทางการเมือง

2. สิทธิส่วนบุคคล (Personal Right) เป็นสิทธิส่วนตัวของบุคคลที่ผู้อื่นจะล่วงละเมิดมิได้ เช่น สิทธิในการดำรงชีวิต สิทธิในที่อยู่อาศัย สิทธิในการแสดงความคิดเห็น สิทธิการพักผ่อน ฯลฯ

3. สิทธิพลเมือง (Civil Right) เป็นสิทธิของประชาชนในฐานะที่เป็นพลเมืองแห่งรัฐ เป็นสิทธิที่ถูกต้องตามกฎหมายแห่งรัฐ เช่น สิทธิการเลือกตั้ง สิทธิการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ฯลฯ สิทธิสวัสดิการถือเป็นสิทธิพลเมืองโดยเป็นสิทธิทางสังคม (social right) ที่พลเมืองควรได้รับจากรัฐแนวคิดสิทธิมนุษยชน เป็นฐานคิดที่นำไปสู่การกำหนดนโยบายกฎหมายและมาตรการทางสังคมต่อกลุ่มเป้าหมายต่างๆ ของสังคมไทย

แนวคิดความเป็นธรรมทางสังคม

ความเป็นธรรมทางสังคมเป็นองค์ประกอบสำคัญของสิทธิพลเมือง (Civil Right) สะท้อนถึงความยุติธรรมสำหรับคนในสังคม กล่าวคือ คนทุกคนในสังคมควรได้รับสิทธิพื้นฐาน (Basic Rights) การคุ้มครอง (Protection) โอกาส (Opportunities) และสิทธิประโยชน์ทางสังคม (Social Benefits) ถือเป็นข้อผูกพันทางสังคม การจัดสรรทรัพยากรและการจัดบริการสวัสดิการสังคม ซึ่งนักสวัสดิการสังคมให้ความสำคัญใน 3 ประเด็น ได้แก่

1. อคติ (Prejudice)
2. การเลือกปฏิบัติ (Discrimination) และ
3. การกดขี่ (Oppression)

อคติ (Prejudice) เป็นความเชื่อหรือทัศนคติเชิงลบที่ไม่ชอบต่อบุคคล กลุ่มที่เป็น มายาคติ และทำให้เกิดแนวคิดที่ไม่ถูกต้องต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่น สงครามการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ชาวยิว การใช้วิธีลงโทษแบบระยำ (Rajam) ของคนอาหรับที่ให้ฝูงชนรุมขว้างปาหินใส่ นักโทษ จนตาย ส่วนใหญ่จะใช้สำหรับความผิดในเรื่องชู้สาว

การเลือกปฏิบัติ (Discrimination) เป็นการกระทำที่ปฏิบัติต่อประชาชนอย่างแตกต่างกัน เป็นผลมาจากความเชื่อที่มีอคติต่อเรื่องนั้นๆ ซึ่งเกิดขึ้น หากการเลือกปฏิบัติมีการขยายวงกว้างและพัฒนาไปสู่ระบบการเลือกปฏิบัติก็จะนำไปสู่

การกดขี่ (Oppression) การบีบบังคับ การใช้อำนาจโดยไม่มีเหตุผลตัวอย่างของความไม่เป็นธรรมในสังคม ได้แก่ ลัทธิเหยียดผิว (Racism) ลัทธิชาติพันธุ์วรรณะ (Ethnocentrism) การแบ่งแยกเพศ (Sexism) ชนชั้น (Classism) ความเกลียดชังต่างชาติ (Xenophobia) ความเป็นผู้สูงวัย (Ageism) เป็นต้น

แนวคิดความมั่นคงของมนุษย์

เป็นแนวคิดที่พัฒนามาจากการเปลี่ยนแปลงกระบวนการพัฒนาประเทศ จากจุดที่เน้นความมั่นคงทางการเมืองเป็นหลักมาสู่จุดเน้นความมั่นคงของมนุษย์ โดยมุ่งให้เกิดการพัฒนาที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง (People Center) สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP, 2553 : 3 อ้างถึงใน 1994 : 22 อ้างใน ระพีพรรณ คำหอม, 2554 : 94) ได้นิยามความหมายความมั่นคงของมนุษย์ ใน 2 มิติ ได้แก่

มิติแรก คือ ความปลอดภัยจากภาวะคุกคามที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องยาวนาน เช่น ความหวาดหวั่น ไร้อภัย ไร้เจ็บ และการกดขี่ปราบปราม

มิติที่สอง คือ การได้รับการปกป้องคุ้มครองจากอุบัติเหตุที่เกิดขึ้นต่อการดำรงชีวิต ไม่ว่าจะเป็นที่บ้าน ในการทำงาน หรือในสังคม

จาก 2 ความหมายดังกล่าวนี้ ความมั่นคงของมนุษย์จึงมีเป้าหมายเบื้องต้นที่มุ่งให้เกิดความเป็นอิสระ และปลอดภัยในหลากหลายประการ ได้แก่ ความเป็นอิสระจากความต้องการและขาดแคลน ความปลอดภัยจากความกลัว รวมถึงความปลอดภัยจากการถูกกระทำที่ไม่เหมาะสมอื่น ๆ และเพื่อให้เกิดความมั่นคงของมนุษย์ดังกล่าว จึงได้มีการกำหนดยุทธวิธีหลัก 2 ประการในการดำเนินงาน ได้แก่ การปกป้อง (Protection) และการเสริมสร้างพลัง (Empowerment) โดยการปกป้องเป็นยุทธวิธีที่มุ่งป้องกันประชาชนให้ปลอดภัยจากอันตรายต่าง ๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการสร้างค่านิยมทางสังคม การพัฒนากระบวนการให้เป็นระบบเพื่อป้องกันความไม่มั่นคง ไม่ปลอดภัยต่าง ๆ ส่วนการเสริมสร้างพลังเป็นกลวิธีที่จะช่วยสร้างประชาชนให้พัฒนาศักยภาพ และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจอย่างเต็มที่ ซึ่งยุทธวิธีทั้ง 2 ประการนี้ เป็นสิ่งที่มุ่งเสริมแรงแก่ประชาชนในทุกสถานการณ์และทุกกรณี

ความมั่นคงของมนุษย์ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ ได้แก่ ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ความมั่นคงทางด้านอาหาร ความมั่นคงทางด้านสุขภาพ ความมั่นคงทางด้านสิ่งแวดล้อม ความมั่นคงส่วนบุคคล ความมั่นคงของชุมชน และความมั่นคงทางการเมือง โดยในปี พ.ศ.2552 สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (United Nations Development Programme - UNDP) ได้คัดเลือกประเด็นที่เป็นจุดเน้นความมั่นคงของมนุษย์ในปีปัจจุบันและอนาคต (2553 : 4 อ้างถึงใน ระเบียบพรณ คำหอม, 2554 : 96) จาก 7 องค์ประกอบเหลือเป็น 6 องค์ประกอบ ซึ่งองค์ประกอบที่ถูกตัดออก คือ ความมั่นคงของชุมชน

แนวคิดการจัดสวัสดิการสังคมในประเทศไทย

การพัฒนาสังคมไทยที่ผ่านมาจากอดีตถึงปัจจุบันสะท้อนให้เห็นว่า รัฐบาลส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นหลัก ภายใต้ความเชื่อที่ว่า หากเศรษฐกิจดีก็จะทำให้คนมีงานทำ มีรายได้ดี ส่งผลให้คนในสังคมไทยมีคุณภาพชีวิตที่ดีในสังคม ดังจะเห็นได้จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 พ.ศ.2502 - 2509) – ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545 - 2549) รัฐบาลเพิ่งจะตระหนักเห็นความสำคัญของงานสวัสดิการสังคมอย่างจริงจังในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 (พ.ศ.2530 - 2534) ซึ่งเป็นช่วงที่สังคมไทยกำลังเผชิญกับปัญหาสังคมที่รุนแรง เช่น ปัญหายาเสพติด ปัญหาโสเภณีเด็ก ปัญหาเด็กเร่ร่อน และปัญหาเด็กถูกทอดทิ้ง เป็นต้น รัฐจึงเห็นว่าควรที่จะมีการพัฒนาสังคมควบคู่ไปกับการพัฒนาเศรษฐกิจ และเพื่อให้การพัฒนาสังคมเป็นรูปธรรมมากขึ้น รัฐจึงได้กำหนดให้มีแผนพัฒนาการสังคมสงเคราะห์แห่งชาติฉบับที่ 1 (พ.ศ.2530 - 2534) และได้มีการปรับให้ครอบคลุมกับประชาชนในสังคมไทยมากขึ้น รัฐบาลจึงได้ปรับงานสวัสดิการสังคมเข้าไว้ในแผนที่ 2 โดยใช้ชื่อว่าแผนพัฒนางานสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์แห่งชาติฉบับที่ 2 (พ.ศ.2535 - 2539) ซึ่งในแผนพัฒนางานสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์แห่งชาติฉบับที่ 3 (พ.ศ.2540 - 2544) ได้พยายามเน้นกลยุทธ์การทำงานเชิงรุก เพื่อให้เกิดความครอบคลุม ทัวถึงกลุ่มเป้าหมายในสังคม แต่เมื่อเข้าสู่แผนพัฒนางานสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์แห่งชาติฉบับที่ 4 (พ.ศ.2545 - 2549) ซึ่งสังคมไทยได้ผ่านพ้นภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ แต่รัฐบาลปัจจุบันได้ประกาศสงครามกับปัญหาสังคม 3 ปัญหาหลัก คือ ปัญหาความยากจน ปัญหายาเสพติด และปัญหาคอร์รัปชัน ซึ่งปัญหาสังคมไทยได้สะท้อนให้เห็นว่า ฐานความคิดของการพัฒนาเศรษฐกิจนำสังคมไม่เป็นจริงตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ เนื่องจากปัญหาสังคมไทยมีระดับความรุนแรงซับซ้อนหลากหลายมากขึ้น ยากต่อการจัดการปัญหาแบบเดิมๆ เนื่องจากมีปัญหามากมายถึง ครอบคลุม ไม่เป็นธรรมกับกลุ่มเป้าหมายที่แท้จริง รัฐบาลในยุควิกฤตเศรษฐกิจ จึงได้พยายามเปลี่ยนรูปแบบของการจัดสวัสดิการสังคมใหม่ โดยใช้โครงการเพื่อสังคม กำหนดพื้นที่ กลุ่มเป้าหมายให้ชัดเจน รวมทั้งปรับเปลี่ยนรูปแบบเชิงการสงเคราะห์มาเป็นสวัสดิการกลุ่ม (Group Welfare) สวัสดิการชุมชน (Community Welfare) และสวัสดิการท้องถิ่น (Local Welfare) ซึ่งรูปแบบสวัสดิการที่กล่าวมา

อาจถูกเรียกรวมๆ ว่าเป็นสวัสดิการแบบรวม (Collective Welfare) รูปแบบสวัสดิการในลักษณะนี้พยายามที่จะใช้วิธีคิด วิธีการบริหารจัดการใหม่ให้ความสำคัญกับบริการการคุ้มครองทางสังคมให้กับคนในสังคมภายใต้หลักการ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ความเสมอภาค ความเท่าเทียมกัน และความเป็นธรรมทางสังคม เน้นการจัดการในระดับมหภาคมากขึ้น อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาถึงระบบสวัสดิการสังคมที่ปรากฏในสังคมไทย จะพบว่า บริการพื้นฐานที่สำคัญ 2 ด้าน ได้แก่ ด้านการศึกษาและด้านสุขภาพเป็นบริการที่ได้มีการปฏิรูประบบไปแล้ว โดยเฉพาะบริการสวัสดิการสุขภาพ ภายใต้นโยบาย 30 บาทรักษาทุกโรค อย่างเท่าเทียมกัน ปัจจุบันสังคมไทยได้จัดบริการสวัสดิการสุขภาพ ครอบคลุมคนไทยทุกคนภายใต้สวัสดิการสุขภาพ 4 ส่วน ได้แก่ (สำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์. 2549 : 1 - 3)

1. สวัสดิการประชาชนด้านบริการพยาบาล (สปร.) ของรัฐ ดูแลประชาชนที่ไม่มีสิทธิบัตรสุขภาพอื่นๆ จำนวน 23 ล้านคน ปัจจุบันรัฐได้ใช้เป็น "บัตรทอง" 30 บาทรักษาทุกโรค
2. การประกันสุขภาพภาคสมัครใจ สามารถดูแลประชาชนไทยจำนวน 14 ล้านคน แยกเป็นบัตรประกันสุขภาพ 8 ล้านคน และการประกันภาคเอกชนจำนวน 6 ล้านคน
3. สวัสดิการข้าราชการและลูกจ้างรัฐ ซึ่งครอบคลุมการดูแลประมาณจำนวน 7 ล้านคน

4. สวัสดิการประกันสังคม ครอบคลุมลูกจ้างจำนวน 10.6 ล้านคน แยกเป็นผู้ประกันตนเก่า จำนวน 7 ล้านคน รวมทั้งหลัง 30 เมษายน 2545 จะพยายามครอบคลุมลูกจ้างตั้งแต่ 1 คนขึ้นไป จำนวน 3.6 ล้านคน ขณะที่บริการสวัสดิการสังคม ซึ่งถือเป็นบริการสำคัญที่ประชาชนทุกคนควรจะได้รับกลับถูกละเลย เพราะคนส่วนใหญ่ยังมีความรู้ และทัศนคติต่องานสวัสดิการสังคม และงานสังคมสงเคราะห์ยังไม่ถูกต้อง เช่น การเข้าใจว่าบริการสวัสดิการสังคมเป็นเรื่องที่รัฐต้องจัดให้ประชาชนทุกคน และประชาชนมีสิทธิที่จะได้รับบริการแบบ "ผู้รอรับผลประโยชน์จากรัฐ" หรือ "ผู้รับการสงเคราะห์" บริการสวัสดิการสังคมจึงเป็นโครงการ หรือแผนงานที่รัฐจำเป็นต้องให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะในประเทศที่เจริญแล้วมักจะใช้บริการสวัสดิการสังคมเป็นตัวชี้วัดกับประสิทธิภาพ และคุณภาพของรัฐบาลในชุดๆ นั้นว่าสามารถจัดโครงการที่ตอบสนองกับปัญหาพื้นฐานของคนในสังคมได้มากน้อยเพียงใด รัฐบาลจึงจำเป็นต้องใช้มาตรการด้านการจัดเก็บภาษีที่เหมาะสม มาตรการกฎหมาย โดยเฉพาะมาตรการการจัดสรรทรัพยากรให้เกิดการกระจายรายได้ที่เหมาะสม เช่นกัน

การจัดสวัสดิการสังคมในประเทศไทย

หากพิจารณาสวัสดิการสังคมของประเทศไทยในบริบทของประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนอาจจำแนกรูปแบบของสวัสดิการสังคมได้เป็นหลายลักษณะ ในที่นี้จะขออภิปรายแนวคิดและรูปแบบหลักๆ ดังนี้ (ปฐมภรณ์ บุษปธ่าง. 2556 : 81 - 85)

1. การจัดสวัสดิการสังคมโดยภาครัฐ

สวัสดิการสังคมในระบบหรือในภาคที่เป็นทางการ 3 เสาหลักของการให้ความคุ้มครองทางสังคมในมุมมองของธนาคารโลกและองค์การแรงงานระหว่างประเทศ

1.1 การให้ความช่วยเหลือทางสังคม (Social Assistance) การให้ความช่วยเหลือทางสังคมเป็นโครงข่ายความปลอดภัยทางสังคมซึ่งประกอบไปด้วย โครงการพื้นฐานแบบสากล (Universal Coverage) ซึ่งเป็นโครงการที่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐ ซึ่งมาจากการเก็บภาษี โครงการนี้มีข้อกำหนดพื้นฐานในการเข้าร่วมโครงการ ซึ่งมุ่งเน้นที่กลุ่มผู้ประสบปัญหาและมีความจำเป็นในการรับบริการของรัฐ โครงการช่วยเหลือทางสังคมได้รับการจัดสรรโดยหน่วยงานของรัฐ

1.2 การประกันสังคม (Social Insurance) การประกันสังคมเป็นเสาหลักแห่งการออมเงินโดยผู้ประกันจ่ายเงินบางส่วนซึ่งเป็นรายได้อัตโนมัติ สมทบเพื่อการได้รับความคุ้มครองด้านรายได้อ่อนแอ สิทธิประโยชน์ที่ได้รับรวมถึงกรณีเจ็บป่วย กรณีคลอดบุตร และกรณีสูงอายุ

1.3 การประกันในภาคเอกชนและองค์กรที่ไม่แสวงหากำไร (Individual Voluntary, Nonprofit Organizations and Private Insurance) เป็นการรับความคุ้มครองเพิ่มเติมจากหน่วยงานในภาคเอกชน ในระบบการให้ความคุ้มครองทางสังคมทั้ง 3 ระบบ เป็นระบบที่ประเทศในภูมิภาคอาเซียน (ยกเว้นประเทศกัมพูชา) ได้จัดพัฒนาระบบประกันสังคมในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ส่วนการให้ความช่วยเหลือทางสังคม ประเทศส่วนใหญ่ได้จัดบริการดังกล่าวแต่ยังไม่ครบทุกด้าน เช่น กรณีผู้สูงอายุซึ่งทวีจำนวนมากขึ้นมีความต้องการได้รับการดูแลด้านสุขภาพและรายได้ด้วย

2. สวัสดิการสังคมในระบบสังคมและวัฒนธรรม

ในระบบสังคมและวัฒนธรรม มีการพัฒนาระบบการจัดสวัสดิการสังคมและการให้ความคุ้มครองด้านสวัสดิการสังคม มาแต่ดั้งเดิมในระบบสังคมและวัฒนธรรม เช่น การให้การดูแลสมาชิกในครอบครัว อาสาสมัครในชุมชนและหมู่บ้าน ระบบความเชื่อในระดับท้องถิ่นที่ส่งเสริมความเป็นปึกแผ่น และความเอื้อเฟื้อในชุมชน เช่น ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีเวียนพระในพม่า การทำบุญโดยการสังตต์แว่นตาให้พระพุทธรูปให้ความหมายในเชิงสัญลักษณ์ถึงสุขภาพ ด้านสายตา การมีวิสัยทัศน์และอนาคตอันรุ่งเรืองของผู้บริจาค นอกจากนี้ ยังมีความเชื่อว่าผู้มีปัญหาหาด้านสายตาควรไปไหว้พระพุทธรูปที่สวมแว่นตา

3. การจัดสวัสดิการสังคมในประเทศไทยภายใต้กรอบประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน

การจัดสวัสดิการสังคมในประเทศไทยภายใต้กรอบประชาคมสังคม และวัฒนธรรม ได้มีการบรรยายละเอียดหลักเกี่ยวกับลักษณะของสวัสดิการสังคม ดังนี้ การจัดสวัสดิการสังคม เสาหลักที่ 3 ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน เพื่อเป็นสังคมที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง เป็นสังคมเอื้ออาทรและแบ่งปัน มีความเป็นอยู่ที่ดี สร้างความสุขแก่มวลมนุษยชาติ โดยเริ่มจากการพัฒนาการเป็นเพื่อนบ้านสู่การเป็นครอบครัวเดียวกัน เกิดการแบ่งปันองค์ความรู้และเตรียมความพร้อมอย่างมีเหตุผล เพื่อเป็นภูมิคุ้มกันภายในตัวที่ดีภายใต้ความรู้คู่คุณธรรม จึงนำไปสู่คุณภาพชีวิต เศรษฐกิจ และสังคม ที่มีความก้าวหน้าอย่างมั่นคงและยั่งยืนโดยมุ่งหวังที่จะสร้างสังคมแห่งความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ความร่วมมือของอาเซียนด้านสังคมและวัฒนธรรม หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “ความร่วมมือเฉพาะด้าน” คือ ความร่วมมือด้านอื่นๆ ที่มีใช้ด้านการเมืองและเศรษฐกิจ โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อแก้ไขปัญหาสังคมที่ส่งผลกระทบต่อในระดับภูมิภาค พัฒนาและเสริมสร้างสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของประชากรในภูมิภาคให้ดีขึ้น รวมถึงลดผลกระทบทางสังคมที่เกิดจากการรวมตัวกันทางเศรษฐกิจของอาเซียน ส่งเสริมและรักษาเอกลักษณ์ ประเพณี และวัฒนธรรม ที่แตกต่างกันของแต่ละประเทศ ตลอดจนส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างประชาชนในแต่ละประเทศสมาชิกในกรณีของอาเซียนที่ประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 9 ค.ศ. 2546 ที่บาหลี ผู้นำประเทศอาเซียนเห็นชอบให้จัดตั้งประชาคมอาเซียน ซึ่งประกอบด้วย 3 เสาหลัก ได้แก่

1. ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน
2. ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน
3. ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน โดยมีวัตถุประสงค์หลัก ได้แก่
  - 3.1 การสร้างประชาคมแห่ง สังคมที่เอื้ออาทร
  - 3.2 แก้ไขผลกระทบต่อ สังคมอันเนื่องมาจากการรวมตัวทางเศรษฐกิจ
  - 3.3 ส่งเสริมความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อมและการจัดการดูแลสิ่งแวดล้อมอยู่

ถูกต้อง

3.4 ส่งเสริมความเข้าใจระหว่างประชาชนในระดับรากหญ้า การเรียนรู้ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม รวมทั้งรับรู้ข่าวสารเพื่อให้ประชาชนตระหนักถึงเอกลักษณ์อาเซียน (ASEAN Identity)

รูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมของประเทศไทย

รูปแบบของการจัดสวัสดิการสังคมที่เป็นอยู่ของประเทศไทย ผลการศึกษา รูปแบบของการจัดสวัสดิการสังคมของประเทศไทยที่สำคัญ ได้แก่ (สำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์. 2549 : 157 - 175)

1. รูปแบบสวัสดิการสังคมเชิงสถาบัน (Institution Model) ในความรับผิดชอบของรัฐยังเป็นรูปแบบหลัก / กระแสหลักของการจัดสวัสดิการสังคมในประเทศรูปแบบนี้ ถือเป็นกลไกหลัก หรือกระแสหลักของการจัดสวัสดิการสังคม ในปัจจุบันภายใต้แนวคิดเสรีนิยมใหม่ที่ให้ความสำคัญกับกลไกตลาด ในฐานะเป็นกลไกหลักของสังคมที่รัฐไม่ควรแทรกแซง หรือแทรกแซงให้น้อยที่สุด รัฐจะเข้าไปแทรกแซงหรือทำหน้าที่ดูแลเฉพาะกลุ่มผู้ประสบปัญหา หรือด้อยโอกาสทางสังคมที่ไม่อาจทำหน้าที่ได้ตามปกติ (Dysfunction) บริการของรัฐ จึงเน้นการช่วยเหลือเฉพาะหน้า (Public Assistance) บรรเทาทุกข์ชั่วคราว หรือนักวิชาการบางท่านเรียกว่า เป็นการดูแลในลักษณะของการเก็บตก (Residual) บริการที่รัฐจัดจึงไม่มุ่งเน้นแก้ไขปัญหาเชิงระบบ หรือเชิงโครงสร้างแต่มุ่งแก้ปัญหาเฉพาะหน้าของปัจเจกบุคคล ไม่มุ่งให้ประชาชน หรือกลุ่มเป้าหมายสามารถพึ่งพาตนเองได้ในระยะยาว หรือมีความยั่งยืนได้ ลักษณะบริการที่รัฐจัดเป็นหลัก เช่น การให้เงินสงเคราะห์ประเภทต่างๆ การแจกสิ่งของเครื่องอุปโภคบริโภค และการจัดบริการสังคมต่างๆ ในสถาบันต่างๆ เช่น โรงเรียน โรงพยาบาล เป็นต้น ผลการศึกษาพบว่า บริการสวัสดิการสังคมที่มีอยู่ในปัจจุบัน โดยเฉพาะบริการที่เป็นความจำเป็นพื้นฐานของชีวิตมนุษย์ เช่น บริการด้านสุขภาพ การศึกษา การมีงานทำ มีที่อาศัย ฯลฯ บริการสาธารณสุขไปโรค และการคมนาคม บริการด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ฯลฯ บริการด้านการประกันสังคม ที่จัดให้แก่กลุ่มแรงงานในสถาบัน หรือบริการเชิงสงเคราะห์ที่จัดให้แก่ผู้ด้อยโอกาส ฯลฯ ล้วนเป็นบริการที่จัดให้แก่ประชาชนทั่วไป โดยรัฐเป็นศูนย์กลางในรูปแบบสถาบันของรัฐที่บุคลากรของรัฐเป็นเจ้าของหลัก เนื่องจากภาครัฐมีความพร้อมด้านทรัพยากรสูงทั้งบุคลากร งบประมาณ ทรัพยากร พื้นที่ดำเนินงานและต้นทุนความรู้เดิมในการบริหารจัดการอย่างไรก็ดี แม้การจัดการโดยภาครัฐจะมีหลายด้าน แต่ก็มักจะใช้แนวทางการดำเนินงาน และการวางแผนที่มาจากส่วนกลางเป็นหลักกำหนดระเบียบและคำสั่งที่ขาดการระดมมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับต่างๆ ได้ก่อผลต่อสถานการณ์การจัดสวัสดิการสังคมปัจจุบัน เช่น มีการละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานต่างๆ การจัดสวัสดิการสังคมไม่ทั่วถึง ให้ความสำคัญกับบางส่วนละเลยบางส่วน และแนวทางการจัดสวัสดิการสังคมไม่สอดคล้องกับความต้องการที่หลากหลายของประชาชน ข้อควรพิจารณาของการให้บริการในรูปแบบสถาบันที่สำคัญ คือ บริการที่รัฐจัดให้ส่วนใหญ่ยังคงเป็นการจัดบริการในรูปแบบการให้การสงเคราะห์รายบุคคล โดยผ่านการตรวจสอบคุณสมบัติ (Means Test) บุคคลว่ามีคุณสมบัติ ควรได้รับการช่วยเหลือหรือไม่เพียงไร การกำหนดหลักเกณฑ์วิธีการดังกล่าว เป็นการเน้นบริการเชิงสงเคราะห์ ซึ่งไม่ทันการไม่ทันต่อปัญหา และความรุนแรงที่เกิดขึ้นอย่างเป็นพลวัต ประกอบกับความจำกัดด้าน

ทรัพยากรทำให้ความช่วยเหลือย่อมไม่เพียงพอต่อความต้องการของกลุ่มเป้าหมายได้ ไม่สามารถจะช่วยให้เขาพึ่งตนเองในระยะยาวได้ ตรงข้ามอาจส่งผลให้เกิดความคิดพึ่งพิงรัฐมากเกินไป จนอ่อนแอต่อการสู้กับปัญหาด้วยตนเอง บริการรูปแบบนี้จึงมีข้อจำกัดและมีผลกระทบตามมาที่อาจคาดไม่ถึงในระยะยาว

2. รูปแบบสวัสดิการสังคมที่จัดโดยภาคเอกชน และองค์การสาธารณกุศล รูปแบบสวัสดิการสังคมที่จัดโดยองค์การพัฒนาภาคเอกชน ซึ่งรวมถึงองค์การสาธารณกุศลต่าง ๆ กล่าวได้ว่ามีรูปแบบการให้บริการหลายระดับ ได้แก่

2.1 บริการระดับที่เน้นการช่วยเหลือแบบสงเคราะห์ ในรูปของเงินทุนการศึกษา การสงเคราะห์วัตถุ การสงเคราะห์ทุนอาหารกลางวันเสื้อผ้า อุปกรณ์การเรียน เป็นต้น ส่วนใหญ่เป็นองค์การที่มีกลุ่มเป้าหมายเฉพาะเป็นรูปธรรมที่เห็นได้ชัดเจน เช่น กลุ่มเด็กเยาวชน กลุ่มสตรี กลุ่มผู้สูงอายุ เป็นต้น

2.2 บริการระดับที่มีเป้าหมายในการรวมกลุ่ม จัดตั้งกลุ่ม สร้างเสริมความเข้มแข็งแก่องค์กรชาวบ้าน องค์กรชุมชนกลุ่มต่าง ๆ การดำเนินงานเชิงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในระดับลึกลงกว่า จะให้ความสำคัญกับการเรียนรู้แบบรวมกลุ่ม มีการศึกษาดูงานแลกเปลี่ยนปัญหาทางออกซึ่งกันและกัน มีการส่งเสริมให้จัดตั้งเครือข่ายความร่วมมือในกลุ่มปัญหาต่าง ๆ รูปแบบสวัสดิการสังคม เช่นนี้ จะช่วยให้องค์กรพัฒนาเอกชนเข้าถึงปัญหาของกลุ่มเป้าหมายได้ ลึกซึ้งกว่า เพราะวิธีการทำงานจะมีลักษณะเกาะติดปัญหาอย่างเอาใจจริงเอาใจ เป็นการทำงานที่มีเป้าหมาย ทั้งยกระดับความตระหนักรู้ของชุมชน ร่วมไปกับการรณรงค์และการเคลื่อนไหวทางสังคม การให้บริการในรูปแบบดังกล่าว จะเน้นการให้ข้อมูลทางเลือกเพื่อสร้างความเข้าใจแก่สังคม แต่ด้วยความจำกัดด้านทรัพยากร และกำลังคนจึงทำให้ไม่สามารถขยายผลของงานได้อย่างกว้างขวางนัก ประกอบกับในระยะหลังกระบวนการทำงานเน้นหนักไปในทิศทางที่ส่งเสริมผลักดันให้ชุมชนที่เป็นเจ้าของปัญหาเข้ามาร่วมรับรู้ คิด ตัดสินใจและดำเนินการแก้ปัญหาด้วยตัวพวกเขาเอง โดยองค์กรพัฒนาเอกชนเป็นพี่เลี้ยงให้ จึงทำให้บทบาทการทำงานขององค์กรพัฒนาเอกชน ปรับเปลี่ยนไปในทิศทางของการทำงานที่มุ่งเน้นแก้ปัญหาเชิงโครงสร้างมหภาค แต่กลับมาทำงานเคลื่อนไหวในพื้นที่เล็ก ๆ เฉพาะพื้นที่ในภูมิภาค เพื่อเป็นการสร้างความร่วมมือในกลุ่มประชาคมประชาสังคมต่าง ๆ ให้ร่วมศึกษาและทดลองดำเนินการแก้ปัญหาไปพร้อมกัน เช่น โครงการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมในภูมิภาคต่าง ๆ หรือการจัดทำโครงการการจัดการเรียนรู้ทางสังคม ผ่านการฝึกอบรมการพัฒนาการเรียนรู้ผ่านวิธีการแบบใหม่ ๆ เช่น การจัดโครงการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ การจัดทำกิจกรรมบำบัดฟื้นฟูกลุ่มเป้าหมายในรูปแบบต่าง ๆ ที่หลากหลาย เช่น ละครบำบัด ดนตรีบำบัด การเล่นเกมบำบัด เป็นต้น หรือการจัดทำโครงการพัฒนาเฉพาะในพื้นที่ เช่น การพัฒนาสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ การรักษาป่าต้นน้ำ ป่าชายเลน เป็นต้น

2.3 รูปแบบสวัสดิการสังคมที่จัดโดยภาครัฐกิจเอกชน แม้จะถูกกำหนดโดยกฎหมาย แต่ขาดการควบคุมอย่างเป็นระบบที่เห็นได้ชัดเจนที่สุด ได้แก่ การจัดบริการสวัสดิการสังคมให้แก่แรงงานในโรงงาน บริษัท ห้างร้านในรูปแบบสวัสดิการพนักงาน การหักเงินสมทบกองทุนพนักงานที่มีรูปแบบคล้ายเงินบำเหน็จของรัฐ การจัดสวัสดิการเงินกู้ยืม สวัสดิการวันลาวันหยุด การอนุญาตให้ลาเรียนการจัดการอบรมเพิ่มพูนทักษะฝีมือแรงงานเป็นต้นบริการในรูปแบบดังกล่าว เป็นบริการที่ขึ้นอยู่กับความพร้อมและความพอใจของนายจ้างเฉพาะราย เพราะหากนายจ้างไม่จัดสวัสดิการให้ลูกจ้าง พนักงาน ก็ไม่สามารถจะต่อรองได้เพราะเกรงว่าจะถูกให้ออกจากงาน จึงตกอยู่ในสภาพจำหน ลูกจ้างหลายรายจึงถูกไล่ออกสิทธิขั้นพื้นฐานในด้านสวัสดิการ สิทธิวันลา วันหยุด การรักษาพยาบาล ฯลฯ ซึ่งแม้จะมีกฎหมายกำหนด แต่รัฐยังไม่สามารถขยายการคุ้มครองได้อย่างทั่วถึงและเป็นระบบเพียงพอ

2.4 รูปแบบสวัสดิการสังคมแบบพหุลักษณะ (Pluralism Model) เริ่มได้รับการให้ความสำคัญมากขึ้น แต่ยังเป็นการจัดสวัสดิการสังคมกระแสรอง / กระแสทางเลือกผลการศึกษพบว่า สถานการณ์ทางสังคมที่ได้รับอิทธิพลจากกระแสประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชน ทำให้สังคมยอมรับความแตกต่างทางความคิดความเชื่อ และความหลากหลายของผู้คนได้มากขึ้น ประกอบกับกระแสของการย้ายถิ่นของพลเมืองโลกเป็นไปอย่างมีอิสระมากขึ้น จึงทำให้เกิดกระบวนการเคลื่อนไหวของคนต่างชาติ ภาษา ศาสนาวัฒนธรรม แลกเปลี่ยนกันอย่างมากมาย กระบวนการดังกล่าว ทำให้คนที่มีโอกาสสามารถสร้างพื้นที่หรือปริณทลทางวัฒนธรรม ความคิดของตนและกลุ่มไว้ได้ จึงมีพื้นที่ทางสังคมสำหรับประชาชนที่มีความแตกต่างมากขึ้นด้วย ดังนั้น การจัดสวัสดิการสังคมจึงต้องคำนึงถึงความหลากหลายของความต้องการของมนุษย์ ความหลากหลายของวิธีการทำงานที่มีความผสมผสานหลาย ๆ วิธี ความหลากหลายของสหวิชาชีพ และหน่วยงานองค์กร ภาคีทุกภาคส่วนที่เข้ามาร่วมกันคิดแก้ไขปัญหาบนฐานความสัมพันธ์ที่เสมอภาคแบบหุ้นส่วน (Partnership) และมีส่วนร่วมในฐานะ "เจ้าภาพร่วม" มากกว่าการให้บริการแบบหน่วยใดหน่วยเดียวเป็นหลักดังที่เคยเป็นมาในรูปแบบสวัสดิการพหุลักษณะ (Pluralism Model) เป็นรูปแบบที่ปรากฏให้เห็นชัดเจนมากขึ้นในยุคปัจจุบัน เช่น กลุ่มสัจจะออมทรัพย์สวัสดิการชุมชน สวัสดิการท้องถิ่น สวัสดิการเฉพาะกลุ่ม สวัสดิการประชาชน เป็นต้น ซึ่งแตกต่างไปจากรูปแบบสถาบันที่รัฐดำเนินการเป็นหลัก เพราะเป็นรูปแบบที่มีลักษณะหลากหลาย ทั้งแบบทางการและไม่เป็นทางการ มีความยืดหยุ่นสูง สามารถตอบสนองกับปัญหา และความต้องการของประชาชนเฉพาะกลุ่มได้มากกว่าหลักการสำคัญของรูปแบบสวัสดิการพหุลักษณะที่สำคัญ คือ

2.4.1 การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดสวัสดิการสังคม หลักการการมีส่วนร่วมถือเป็นหลักการพื้นฐานที่สำคัญของสวัสดิการพหุลักษณะ การจัดสวัสดิการลักษณะนี้ เป็นการเกิดขึ้นแบบค่อยเป็นค่อยไป ผ่านกระบวนการคิด วิเคราะห์ปัญหา เพื่อวิเคราะห์หารูปแบบทางเลือกใหม่ๆ ที่จะทำให้การจัดสวัสดิการมีประสิทธิภาพมากขึ้น การจัดทำสวัสดิการรูปแบบใหม่ๆ โดยการลองทำก่อนและพยายามปรับปรุง แก้ไขรูปแบบดังกล่าว ให้สามารถตอบสนองกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายให้มากที่สุด มิติการทำงาน จึงเป็นแนวราบมากกว่าแนวตั้ง การเปิดโอกาสให้คนทุกคนที่เกี่ยวข้องกับสวัสดิการเข้ามาร่วม แสดงความคิดเห็น ร่วมโต้แย้ง ร่วมรับรู้ ร่วมวิพากษ์วิจารณ์ซึ่งกันและกัน การหาประชาคมติ ร่วมกันจากทุกภาคส่วน ในการจัดสวัสดิการ หากสวัสดิการที่จัดไม่เหมาะสมก็จะใช้ประชาคมติ ร่วมกันปรับปรุง แก้ไข กฎ ระเบียบเพื่อให้เกิดสิทธิประโยชน์ร่วมกัน และมีการพัฒนาการจัดสวัสดิการไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มเป้าหมายมากขึ้น ตัวอย่างเช่น สวัสดิการชุมชน สวัสดิการออมทรัพย์ สวัสดิการเฉพาะกลุ่มผู้ติดเชื้อเอชไอวี เป็นต้น

2.4.2 ความเป็นธรรมทางสังคม (Social Justice) หลักการความเป็นธรรมทางสังคม เป็นการแสดงความตระหนักถึงความรับผิดชอบทางสังคม ของการจัดสวัสดิการสังคม ที่มุ่งแก้ไขปัญหาการจัดสรรทรัพยากรทางสังคม ที่ไม่ครอบคลุม ไม่ทั่วถึงกลุ่มที่ยากลำบากที่สุด ให้ได้รับโอกาสที่จะเข้าถึงทรัพยากรอย่างเท่าเทียม สวัสดิการพหุลักษณะจึงให้ความสำคัญกับกลไกการบริหารจัดการตั้งแต่การกำหนดคุณสมบัติ เกณฑ์พิจารณาให้ความช่วยเหลืออย่างรอบด้านโดยผ่านประชาคมของชุมชน สังคม หลักการข้อนี้จึงให้ความสำคัญกับกระจายบริการ ไปสู่กลุ่มเป้าหมายที่เข้าไม่ถึงบริการให้มากที่สุด เช่น การคำนึงถึงคนจน ยากไร้ ไม่มีผู้ดูแล มีความยากลำบากในการดำรงชีวิต คนที่ไม่มีหลักฐานแสดงสิทธิหรือความเป็นตัวตนของตน (ขาดหลักฐานแสดงสิทธิที่รัฐจัดให้) กลุ่มคนต่างวัฒนธรรม (ข้อบังคับของกฎหมายยังไม่เอื้อประโยชน์ให้) การจัดสรรทรัพยากรอย่างเป็นธรรมของสวัสดิการพหุลักษณะจึงเป็นเสมือนสัญญาประชาคมที่มีการตกลงรับรู้ร่วมกันในเงื่อนไขของการจัดสวัสดิการคำนึงถึงการให้คุณค่าของความเป็นมนุษย์ในรายละเอียดของชีวิตที่แตกต่างกัน เช่น การนำดอกเบี้ยจากกองทุนสวัสดิการชุมชนมาจัดเป็นบริการเบี้ยยังชีพให้กับกลุ่มเป้าหมายที่ยากลำบากในชุมชนที่รัฐยังเข้าไม่ถึงกลุ่มนี้ ซึ่งเป็นการเสริมหนุนรูปแบบสวัสดิการสถาบันอีกทางเลือกหนึ่งหลักการความเป็นธรรม จึงเป็นฐานคิดหลักของการจัดสวัสดิการแบบพหุลักษณะที่พยายามตอบสนองกลุ่มเป้าหมาย สวัสดิการสังคมในลักษณะของการจัดสรรทรัพยากรอย่างเหมาะสมเพียงพอ โดยใช้ฐานข้อมูลที่ชัดเจนของพื้นที่ เพื่อให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่แท้จริง

2.4.3 ความเสมอภาค (Equality) ผลการศึกษาจากเวทีการระดมสมองพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับสิทธิตามกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 โดยเฉพาะความเสมอภาคของโอกาสทางสังคมที่ประชาชนทุกคนพึงได้รับไม่แตกต่างกัน

2.4.4 ความยั่งยืน (Sustainable) การจัดสวัสดิการสังคมไม่ว่าจะเป็นรูปแบบใดก็ตาม ผลการศึกษาพบว่า ประเด็นความยั่งยืนยังเป็นตัวชี้วัดที่สำคัญ การจัดสวัสดิการสังคมจะต้องไปให้ถึงการพัฒนาแบบยั่งยืน แต่การจัดสวัสดิการสังคมที่ผ่านมายังให้ความสำคัญกับเรื่องนี้น้อยมาก เนื่องจากไม่สามารถวัดผลออกมาเป็นตัวเลขได้ว่าเมื่อได้รับการดูแลไปแล้ว คุณภาพชีวิตของประชาชนเปลี่ยนแปลงดีขึ้นมากน้อยเพียงใด

2.5 ความสามารถในการเข้าถึงความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย (Accessibility) การตอบสนองความพึงพอใจที่ดีที่สุดของผู้ใช้บริการ คือ การได้รับบริการที่หลากหลายเหมาะสมกับความต้องการ และสามารถเข้าถึงและตอบสนองความพอใจในขั้นพื้นฐานได้อย่างเหมาะสม การเกิดขึ้นของรูปแบบสวัสดิการสังคมพหุลักษณะ จึงมีเป้าหมายที่จะจัดบริการต่างมิติต่างรูปแบบให้มนุษย์ที่ไม่เหมือนกันได้รับความพอใจในระดับหนึ่งการที่มนุษย์มีความพอใจต่อบริการที่ได้รับ จะช่วยให้เขามีความสุขและมีความพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงตนเองได้มากขึ้น อันเป็นปัจจัยชี้ขาดในการเปลี่ยนแปลงตนเองในระยะยาว

ข้อกำหนดคณะกรรมการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมแห่งชาติ ว่าด้วยมาตรฐานการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. 2550

จากการที่พระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ.2546 มีเจตนารมณ์ในการส่งเสริมและสนับสนุนให้องค์การสวัสดิการสังคม นักสังคมสงเคราะห์และอาสาสมัครมีความสามารถในการจัดบริการทางสังคม ให้แก่ผู้รับบริการสวัสดิการสังคมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และได้รับการพัฒนามาตรฐานการจัดสวัสดิการสังคมให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และสามารถช่วยเหลือผู้รับบริการสวัสดิการนั้น คณะกรรมการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมแห่งชาติ จึงออกข้อกำหนดคณะกรรมการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมแห่งชาติ ว่าด้วยมาตรฐานการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ.2550 ขึ้นเพื่อกำหนดมาตรฐานในการจัดสวัสดิการสังคม มาตรฐานผู้เกี่ยวข้องกับการดำเนินการจัดบริการสวัสดิการสังคม ซึ่งได้แก่ องค์การสวัสดิการสังคม (ซึ่งรวมถึงองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น) นักสังคมสงเคราะห์อาสาสมัคร ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

หมวด 1

มาตรฐานการจัดบริการสวัสดิการสังคม

ข้อ 5 การจัดบริการสวัสดิการสังคมต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ ซึ่งบัญญัติไว้ในกฎหมาย ระเบียบ อนุสัญญา และข้อตกลงที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งไม่ขัดนโยบาย แผน และมาตรฐานการจัดสวัสดิการสังคมตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

ข้อ 6 การจัดบริการสวัสดิการสังคมต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของผู้รับบริการสวัสดิการสังคม การให้ผู้รับบริการสวัสดิการสังคมมีคุณภาพชีวิตที่ดี และพึ่งตนเองได้อย่างทั่วถึงเหมาะสม และเป็นธรรม โดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ การรักษาความลับของผู้รับบริการสวัสดิการสังคม สิทธิที่ประชาชนจะต้องได้รับ และการมีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการสังคมทุกระดับ

ข้อ 7 การจัดบริการสวัสดิการสังคมต้องคำนึงถึงสาขาของการจัดสวัสดิการสังคม ได้แก่ การบริการทางสังคม การศึกษา สุขภาพอนามัย ที่อยู่อาศัย การฝึกอาชีพ การประกอบอาชีพนันทนาการ และกระบวนการยุติธรรม

ข้อ 8 การจัดบริการสวัสดิการสังคมต้องคำนึงถึงลักษณะหรือรูปแบบ และวิธีการในการดำเนินการตามความเหมาะสมในแต่ละพื้นที่ ความต้องการของกลุ่มเป้าหมายและประเด็นปัญหาที่ควรได้รับการป้องกันแก้ไขทั้งในระยะเร่งด่วนและระยะยาว เช่น การส่งเสริมการพัฒนาการพิทักษ์ปกป้องคุ้มครอง การป้องกัน การแก้ไข การสงเคราะห์ และบำบัดฟื้นฟู เป็นต้น

หมวด 2

มาตรฐานองค์การสวัสดิการสังคม

ข้อ 9 ให้องค์การสวัสดิการสังคมดำเนินการจัดสวัสดิการสังคมให้เป็นไปตามหลักคุณธรรม ความโปร่งใส การมีส่วนร่วม ความรับผิดชอบ และความคุ้มค่า

ข้อ 10 ให้องค์การสวัสดิการสังคมดำเนินการจัดองค์กร และการบริหาร การให้บริการและคุณภาพการให้บริการ ดังต่อไปนี้

10.1 การจัดองค์กรและการบริหาร ต้องมีการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ นโยบายวัตถุประสงค์ ขอบเขต เป้าหมาย สาขาการจัดสวัสดิการสังคม โครงสร้างและกระบวนการบริหารจัดการ แผนงาน โครงการ ระบบการพัฒนาบุคลากร ระบบบัญชีและการเงิน ระบบข้อมูลสารสนเทศและการประชาสัมพันธ์ ระบบการติดตามประเมินผล อาคารสถานที่ เครื่องมืออุปกรณ์ และสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการปฏิบัติงาน โดยยึดหลักธรรมาภิบาล

10.2 การให้บริการ ต้องมีการกำหนดรูปแบบและวิธีการในการให้บริการ มีกระบวนการให้บริการที่ชัดเจน และมีการส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรและสถาบันต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการสังคมอย่างเต็มที่

10.3 คุณภาพการให้บริการ ต้องมีการให้บริการที่มีคุณภาพ รวดเร็ว ต่อเนื่องและทันสถานการณ์ ตอบสนองต่อความจำเป็นของผู้รับบริการ รวมทั้งเกิดความพึงพอใจของผู้รับบริการหรือมีประโยชน์ต่อสังคมโดยรวม

หมวด 2

มาตรฐานนักสังคมสงเคราะห์

ข้อ 11 ให้นักสังคมสงเคราะห์ดำเนินการจัดสวัสดิการสังคมให้เป็นไปตามหลักวิชาการและจรรยาบรรณทางวิชาชีพสังคมสงเคราะห์ ยึดมั่นในปรัชญา หลักการ วิธีการ กระบวนการ และเทคนิคทางสังคมสงเคราะห์

ข้อ 12 ให้นักสังคมสงเคราะห์มีการพัฒนา เพิ่มพูนความรู้ ทักษะในการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง มีคุณภาพและคุณธรรม สอดคล้องกับสถานการณ์และการเปลี่ยนแปลงของสังคม

หมวด 2

มาตรฐานอาสาสมัคร

ข้อ 13 ให้อาสาสมัครบำเพ็ญประโยชน์ให้แก่สังคม ทั้งในด้านการสงเคราะห์ ผู้ประสบความทุกข์ยากเดือดร้อน การป้องกัน แก้ไขปัญหา การพัฒนาสังคมและส่งเสริมความมั่นคงของชาติ ทั้งนี้เพื่อประโยชน์สุขของประชาชนอย่างเป็นธรรมและทั่วถึง

ข้อ 14 ให้อาสาสมัครปฏิบัติงานด้วยความสมัครใจเพื่อประโยชน์แก่ ประชาชน สังคมและประเทศชาติ โดยไม่หวังสิ่งตอบแทนและเป็นผู้มีอุดมการณ์โดยถือประโยชน์ส่วนรวมเหนือกว่าประโยชน์ส่วนตน ทำงานด้วยความเสียสละ กระตือรือร้น เอื้ออาทร บริสุทธิ์ใจ และมีศรัทธาที่จะทำงานอาสาสมัคร

ข้อ 15 ให้อาสาสมัครมีการพัฒนาความรู้ ความสามารถ อุดมการณ์ และคุณธรรม เพื่อจะได้เป็นพลังสำคัญในการสงเคราะห์ผู้มีปัญหา การป้องกัน แก้ไขปัญหาและพัฒนาสังคม พัฒนางองค์การและการส่งเสริมความมั่นคงของชาติภายใต้การส่งเสริมสนับสนุน และดูแลโดยองค์การสวัสดิการสังคม

หมวด 2

การพัฒนามาตรฐานการจัดสวัสดิการสังคม

ข้อ 16 ให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่งหรือหลายคณะซึ่งคณะกรรมการแต่งตั้ง เพื่อทำหน้าที่กำหนดเกณฑ์ชี้วัดมาตรฐานการจัดสวัสดิการสังคม ตามข้อกำหนดนี้ในแต่ละเรื่อง ให้เหมาะสมกับระดับการพัฒนาขององค์การสวัสดิการสังคม นักสังคมสงเคราะห์หรืออาสาสมัคร และปรับปรุงเกณฑ์ชี้วัดให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมต่อไป

ข้อ 17 ให้สำนักงาน และหน่วยงานซึ่งมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายรวมทั้งหน่วยงานซึ่งได้รับมอบหมายจากปลัดกระทรวงดำเนินการส่งเสริมสนับสนุนให้องค์การสวัสดิการสังคมได้มีการพัฒนามาตรฐานการจัดสวัสดิการสังคมทั้งในส่วนองค์การสวัสดิการสังคม หรืออาสาสมัครอยู่เสมอ

ทิศทางและรูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมของประเทศไทยในอนาคต

6.1 ทิศทางสวัสดิการสังคมไทยระยะสั้น (สำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. 2549 : 157 - 175)

6.1.1 การปฏิรูปองค์การ หน่วยงานให้สามารถตรวจสอบความรับผิดชอบ ความโปร่งใสและมีการประกันคุณภาพ (Accountability Transparency and Quality Assurance) หน่วยงานสวัสดิการสังคม จำนวนมากทำหน้าที่ดูแลกลุ่มเป้าหมาย จึงจำเป็นต้องมีการวางระบบการบริหารจัดการองค์การ หน่วยงาน ให้มีความพร้อม เช่น สถานแรกรับ สถานสงเคราะห์ สถานคุ้มครองสวัสดิภาพ สถานฝึกอบรม บ้านพักเด็กและครอบครัว บ้านพักฉุกเฉิน ฯลฯ หน่วยงานเหล่านี้ควรมีแผนการบริหารจัดการที่เปิดเผย โปร่งใส และสามารถตรวจสอบความรับผิดชอบได้ ตลอดจนมีการประกันคุณภาพการดำเนินงานให้บริการแก่ประชาชน กลุ่มเป้าหมายอย่างแท้จริง

หน่วยงานที่ให้บริการเชิงสถาบันควรมีระบบฐานข้อมูลกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่บริการเพื่อการตัดสินใจให้บริการที่สอดคล้องเหมาะสม เช่น สถานแรกรับ สถานสงเคราะห์ สถานคุ้มครองสวัสดิภาพ สถานฝึกอบรม บ้านพักเด็กและครอบครัว บ้านพักฉุกเฉิน ฯลฯ ทั้งนี้ เพื่อการสร้างระบบข้อมูลที่ทันสมัย สอดคล้องกับสถานการณ์ปัญหาที่เปลี่ยนแปลงไป การสร้างฐานข้อมูลที่มีคุณภาพจะเป็นการตรวจสอบสถานการณ์ เห็นสัญญาณเตือนภัยและสามารถสร้างระบบเฝ้าระวังได้ทันการณ์

หน่วยงานควรสร้างและขยายระบบการมีส่วนร่วมในการบริหาร ดำเนินงานอย่างกว้างขวาง ทั้งในกลุ่มผู้ให้บริการ กลุ่มผู้ใช้บริการ กลุ่มชุมชนภายนอกและองค์กรปกครองท้องถิ่น เพื่อร่วมคิด ตัดสินใจและสร้างทางเลือกในการให้บริการให้เหมาะสม กระบวนการทำงานอย่างมีส่วนร่วมจะสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคม หนุนสร้างความมั่นคงและพัฒนาสังคมให้แก่ชุมชน และประชาคมในระยะยาว

การพัฒนากระบวนการในการพัฒนากลุ่มเป้าหมายโดยเน้นการพัฒนากระบวนการศึกษาทั้งการอ่านออกเขียนได้ การฝึกทักษะอาชีพให้ทันสมัย มีการประสานกับหน่วยงานภายนอกเพื่อเพิ่มสมรรถนะในการเรียนรู้ การฝึกงานในสถานการณ์ที่เป็นจริงซึ่งมีความทันสมัย สอดคล้องกว่าระบบฝึกอาชีพเดิมที่เป็นอยู่การสร้างและพัฒนาการศึกษาแก่กลุ่มเป้าหมาย และพัฒนาการมีส่วนร่วมในระบบบริการให้มากขึ้น จะก่อให้เกิดประโยชน์อย่างน้อย 3 ประการ คือ

1. เป็นประโยชน์ในด้านการปรับปรุงการบริหารงานสวัสดิการสังคมให้สอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริงของกลุ่มเป้าหมาย และพัฒนาความสามารถให้พึ่งตนเองได้ในระยะยาว

2. เป็นประโยชน์ในด้านการเตรียมการกระจายอำนาจของรัฐบาล และการถ่ายโอนอำนาจความรับผิดชอบต่อสวัสดิการสังคมของรัฐไปสู่องค์กรของชุมชนต่อไป และ

3. เป็นประโยชน์ในด้านการเปลี่ยนแปลงหน่วยงานของรัฐบาล

จากการเป็นสถาบันที่ให้บริการโดยตรงแก่ประชาชนกลุ่มเป้าหมาย ไปเป็นสถาบันฝึกฝนอบรมองค์ความรู้ ทักษะ ความชำนาญการ เพื่อสนับสนุนองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในการให้บริการอย่างมีคุณภาพโดยตรง ต่อไป

6.1.2 การพัฒนาองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีศักยภาพในการบริหารจัดการงานสวัสดิการสังคมอย่างเป็นธรรมทั่วถึง (Capacity Building for Local Social Welfare Administrators)

องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ควรได้รับการส่งเสริมให้จัดทำแผนพัฒนางานสวัสดิการสังคมท้องถิ่นในพื้นที่ของตน กระทรวงการพัฒนาสังคมฯ มีภารกิจเร่งด่วนในการส่งเสริมความรู้ด้านสวัสดิการท้องถิ่นแก่องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นทุกระดับ และผลักดันให้เกิดการจัดทำแผนพัฒนาสวัสดิการสังคมท้องถิ่นในพื้นที่ของตน โดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคีทุกภาคส่วน การเปิดกว้างให้องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง อาทิ อบต. อบจ. เทศบาล องค์กรชุมชน องค์กรสวัสดิการสังคมภาคเอกชน ผู้ทรงคุณวุฒิ และองค์กรภาคประชาชน เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการอย่างใกล้ชิด ในรูปของการเข้าร่วมทั้งในระดับคณะกรรมการบริหาร และระดับคณะกรรมการดำเนินงาน จะช่วยให้องค์กรต่างๆ ได้ร่วมทบทวนสถานการณ์ปัญหาสังคมในพื้นที่ตน และร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิธีการบริหารจัดการด้านสวัสดิการสังคมที่เหมาะสมสำหรับประชาชนในท้องถิ่นของตนเอง

การส่งเสริมให้องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ร่วมศึกษาคุณค่าของศาสนา ภูมิปัญญา วัฒนธรรมในพื้นที่ของตน เพื่อผลักดันให้เกิดการเรียนรู้ "คุณค่า" ของภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างจริงจัง และนำไปสู่การฟื้นคืนคุณค่าของประเพณี วัฒนธรรมต่างๆ ที่เคยดำรงอยู่ให้กลับคืนสู่ชุมชน และสร้างระบบเกื้อกูลทางสังคมของชุมชนให้กลับมาอีก ทิศทางดังกล่าวจะเป็นการเสริมสร้างระบบสวัสดิการพหุลักษณะ ที่มีพื้นฐานมาจากสังคมชุมชนในแต่ละพื้นที่เสริมให้เกิดความหลากหลายที่สอดคล้องกับแต่ละชุมชน

การพัฒนากลไกของหน่วยงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ให้เป็นแกนกลางของการประสานระบบสหวิชาชีพจากกระทรวงต่างๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการระบบสวัสดิการในชุมชนอย่างใกล้ชิด

6.1.3 การมีบันทึกข้อตกลงในการพัฒนาระบบสวัสดิการสังคมร่วมกันกับองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นและองค์กรชุมชน (Memorandum of Understanding or Agreement Between GOs and Local Administration and Community Organizations) การจัดทำบันทึกข้อตกลงในการพัฒนาระบบสวัสดิการสังคมร่วมกันพึงดำเนินการบนพื้นฐานความเป็น "หุ้นส่วน" ที่เสมอภาค การให้เกียรติซึ่งกันและกัน ให้ความเคารพนับถือในศักดิ์ศรีของบุคคลและหน่วยงาน / องค์กรอย่างเท่าเทียมกัน และถือเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน มากกว่าการมอบงานให้ทำ หรือโยนภาระงานให้ทำอย่างไร้รับผิดชอบ บันทึกข้อตกลงจะเป็นเสมือนการ

สร้างความตระหนักต่อพันธะสัญญาที่มีต่อกันและกันในการกิจการพัฒนาระบบสวัสดิการสังคม เพื่อผลประโยชน์ของประชาชนทุกคนในประเทศ

6.1.4 การเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายและกลไกการประสานงานด้านการให้บริการและการพัฒนาระบบสวัสดิการสังคม (Strengthening Networks for Social Welfare Services and Development) ที่ผ่านมาเครือข่ายของการบริการสวัสดิการสังคมที่มีอยู่แล้วในสังคมไทย มักจะเป็นเครือข่ายของหน่วยงานภาครัฐเป็นหลัก จึงควรสร้างและพัฒนาความเข้มแข็งของกลไกส่วนอื่น เช่น หน่วยงานของเอกชน (รวมภาคธุรกิจ) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตลอดจนองค์กรชุมชนควรจะได้ร่วมกันเสริมสร้างความเข้มแข็งในด้านการให้บริการ ความเข้มแข็งของเครือข่าย และกลไกการประสานงานด้านการให้บริการ เป็นการแสดงให้เห็นทิศทางถึงการสนับสนุนซึ่งกันและกัน อย่างจริงจังและกว้างขวาง เพื่อให้บริการต่อประชาชน ผู้ใช้บริการบรรลุเป้าหมายความเข้มแข็งของเครือข่ายและกลไกการพัฒนาระบบสวัสดิการสังคม เป็นการสะท้อนความร่วมมือร่วมใจกันร่วมรับผิดชอบต่อการป้องกันปัญหาในวงกว้าง ร่วมกันรับผิดชอบการพัฒนากระบวนการทำงาน ระบบบำบัดรักษา ระบบการแทรกแซงทางสังคม ระบบการฟื้นฟูสังคม ระบบการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคม ระบบการเฝ้าระวังทางสังคม ตลอดจนร่วมกันรับผิดชอบในการยกระดับการพัฒนาสังคมโดยรวม

6.1.5 การขยายและเสริมสร้างความเข้มแข็งของระบบอาสาสมัครในงานสวัสดิการสังคม

6.1.5.1 หน่วยงานของรัฐบาลที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตและความมั่นคงของมนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ควรพัฒนาระบบเครือข่ายอาสาสมัคร โครงสร้างมาตรการจูงใจ เช่น การจัดสรรค่าตอบแทนการทำงานให้อาสาสมัครเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ โดยค่าตอบแทนที่จัดสรรให้ต้องเหมาะสม และสอดคล้องกับค่าครองชีพด้วย และจัดทำแผนปฏิบัติงานที่ให้ความสำคัญอย่างสูง โดยมีการจำแนกประเภทอาสาสมัครทั้งที่เป็นนักวิชาชีพ และเป็นผู้ช่วยนักวิชาชีพที่มีค่าตอบแทน อาสาสมัครที่เป็นคนในชุมชน ที่จำเป็นต้องให้ความรู้ความเข้าใจในระดับที่เพียงพอจะทำหน้าที่เฝ้าระวังปัญหาต่างๆในชุมชน เช่น ปัญหาการค้ำมนุษย์ ปัญหาการค้ำหญิงและเด็ก ปัญหาการตกเขียว ปัญหาการล่อลวง ปัญหาการทารุณกรรม และปล่อยปละละเลยเด็ก ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ปัญหายาเสพติด ปัญหาการมั่วสุมทางเพศของวัยรุ่น และปัญหาอื่นๆ

6.1.5.2 ควรสร้างเสริมความเข้มแข็งของระบบอาสาสมัครในทุกระดับและทุกด้าน รวมทั้งขยายจำนวนอาสาสมัครให้มากขึ้นทุกปี และจัดให้มีการฝึกอบรม สัมมนา เชิงปฏิบัติการ และเวทีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทั้งในระดับจังหวัด ระดับภูมิภาค และระดับประเทศอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอตลอดปี

6.1.5.3 ควรจัดตั้งให้มีการระดมพลังและการพัฒนาศักยภาพของอาสาสมัครอยู่เสมอ โดยเฉพาะอาสาสมัครที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะด้าน มีความรู้ทางเทคโนโลยีที่ทันสมัย หรือมีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีคุณค่าต่อสังคม รวมทั้งจัดให้มีเครือข่ายอาสาสมัครที่เข้มแข็ง ที่จะช่วยดำเนินงานสวัสดิการสังคมเชิงรุกในการป้องกันปัญหา การสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมการช่วยบำบัดรักษา การเฝ้าระวังทางสังคม ตลอดจนการมีส่วนร่วมอย่างเข้มแข็งในการพัฒนาสังคม และหนุนสร้างความมั่นคงของมนุษย์ในพื้นที่ของตน

6.1.6 องค์กรเอกชนภาคธุรกิจพาณิชย์ บริษัทต่างๆควรมีส่วนร่วมในการจัดตั้งกองทุนเพื่อกลุ่มเป้าหมายต่างๆ อย่างยั่งยืนและได้รับการลดหย่อนภาษี ในการคุ้มครองสังคมกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ควรส่งเสริมให้ภาคธุรกิจเป็นฝ่ายสนับสนุนเงินทุน (Financial Support หรือ Financial Sponsorship) เพื่อดำเนินงานด้านสวัสดิการสังคมขององค์กรชุมชนองค์กรสวัสดิการสังคมภาคเอกชน และองค์กรของรัฐ โดยเสนอให้มีการระดมเงินตั้งกองทุนส่งเสริมความมั่นคงทางสังคมให้แก่กลุ่มเป้าหมายต่างๆ เช่น กองทุนเพื่อคุ้มครองเด็ก เยาวชน กองทุนคุ้มครองเยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ กองทุนเพื่อการให้โอกาสผู้กระทำผิดกลับคืนสู่สังคม เป็นต้น และออกกฎหมายให้องค์กรได้รับการลดหย่อนภาษีในการร่วมคุ้มครองทางสังคมในอัตราเล็กน้อย ตามแต่จำนวนปริมาณที่ให้การสนับสนุนกิจกรรมการพัฒนาสังคม และการหนุนสร้างความมั่นคงของมนุษย์

6.1.7 องค์กรของผู้ใช้บริการ สหภาพแรงงาน สมาคม ชมรมกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ต้องร่วมกับกระทรวงแรงงานสนับสนุนและส่งเสริมให้มีการรวมตัวในรูปของสหภาพแรงงาน องค์กรผู้ใช้บริการ สมาคม หรือชมรม เพื่อให้ประชาชนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายได้จัดตั้งเป็นสหภาพแรงงาน สมาคม ชมรม หรือกลุ่มอิสระของตนทำหน้าที่คุ้มครองสวัสดิภาพพื้นฐานและพิทักษ์สิทธิให้แก่กลุ่มผู้ใช้แรงงาน อย่างเหมาะสมในประเทศสหรัฐอเมริกาและแคนาดา มีสมาคมผู้ป่วยจิตเภท ซึ่งมีกิจกรรมเคลื่อนไหว เพื่อเปลี่ยนแปลงทัศนคติของสาธารณชน ที่มักจะหวาดกลัวหรือมีอคติต่อผู้ป่วยจิตเภท เป็นต้น การรวมตัวเป็นองค์กรระดับต่างๆ จะช่วยปกป้องสิทธิและประโยชน์ของกลุ่มผู้ใช้บริการของตนและช่วยกันดูแลสวัสดิภาพระหว่างผู้ใช้บริการซึ่งกันและกัน ทำให้กระบวนการพัฒนาสังคมและการหนุนสร้างความมั่นคงของมนุษย์ ดำเนินการได้ตรงกับปัญหาและความต้องการมากขึ้น ทั้งยังเป็น การป้องกันปัญหาในระดับทุติยภูมิและตติยภูมิ หากการป้องกันในระดับปฐมภูมิยังไม่สามารถหยุดยั้งความรุนแรงของปัญหาได้ การรวมตัวของผู้ใช้บริการในระยะยาวจะช่วยเสริมสร้างความหลากหลายของระบบสวัสดิการสังคมในอนาคตให้มากและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

6.2 ทิศทางการจัดสวัสดิการสังคมของไทยระยะยาว

6.2.1 การทำหน้าที่สะท้อนผลกระทบเชิงนโยบายของการพัฒนาประเทศให้ผู้บริหารระดับนโยบายทราบ เพื่อสร้างนโยบายใหม่อย่างมีส่วนร่วมและสอดคล้องกับ หลักสิทธิมนุษยชนของกระแสโลกบุงคลากรทุกระดับของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ต้องมีความแม่นยำในการสะท้อนแนวคิดและจุดยืน ให้ผู้บริหารระดับนโยบาย ได้ทราบถึงผลกระทบของนโยบายที่ส่งผลทางลบต่อสังคมหรือเสนอทางเลือกในการแก้ปัญหาที่สอดคล้อง เหมาะสมในสถานการณ์ปัญหาที่เปลี่ยนแปลงไป อาทิ ผลกระทบของการเปิดประตูทางการค้ากับอินโดจีนในพื้นที่ภาคเหนือ อาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพจิตของยาเสพติด เอ็ดส์ และอาชญากรรมหรือไม่ อย่างไร ข้อเสนอเชิงทางเลือกก่อนนโยบายดังกล่าว หรือนโยบายเปิดสถานคาสีโน - บ่อนการพนันที่ อาจมีผลที่ตามมาต่อคุณภาพชีวิตของมนุษย์ในด้านต่าง ๆ ตลอดจนปัญหาอื่น ๆ ที่เป็นปัญหาสืบเนื่อง เช่น ปัญหา ยาเสพติด ปัญหาการค้ำมนุษย์ ปัญหาการค้ำหญิงและเด็ก และปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ที่อาจจะตามมา เป็นต้น

6.2.2 การเปลี่ยนแปลงภารกิจของหน่วยงานภาครัฐไปเป็นหน่วยประสานงาน ส่งเสริมทางวิชาการ การกำหนดนโยบายจากฐานงานวิจัย และการติดตามประเมินผลภายใต้มาตรฐานคุณภาพที่กำหนดขึ้นในระยะยาว หน่วยงานของรัฐมีแนวโน้มจะต้องเปลี่ยนแปลงขอบเขตภาระงาน จากการให้บริการโดยตรงไปสู่ภารกิจการเป็นผู้สนับสนุนการเป็นพี่เลี้ยงในการกระจายอำนาจ และการถ่ายโอนบริการเหล่านี้ไปให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรบริหารส่วนตำบล องค์กรบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล เป็นต้น หน่วยงานของรัฐบาลต้องไปทำหน้าที่เป็นหน่วยงานทางวิชาการส่งเสริมความรู้ใหม่ ๆ ในการปฏิบัติงานโดยตรง ดังเช่นที่สหรัฐอเมริกา และสหราชอาณาจักร ขณะนี้มีการปฏิบัติงานโดยใช้ข้อมูล หลักฐานความรู้จากการวิจัยเป็นฐานการตัดสินใจในเชิงนโยบาย (Evidence-Based Practice) เรียกว่า EBP ดังนั้น หน่วยงานวิจัยในกระทรวงฯ มีความจำเป็นต้องเร่งสร้างโจทย์วิจัยใหม่ ๆ หรือการติดตามศึกษา เฝ้าระวังสถานการณ์ทางสังคมใหม่ ๆ เพื่อเสนอแนวนโยบายที่สอดคล้องบนพื้นฐานการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง การสร้างตัวชี้วัดเพื่อกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงานที่สำคัญควรเป็นนโยบายที่ทั้งเร่งด่วนและระยะยาว เพื่อสร้างฐานข้อมูลในการตัดสินใจ ทั้งระยะสั้น และระยะยาว โดยสาระของงานวิจัยควรมีความครอบคลุมในหลายระดับ คือ

6.2.2.1 การวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้ทางสวัสดิการสังคม

6.2.2.2 การวิจัยเพื่อติดตามและประเมินสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง

6.2.2.3 การวิจัยเพื่อพัฒนาระบบการให้บริการทั้งในรูปแบบสถาบัน

นอกสถาบัน ระบบสวัสดิการชุมชน

6.2.2.4 การวิจัยเพื่อสร้างมาตรฐานและตัวชี้วัดคุณภาพในการ

ปฏิบัติงาน

6.2.2.5 การวิจัยเพื่อการจัดการความรู้เชิงสวัสดิการสังคมที่สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายแต่ละกลุ่ม พื้นที่แต่ละพื้นที่

6.2.2.6 การวิจัยเพื่อพัฒนากระบวนการนโยบายสาธารณะเพื่อป้องกันความเสี่ยงที่เกิดจากการจัดการของรัฐโดยลำพัง เป็นต้น

6.3 การสร้างและพัฒนายุทธศาสตร์สวัสดิการสังคมในอนาคต

6.3.1 การเสริมความรู้ด้านสวัสดิการสังคมแก่สังคมและการทบทวนความหมายของสวัสดิการสังคมใหม่ สวัสดิการสังคม หมายถึง สภาพการดำรงชีวิตที่ทำให้คนมีภาวะความเป็นอยู่ที่ดี มีสิทธิและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สามารถเข้าถึงการจัดการและบริการและทรัพยากรของรัฐอย่างเหมาะสม สวัสดิการสังคมไม่ได้มีความหมายอยู่ที่การให้บริการทางสังคมเพื่อบรรเทาทุกข์ชั่วคราว หากแต่สวัสดิการสังคมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับชีวิตอยู่บนฐานความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีความเชื่อมโยงระหว่างปัจเจกบุคคล ครอบครัว เครือญาติ และชุมชนไปสู่ชุมชนใหญ่ทั้งสังคม ดังนั้น หากเสริมสร้างความรู้ให้สังคมมองเห็นความหมายของสวัสดิการสังคมที่กว้างขวางมากกว่าการให้บริการบรรเทาทุกข์ ก็จะทำให้สามารถเข้าใจงานสวัสดิการสังคมว่ามีความเกี่ยวข้องกับมิติที่หลากหลายของชีวิตคน และเป็นการจัดการทางสังคมที่บูรณาการครอบคลุมคุณภาพชีวิตของคนทั้งสังคม ทั้งเรื่องเศรษฐกิจสุขภาพ สังคมที่อยู่อาศัย ความมั่นคงปลอดภัยทางสังคม สิทธิและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เมื่อเข้าถึงความหมายในขอบเขตเช่นนี้ ทำให้สังคมเข้าใจได้ว่าสวัสดิการสังคมไม่ใช่เรื่องราวและความรับผิดชอบของภาคใดภาคหนึ่ง แต่เป็นเรื่องราวความรับผิดชอบของทุกภาคส่วน ทั้งรัฐ ครอบครัว ชุมชนองค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรส่วนปกครองท้องถิ่น องค์กรภาคประชาชนและแม้แต่สถาบันการศึกษาที่เกี่ยวข้อง เพียงแต่รัฐอาจดำรงบทบาทเป็นเจ้าภาพใหญ่ในการจัดการระยะต้น หรือกระตุ้นให้ขยายไปสู่การทำงานกับระบบ โครงสร้าง การจัดการ การใช้ทรัพยากรเป็นเครื่องมือให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปสู่การพึ่งตนเองของชุมชน หรือการสร้างความเข้มแข็งของกลไกต่างๆ ทางสังคม

6.3.2 การจัดรูปแบบงานสวัสดิการสังคมที่หลากหลายสอดคล้องกับความต้องการและความพึงพอใจของกลุ่มผู้ใช้บริการปัจจุบัน เมื่อปัญหาสังคมเปลี่ยนแปลงไป ยุ่งยากและมีเหตุปัจจัยซับซ้อนมากขึ้น ประกอบกับทรัพยากรของภาครัฐเองมีจำกัด การเน้นรูปแบบการจัดสวัสดิการโดยรัฐที่เน้นการสงเคราะห์ การปรับพฤติกรรมเชิงปัจเจกจึงไม่เพียงพอ ไม่เท่าทันต่อการแก้ปัญหา การจัดสวัสดิการสังคมเพื่อดูแลคนที่ยากลำบากเหล่านี้จึงจำเป็นต้องมีการทบทวนรูปแบบแนวทางการให้บริการที่กว้างไกล และลึกซึ้งกว่าการสงเคราะห์ด้านเดียว ระบบสวัสดิการสังคมไทย จึงควรมีการออกแบบที่หลากหลายแต่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัญหา และเข้าถึงความยากลำบาก และซับซ้อนของคนที่ประสบปัญหาต่างกลุ่ม ต่างความต้องการมากขึ้น และควรเปิดบทบาทของภาคีต่างๆ ให้มีพื้นที่และแสดงบทบาทได้อย่างทั่วถึงสอดคล้องกับความต้องการที่หลากหลาย

6.3.3 ปรัชญาพื้นฐานการดำเนินงานด้านสวัสดิการสังคมไทย ต้องให้ความสำคัญกับสิทธิ ความเสมอภาค ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ความเป็นธรรม และความโปร่งใส ในการจัดการมากขึ้นทิศทางการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคมไทย ที่เติบโตภายใต้กรอบกติกาสากลของระบบทุนนิยม ไม่เพียงแต่เปลี่ยนแปลงเงื่อนไขทางการค้าทางเศรษฐกิจเท่านั้น หากแต่ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่รัฐไทยต้องยอมรับในค่านิยมทางสากลต่างๆ ต้องเป็นฝ่ายบุกเบิก ในการสื่อสารทำความเข้าใจกับสาธารณะและป้องกันมิให้เกิดการละเมิดสิทธิผู้ที่มาใช้บริการจากหน่วยงานต่างๆ ทั้งของรัฐและของเอกชน การตระหนักถึงสิทธิในระดับต่างๆ อย่างจริงจังยังยี่นจำเป็นต้องเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงฐานแนวคิดในการยอมรับเข้าใจ "ความเป็นคน" และมองเห็น "พลังชีวิต" ของผู้ประสบปัญหาทางสังคมก่อน การค้นหาคุณค่าหรือศักดิ์ศรีของคนที่มีปัญหาจึงเป็นภารกิจประการสำคัญของคนทำงานในระบบสวัสดิการสังคม ที่ต้องเปลี่ยนแปลงความคิด ความเชื่อของตน และจะส่งผลให้เกิดการลดบทบาทของ "ผู้ให้ที่เหนือกว่า" มาเป็น "ผู้กระตุ้นให้เกิดความตระหนักรู้และต้องการการเปลี่ยนแปลง" อันเป็นการปรับบทบาทมาสู่การเป็นผู้ประสาน ผู้นำการเปลี่ยนแปลงในการเสริมพลัง เสริมความเข้มแข็งขององค์กรหากสามารถปรับแนวคิดใหม่ที่มีต่อมนุษย์ได้แล้ว การเข้าถึง สิทธิ ความเป็นธรรม เสมอภาค และการตระหนักถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จะเกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ และจะเปลี่ยนความสัมพันธ์ในลักษณะอุปถัมภ์มาสู่ความสัมพันธ์ที่เสมอภาคเท่าเทียมระหว่างกันมากขึ้น

6.3.4 การพัฒนาระบบสวัสดิการสังคมไทยควรเริ่มต้นจากพื้นฐานของความเข้าใจสังคมไทย เห็นคุณค่าของทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทย ปัจจุบันประชาคมต่างๆ ในสังคมมีการทบทวนเรื่อง คุณค่าของทุนทางสังคมเดิมที่มีอยู่แล้วในสังคมไทยมากขึ้น โดยเฉพาะคุณค่าเชิงความสัมพันธ์และปฏิสัมพันธ์ของคนทุกภาคส่วนในสังคมที่มีภูมิความรู้ประสบการณ์ มีวัฒนธรรมที่เกื้อกูลดำรงอยู่ สิ่งต่างๆ เหล่านี้ คือ ต้นทุนที่มีคุณค่าอยู่แล้วในสังคม การสร้างสรรค์ระบบสวัสดิการสังคมจึงต้องพิจารณาถึงต้นทุนที่มีคุณค่าเหล่านี้ ให้สอดคล้องกับความเป็นจริงในบริบทสังคมไทย และพัฒนาระบบสวัสดิการที่เกิดจากฐานของครอบครัว ชุมชน ที่มีศาสนาเป็นแกนอย่างเหมาะสม สอดคล้องยุทธศาสตร์สวัสดิการสังคมเป็นยุทธศาสตร์ของภาคสังคมที่รัฐและประชาสังคมโดยรวม เป็นเจ้าของและต้องร่วมดำเนินการเองมิใช่รอให้ใครหรือผู้ใดมาคอยหยิบยื่นให้ตั้งในอดีต

6.3.5 ทิศทางงานสวัสดิการสังคมไทยจะมีลักษณะที่เป็นแบบพหุลักษณะมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ผนวกกับแนวคิดที่มาพร้อมกับกระแสโลกาภิวัตน์ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของฐานประชากร การเคลื่อนย้ายทางภูมิศาสตร์ ทำให้ต้องคำนึงถึงความหลากหลายของกลุ่มเป้าหมายที่มีความต้องการแตกต่างกันประกอบกับการปฏิรูปองค์กรระบบราชการ ระบบธุรกิจจำนวนมากที่กระทบต่อการจัดระบบบริการที่เปลี่ยนแปลงไป เรากำลังอยู่ร่วมกับความเปลี่ยนแปลงหลายมิติ

หลายระดับ การจัดสวัสดิการสังคมจึงต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมอย่างเต็มรูปแบบของบุคคลและกลุ่มคนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง การจัดสวัสดิการสังคมจึงไม่ควรมีรูปแบบใดรูปแบบเดียว แต่ควรมีการดำเนินงาน โดยภาคภาคีหลายส่วน ทั้งรัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรชุมชนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แต่ละภาคภาคีจะมีแนวโน้มที่สัมพันธ์กันบนฐานความสัมพันธ์ใหม่ที่เท่าเทียม เป็นหุ้นส่วนในการจัดการทางสังคมร่วมกัน และร่วมมือกันในการทำงานได้มากยิ่งขึ้น การจัดสวัสดิการสังคมที่มีความเป็นพลักษณ์ ควรเป็นรูปแบบที่หลากหลาย เน้นความร่วมมือจากหลายภาคส่วนเน้นวิธีการทำงานที่ผสมผสานหลายวิธีการ มุ่งให้การทำงานบรรลุเป้าหมายในหลายมิติที่เป็นความเชื่อมโยงวิถีชีวิตที่เป็นองค์รวมของมนุษย์ บุคลากรที่เกี่ยวข้องต้องเรียนรู้ ที่จะทำงานกับคนที่มีความแตกต่างทางความคิด ความเชื่อ ท่าที และทัศนคติที่หลากหลาย การเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับความขัดแย้งแบบแตกต่างแต่ไม่แตกแยก เป็นทิศทางที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ในอนาคต

6.3.6 สถาบันการศึกษาที่จัดการเรียนการสอนด้านสวัสดิการสังคมต้องทบทวน ปรับฐานความรู้ใหม่ ที่เกิดจากการสรุปบทเรียนจากปรากฏการณ์ในพื้นที่ชุมชนต่าง ๆ ในกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ เพื่อให้ได้องค์ความรู้ที่เกิดจากรากของสังคมไทย ทั้งนี้การเรียนรู้บทเรียนจากประเทศตะวันตก ควรเป็นการเรียนรู้ที่ต้องใช้ปัญญาไตร่ตรอง เลือกรับปรับใช้มากกว่าการลอกเลียนแบบ

6.3.7 การพัฒนาศักยภาพองค์กรด้านสวัสดิการสังคมเป็นภารกิจที่ทุกฝ่ายต้องตระหนัก การสร้างระบบ กลไกและมาตรฐานตัวชี้วัดเพื่อการให้บริการอย่างมีคุณภาพเป็นภารกิจจำเป็น แต่ไม่ควรทำให้เป็นมาตรฐานเดียวจนขาดความยืดหยุ่น เพราะการทำงานกับมนุษย์มีความหลากหลายสูงที่ต้องคำนึงถึงความร่วมมือของหน่วยงานที่รับผิดชอบตรงกับสถาบันการศึกษาควรจะพัฒนาความร่วมมือระหว่างกันในการคิดสร้างพัฒนาเกณฑ์มาตรฐานและตัวชี้วัดในการกำหนดทิศทางการประเมินงานและการสร้างระบบกลไกที่มีคุณภาพ ไม่ควรให้งานปฏิบัติหลุดจากฐานวิชาการและงานวิชาการลอยออกจากฐานปฏิบัติที่เป็นจริง

6.3.8 งานสวัสดิการสังคมที่เน้นการให้บริการโดยสถาบันรัฐจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงบทบาทจากการเป็นเจ้าของงานไปสู่การขยายพันธมิตร ภาคีหุ้นส่วน สร้างการมีส่วนร่วมด้วยการอำนวยความสะดวกและเปิดโอกาส ให้หน่วยงานภายนอกที่มีศักยภาพเข้ามาดำเนินภารกิจร่วมกัน ขณะเดียวกันควรมุ่งเน้นให้เกิดการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นขยายบทบาทในการจัดสวัสดิการสังคมท้องถิ่นให้แก่ชุมชนอย่างเต็มที่มากขึ้น

6.3.9 ควรผลักดันให้องค์กรชุมชนเข้ามารับบทบาทจัดสวัสดิการชุมชน ให้แก่ประชาชนในท้องถิ่นของตนเป็นทิศทางสำคัญในอนาคต องค์กรชุมชนจำนวนมากในหลายพื้นที่มีศักยภาพ มีการขยายตัวรวมกลุ่มกิจกรรมในหลายรูปแบบ การกระตุ้นผลักดันให้องค์กรชุมชนเข้ามารับบทบาทจัดสวัสดิการชุมชน ให้แก่ประชาชนในท้องถิ่นของตนเป็นทิศทางสำคัญในอนาคต และควรเสริมพลังทั้งองค์ความรู้ ทักษะการปฏิบัติงานและเร่งสร้าง "จิตสำนึก

สาธารณะ" (Welfare Minded) ให้ชุมชนตระหนักรู้อย่างจริงจังแต่ประเด็นที่ต้องให้ความสำคัญ คือ การเพิ่มน้ำหนัก การเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้าถึงแหล่งทุนในรูปแบบต่างๆ เพื่อนำไปสู่การจัดองค์กรการเรียนรู้ด้วยความร่วมมือของชุมชนเอง ด้วยความสมานฉันท์ โปร่งใส และคำนึงถึงคนทุกวัยยากของชุมชน โดยชุมชนเอง

6.3.10 ทิศทางการจัดสวัสดิการสังคมในอนาคต ควรจะเป็นเรื่องของการจัดปรับในเชิงโครงสร้างมากกว่าการจัดการแก้ปัญหารายคนนโยบายการจดทะเบียนคนจนเป็นการปูพื้นฐานของรัฐ ที่ส่งสัญญาณให้รัฐกำลังมุ่งให้ความสนใจกับการเข้าถึงปัญหาในเชิงระบบ และเป็นระบบใหญ่ที่เน้นการปรับโครงสร้างและมูลเหตุปัจจัยที่เป็นสาเหตุของความยากจน รัฐกำลังพยายามจะทำงานกับปัญหาความยากจนด้วยการสร้างระบบฐานข้อมูลที่หลากหลาย สถาบันการศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องก็ไม่สามารถจะทำงานด้วยการคาดเดาอย่างเลื่อนลอยได้อีกต่อไป การสร้างฐานข้อมูลและการกำหนดโจทย์วิจัยใหม่ๆ บนพื้นฐานของสังคมไทยเป็นความจำเป็นที่ต้องเร่งดำเนินการไปข้างหน้า เพื่อเข้าถึงข้อมูลที่เป็นจริง เป็นการส่งสัญญาณเตือนภัยและบอกเหตุในการเฝ้าระวังปัญหาอย่างถูกทิศทาง การทำงานในอนาคตต้องมีข้อมูลบนฐานความจริงของสังคมไทยเป็นตัวตั้ง มิใช่จากความคิดที่กระจัดกระจาย ไร้ทิศทาง ต่างฝ่ายต่างทำจนไร้พลังขับเคลื่อนแยกส่วนดังที่เป็นอยู่

6.3.11 ทิศทางการจัดสวัสดิการสังคมในอนาคตจำเป็นต้องเตรียมความพร้อมสำหรับรองรับกลุ่มปัญหาสังคมใหม่ที่คาดว่าจะมีมากขึ้น เช่น กลุ่มผู้รักเพศเดียวกัน กลุ่มครอบครัวที่มีบิดาหรือมารดาคนเดียว กลุ่มคนโสด กลุ่มชนชั้นกลาง สังคมไซเบอร์ - ลิงค์ กลุ่มผู้สูงอายุ เป็นต้น

การจัดบริการสวัสดิการสังคมในอนาคต จำเป็นต้องคำนึงถึงกลุ่มเป้าหมายใหม่ๆ ที่คาดว่าจะมีแนวโน้มของปัญหาเพิ่มมากขึ้น บริการที่จัดจะต้องเตรียมการในมาตรการรองรับ ได้แก่ บริการที่จะจัดให้กับกลุ่มเป้าหมายดังกล่าว บริการคุ้มครองทางสังคม ได้แก่ บริการที่ขยายจากสิทธิประโยชน์เดิมมาสู่สิทธิสวัสดิการทางสังคมที่เพิ่มขึ้น บริการเฝ้าระวังทางสังคมกับกลุ่มเสี่ยงทางสังคม ได้แก่ บริการสำหรับกลุ่มชนชั้นกลางที่มีระดับการศึกษาสูง แต่บริการที่มีอยู่ในปัจจุบัน ยังเน้นบริการขั้นต่ำที่ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของกลุ่มชนชั้นกลางในอนาคตได้ ฉะนั้นรัฐจำเป็นต้องขยายและยกระดับนโยบายสวัสดิการสังคมให้เป็นนโยบายสาธารณะที่ใช้มาตรการ การเงิน การคลัง มาจัดระบบสวัสดิการสังคมในอนาคตด้วยเช่นกัน

การดำเนินงานด้านสวัสดิการผู้สูงอายุของประเทศไทย

การดำเนินงานด้านสวัสดิการผู้สูงอายุของประเทศไทย เริ่มในปี พ.ศ.2496 เมื่อจอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้มีแนวคิดในการจัดสวัสดิการสังคมและประชาสงเคราะห์ ได้กำหนดนโยบายที่สำคัญหลายประการในการส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชน มีความเป็นอยู่ที่ดีมีคุณภาพ และดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างสงบสุข ได้มอบหมายให้กรมประชาสงเคราะห์จัดตั้งสถานสงเคราะห์คนชราบ้านบางแคขึ้นเป็นครั้งแรก วัตถุประสงค์ในการจัดตั้ง คือ เพื่อให้การสงเคราะห์คนชรา ที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้หรือประสบปัญหาความทุกข์ยาก เดือดร้อนยากจน ไม่มีที่อยู่อาศัย หรือไม่สามารถอาศัยอยู่กับครอบครัวได้ ต้องการบริการสงเคราะห์บางอย่าง เช่น การรักษาพยาบาล กายภาพบำบัด นันทนาการ เพื่อแบ่งเบาภาระของครอบครัว ที่มีรายได้น้อยหรือยากจน ที่ไม่สามารถอุปการะเลี้ยงดูผู้สูงอายุไว้ในครอบครัวได้ เพื่อป้องกัน และแก้ไขปัญหาสังคม อันเกี่ยวกับผู้สูงอายุไม่ให้เร่ร่อนทำความเดือดร้อนแก่สังคมและให้สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างผาสุกเหมาะสมกับอัตภาพ พ.ศ.2525 การดำเนินงานด้านสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุมีความก้าวหน้าขึ้น เนื่องจากสมัชชาใหญ่แห่งองค์การสหประชาชาติได้มีมติรับรองแผนปฏิบัติการระหว่างประเทศเกี่ยวกับผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นมาตรการระหว่างประเทศฉบับแรกที่ได้มีการวางแนวคิด หลักนโยบาย และโครงการที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุไว้อย่างเป็นรูปธรรม และในปีเดียวกัน ที่ประชุมสมัชชาโลกเกี่ยวกับผู้สูงอายุได้มีมติรับรองแผนดังกล่าว ณ กรุงเวียนนา ประเทศออสเตรีย จึงเรียกแผนนี้ว่า Vienna Plan โดยมีจุดมุ่งหมาย เพื่อก่อให้เกิดความมั่นคงในศักยภาพของรัฐและสังคมในด้านความร่วมมือในระดับภูมิภาค และระหว่างประเทศในการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพเกี่ยวกับผู้สูงอายุในประเด็นต่างๆ คือ สุขภาพและโภชนาการ การคุ้มครองผู้บริโภคที่สูงอายุ ที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อม ครอบครัว สวัสดิการสังคม การประกันรายได้ การจ้างงาน และการศึกษา ซึ่งมาตรฐานและยุทธวิธีเหล่านี้ได้รับการยอมรับว่า เป็นส่วนหนึ่งของสิทธิมนุษยชน ซึ่งเป็นสิทธิอธิปไตย และความรับผิดชอบของแต่ละรัฐ หลังจากการประชุมสมัชชาผู้สูงอายุโลก ได้มีองค์การดำเนินงานด้านผู้สูงอายุเกิดขึ้นหลายองค์กร เช่น คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ สมาคมสภาพผู้สูงอายุแห่งประเทศไทย สมาคมคลังปัญญาผู้สูงอายุ ศูนย์พัฒนาผู้ประกอบการผู้สูงอายุ และองค์กรเอกชนอีกมากมาย มีการจัดทำแผน ระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุแห่งชาติ พ.ศ.2525 – 2544 เป็นแผนแม่บทให้หน่วยงานต่างๆ มีนโยบายและแผนที่ชัดเจน มีการดำเนินงานในลักษณะเครือข่ายมากขึ้น ทั้งองค์กรช่วยเหลือผู้สูงอายุระหว่างประเทศและองค์กรภาครัฐ เช่น กรมอนามัยมีนโยบายในการสนับสนุนเครือข่ายการทำงานด้านผู้สูงอายุ นอกจากนี้ คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานผู้สูงอายุแห่งชาติดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีตัวแทนจากกระทรวงต่างๆ ร่วมเป็นคณะกรรมการ เช่น กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงแรงงาน กระทรวงศึกษาธิการ มีนายกรัฐมนตรี ทำหน้าที่เป็นประธานแผนงานต่างๆ จึงได้รับการรับรองและมีผลในการปฏิบัติ พ.ศ.2542 เป็นปีสากลว่าด้วยผู้สูงอายุ มีการเรียกร้องและแสวงหาการบริการมากขึ้นจากองค์กร

เอกชน มีผลทำให้เกิดความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ รวมถึงการมีผลงานวิจัยด้านผู้สูงอายุเป็นจำนวนมาก และที่สำคัญ คือ การสนับสนุนจากพรรคการเมือง 9 พรรคทำให้ปณิญาผู้สูงอายุปรากฏอย่างเป็นรูปธรรมหลังจากใช้ระยะเวลาค่อนข้างนาน ปณิญาดังกล่าวมีสาระสำคัญ คือ (สุตารัตน์ สุตสมบุรณ์. 2557 : 73 - 81)

1. ผู้สูงอายุต้องได้รับปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่าและศักดิ์ศรี ได้รับการพิทักษ์ และคุ้มครองให้พ้นจากการถูกทอดทิ้งและละเมิดสิทธิ โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติ โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่ไม่สามารถพึ่งตนเองหรือครอบครัวได้และรวมถึงผู้พิการที่สูงอายุ

2. ผู้สูงอายุควรอยู่กับครอบครัวโดยได้รับความเคารพรักรัก ความเข้าใจ ความเอื้ออาทร การดูแลเอาใจใส่ การยอมรับบทบาทของกันและกันระหว่างสมาชิก ในครอบครัว เพื่อให้เกิดความ สัมพันธ์อันดีในการอยู่กันอย่างเป็นสุข

3. ผู้สูงอายุควรได้รับโอกาสในการศึกษา เรียนรู้ และพัฒนาศักยภาพของตนอย่างต่อเนื่อง เข้าถึงข้อมูลข่าวสารและบริการทางสังคมอันเป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิต เข้าใจถึงความเปลี่ยนแปลงของสังคมรอบด้านเพื่อสามารถปรับบทบาทของตนให้สมวัย

4. ผู้สูงอายุควรได้รับการถ่ายทอดความรู้ และประสบการณ์จากสังคม มีโอกาสได้ทำงานที่เหมาะสมกับวัยตามความสมัครใจ โดยได้รับค่าตอบแทนที่เป็นธรรม เพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจ และเห็นชีวิตมีคุณค่า

5. ผู้สูงอายุควรได้เรียนรู้ในการดูแลสุขภาพอนามัยของตนเอง

6. ผู้สูงอายุควรได้มีบทบาท และมีส่วนร่วมในกิจกรรมของครอบครัว ชุมชน และสังคม

7. รัฐโดยการมีส่วนร่วมขององค์กรเอกชน ประชาชน สถาบันสังคมต้องกำหนดนโยบายและแผนหลักด้านผู้สูงอายุ ส่งเสริมและประสานให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการอย่างต่อเนื่องให้บรรลุผลตามเป้าหมาย

8. รัฐโดยการมีส่วนร่วมขององค์กรภาคเอกชน ประชาชน สถาบันสังคม ต้องตรากฎหมายว่าด้วยผู้สูงอายุ เพื่อเป็นหลักประกันและบังคับใช้ในการพิทักษ์สิทธิ คุ้มครองสวัสดิภาพ และจัดสวัสดิการแก่ผู้สูงอายุ และ

9. รัฐโดยการมีส่วนร่วมขององค์กรภาคเอกชน ประชาชน สถาบันสังคม ต้องรณรงค์ปลูกฝังค่านิยมให้สังคมตระหนักถึงคุณค่าของผู้สูงอายุตามวัฒนธรรมไทย ที่เน้นความกตัญญูกตเวที และความเอื้ออาทรต่อกัน พ.ศ.2545 มีการประกาศใช้แผนระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 2 (พ.ศ.2545 - 2564) ซึ่งได้กำหนดให้แผนฉบับนี้เป็นแผนยุทธศาสตร์ 5 หมวด ได้แก่

9.1 ยุทธศาสตร์ด้านการเตรียมความพร้อมของประชากรเพื่อวัยสูงอายุที่มีคุณภาพ

9.2 ยุทธศาสตร์ด้านการส่งเสริมผู้สูงอายุ

9.3 ยุทธศาสตร์ด้านระบบคุ้มครองทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ

9.4 ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาทางด้านผู้สูงอายุระดับชาติ และการพัฒนาบุคลากรด้านผู้สูงอายุ และ

9.5 ยุทธศาสตร์การประมวลและพัฒนาองค์ความรู้ ด้านผู้สูงอายุและการติดตามประเมินผลการดำเนินการตามแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ พ.ศ.2546 งานด้านผู้สูงอายุประสบความสำเร็จอีกครั้งเมื่อมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ.2546 ในราชกิจจานุเบกษา ตามมาตรา 54 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ปรากฏการณ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติทุกฉบับ เป็นผลให้มีการออกกฎหมาย ประกาศระเบียบในการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุของกระทรวงและหน่วยงานต่างๆ อย่างกว้างขวาง

รูปแบบสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุในประเทศไทย

1. การประกันสังคม (Social Insurance) เป็นการสร้างหลักประกันความมั่นคงในการดำรงชีวิตและคุ้มครองลูกจ้าง ปัญหาการขาดรายได้เมื่อเกษียณอายุการทำงาน สภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปทำให้ผู้สูงอายุได้รับการเกื้อหนุนจากครอบครัวน้อยลง ปัญหาสุขภาพที่เรื้อรังส่งผลให้ตัวเลขค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลสูง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2553) ระบบประกันสังคมในประเทศไทย ประกอบด้วย กองทุนต่างๆ ดังนี้ (สุदारัตน์ สุดสมบุรณ์, 2557 : 73 - 81)

1.1 กองทุนประกันสังคมกรณีชราภาพ เป็นการส่งเสริมการออมสำหรับกลุ่มแรงงานที่เป็นลูกจ้างในภาคเอกชนของกระทรวงแรงงาน

1.2 กองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ (กบข.) เป็นการออมภาคบังคับสำหรับกลุ่มข้าราชการ

1.3 กองทุนสำรองเลี้ยงชีพสำหรับลูกจ้างประจำของส่วนราชการซึ่งจดทะเบียน (กสจ.) ผลประโยชน์ที่ได้รับ คือ เงินบำเหน็จลูกจ้างและเงินที่สมาชิกส่งสทบเข้ากองทุน

1.4 กองทุนสำรองเลี้ยงชีพ เป็นจุดเริ่มต้นของการส่งเสริมการออมแบบสมัครใจ

1.5 กองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพ เป็นการออมแบบสมัครใจ สำหรับกลุ่มประชาชนทั่วไปที่มีกำลังการออมมาก

1.6 กองทุนสงเคราะห์ครูใหญ่และครูโรงเรียนเอกชนซึ่งกระทรวงศึกษาธิการได้จัดตั้งขึ้น เป็นการออมภาคบังคับ

1.7 กองทุนทวีสุข เป็นกองทุนที่จัดตั้งขึ้นโดยธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร เพื่อส่งเสริมให้เกษตรกรออมเงินไว้ใช้เป็นสวัสดิการแก่ตนเองและครอบครัว

1.8 กองทุนสวัสดิการชุมชน เป็นการส่งเสริมการออมในระดับชุมชน เพื่อสร้างหลักประกันความมั่นคงของคนในชุมชนให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) และ

1.9 กองทุนการออมชราภาพ (กอช.) กระทรวงการคลังเป็นผู้จัดตั้งกองทุนเป็นกองทุนการออมเพื่อการชราภาพขั้นพื้นฐานแบบสมัครใจ

2. การช่วยเหลือสาธารณะ (Public Assistance) เป็นการสงเคราะห์แบบให้เปล่าสำหรับผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือ เนื่องจากช่วยเหลือตนเองไม่ได้ ด้วยโอกาสทางสังคม และ ไรที่พึงรูปแบบของสวัสดิการที่มีอยู่ คือ

2.1 เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ เป็นการจ่ายเงินแบบให้เปล่าตามมติของคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 18 ตุลาคม 2554 ให้กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น (สถ.) จ่ายเบี้ยยังชีพแบบขั้นบันไดให้กับผู้สูงอายุ โดยผู้ที่มีอายุ 60 - 69 ปี ได้รับเบี้ยยังชีพคนละ 600 บาท ต่อเดือน ผู้ที่มีอายุ 70 - 79 ปี ได้รับเบี้ยยังชีพคนละ 700 บาท ต่อเดือน ผู้ที่มีอายุ 80 - 89 ปี ได้รับเบี้ยยังชีพคนละ 800 บาท ต่อเดือน และผู้ที่มีอายุ 90 ปีขึ้นไป ได้รับเบี้ยยังชีพคนละ 1,000 บาท ต่อเดือน โดยให้มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2554 เป็นต้นไป (www.thaigov.go.th) นอกจากนี้ ปิยากร หวังมหพร (2555) ได้ศึกษารูปแบบการจัดการเบี้ยยังชีพแก่ผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทย

2.2 กองทุนดูแลผู้สูงอายุที่ขาดที่พึ่งโดยสำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุเป็นการให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุกรณีเดือดร้อนจากการทารุณกรรม ถูกแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมายและถูกทอดทิ้ง การสนับสนุนการจัดการงานศพผู้สูงอายุที่มีฐานะยากจน และการช่วยเหลือผู้สูงอายุที่ประสบปัญหาความเดือดร้อนเรื่องที่พักอาศัย อาหารและเครื่องนุ่งห่ม

2.3 การได้รับค่าปรึกษาในทางคดี การช่วยเหลือจากการทารุณกรรมและถูกทอดทิ้ง โดยกระทรวงยุติธรรมให้คำแนะนำ ปรึกษาที่เกี่ยวข้องในทางคดีสำหรับผู้สูงอายุ

2.4 การยกเว้นค่าเข้าชมสถานที่ของรัฐ โดยกระทรวงคมนาคม และกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและ อนุรักษ์ ให้ผู้สูงอายุเข้าชมฟรี

2.5 การช่วยเหลือด้านค่าโดยสารยานพาหนะตามความเหมาะสม โดยกระทรวงคมนาคม ให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุ โดยรถไฟ / รถไฟฟ้า / รถ บขส. / ขสมก. ลดค่าโดยสารครึ่งราคาและการบินไทยลดค่าโดยสารภายในประเทศ ร้อยละ 15

3. การบริการสังคม (Social Service) เป็นระบบบริการที่ตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของประชาชนประกอบด้วยบริการด้านต่าง ๆ 5 ด้าน คือ

3.1 ด้านสุขภาพอนามัย ประกอบด้วย

3.1.1 หลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า ถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนทุกคน ให้บริการครอบคลุมด้านการตรวจสุขภาพการรักษาพยาบาล และการส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรค ดำเนินงานโดยสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.)

3.1.2 การบริการทางการแพทย์และการสาธารณสุขจาก พรบ.ผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 และแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2545 - 2564) มีการจัดช่องทางเฉพาะสำหรับผู้สูงอายุแยกจากผู้รับบริการทั่วไปในแผนกผู้ป่วยนอก

3.1.3 โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ประจำตำบลเป็นโครงการดูแลสุขภาพที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของชุมชนและท้องถิ่นบนพื้นฐานแนวคิด “หุ้นส่วนการดูแล” ประกอบด้วย ประชาชนในพื้นที่ สถานบริการสุขภาพ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

3.1.4 การดูแลที่บ้าน (Home Care) เป็นบริการสำหรับผู้สูงอายุอีก รูปแบบหนึ่ง ซึ่งเหมาะกับผู้ป่วยสูงอายุที่อาการไม่รุนแรงและไม่สะดวกในการเดินทางมารักษาที่โรงพยาบาล เป็นการลดค่าเดินทางของผู้ใช้บริการ และผู้สูงอายุส่วนมากพึงพอใจที่จะรับการรักษาพยาบาลที่บ้าน (สุภาณี อ่อนชื่นจิตร และฤทัยพร ตริตรอง, 2549)

3.1.5 โครงการอาสาสมัครดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ (อผส.) เป็นโครงการที่มุ่งแก้ไข ปัญหาผู้สูงอายุขาดผู้ดูแลช่วยเหลือตนเองไม่ได้ ถูกทอดทิ้ง ถูกละเลยเพิกเฉย และผู้สูงอายุที่ได้รับการดูแลไม่ถูกต้อง โดยอาศัยการสร้างอาสาสมัครจากอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) หรือประชาชนในชุมชนที่สมัครใจทำหน้าที่ เป็นผู้ให้การดูแลช่วยเหลือฟื้นฟูผู้สูงอายุในชุมชน

3.2 ด้านการศึกษา ประกอบด้วย

3.2.1 การศึกษานอกโรงเรียนกระทรวงศึกษาธิการโดยศูนย์ส่งเสริมการศึกษานอกโรงเรียนกลุ่มเป้าหมายพิเศษ (ศกพ.) ได้พัฒนาแนวทางการจัดการศึกษานอกโรงเรียนสำหรับผู้สูงอายุตามความต้องการ และความสนใจของผู้สูงอายุ เช่น การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับผู้สูงอายุ การเสริมสร้างคุณค่าและการพัฒนาที่ยั่งยืนสำหรับผู้สูงอายุ การเสริมสร้างความร่วมมือเพื่อความเข้มแข็งขององค์กรผู้สูงอายุ เป็นต้น

3.2.2 การศึกษาเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ เช่น “ชมรมการศึกษาเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (Old People Playing Young Club: OPPY)” เป็นชมรมที่มุ่งเผยแพร่ความรู้และทักษะในการใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตให้แก่ผู้สูงอายุ โดยผู้สูงอายุจะต้องจ่ายค่าบริการเอง

3.3 ด้านที่อยู่อาศัย ประกอบด้วย การสงเคราะห์ที่อยู่อาศัยและการดูแลเป็นบริการในสถานสงเคราะห์สำหรับผู้สูงอายุที่ครอบคลุมความจำเป็นด้านปัจจัย 4 รวมทั้งบริการด้านการรักษา พยาบาล กายภาพบำบัด ศาสนกิจ งานอดิเรก นันทนาการ กิจกรรมส่งเสริมประเพณีและวัฒนธรรม ปัจจุบันมีสถานสงเคราะห์ของรัฐ 21 แห่ง

3.4 ด้านการมีงานทำและการมีรายได้ ประกอบด้วย กองทุนสวัสดิการผู้สูงอายุ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) จัดทำโครงการที่ยึดหลักการให้ผู้สูงอายุเป็นแกนนำในการกำหนด และตัดสินใจร่วมกันในการบริหารจัดการสวัสดิการผู้สูงอายุกันเอง

3.5 ด้านบริการสังคมและนันทนาการ ประกอบด้วย

3.5.1 ชมรมผู้สูงอายุ รูปแบบบริการทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุที่มีการพัฒนาขึ้นอย่างมากในปัจจุบัน ชมรมผู้สูงอายุเป็นการรวมกลุ่มกันทางสังคมของผู้สูงอายุที่มีความสนใจและมีอุดมการณ์ร่วมกันในการที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ โดยเฉพาะการสร้างคุณภาพทั้งทางกาย จิตใจ และสังคม เพื่อให้ชีวิตมีคุณค่าและมีคุณประโยชน์ทั้งแก่ตนเอง ครอบครัวและสังคม โดยมีสภาผู้สูงอายุและกระทรวงสาธารณสุขเป็นผู้สนับสนุนงบประมาณ แต่ผู้บริหารจัดการและดำเนินการหลัก คือ กลุ่มผู้สูงอายุการดำเนินงานของชมรมผู้สูงอายุในลักษณะเครือข่าย ทำให้งานด้านผู้สูงอายุเข้มแข็งมากขึ้น

3.5.2 ศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุ (ศคัพฒน์ ยอดเพชร, 2550) เป็นสถานที่ที่เป็นศูนย์รวมขององค์การ ชุมชน ผู้สูงอายุ เพื่อจัดกิจกรรมด้านสุขภาพ สังคม จิต และปัญญา โดยมีแนวคิดพื้นฐาน คือ การใช้ชุมชนเป็นฐานในการให้บริการ การดูแลและขยายสำหรับผู้สูงอายุ และการจัดบริการแบบองค์รวม

3.5.3 ศูนย์ชุมชนสำหรับผู้สูงอายุ ให้บริการโดยไม่คิดค่าใช้จ่ายจากผู้สูงอายุ การบริการที่จัดให้ เช่น กายภาพบำบัด อาชีวบำบัด ออกกำลังกาย ศาสนกิจ กิจกรรมนันทนาการ ตลอดจนกิจกรรมในวันสำคัญต่างๆ

3.5.4 ศูนย์บริการผู้สูงอายุในวัด เป็นโครงการที่จัดตั้งขึ้นมาเพื่อสนับสนุนให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลผู้สูงอายุในชุมชนของตนเอง โดยมีวัดหรือสถาบันทางศาสนาเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรม และ

3.5.5 กองทุนผู้สูงอายุ เพื่อสนับสนุนอุดหนุนโครงการสำหรับองค์กรของผู้สูงอายุหรือองค์กรที่ทางด้านผู้สูงอายุเพื่อคุ้มครอง ส่งเสริมและสนับสนุนผู้สูงอายุ ให้มีศักยภาพ มีความมั่นคง และมีคุณภาพชีวิตที่ดี

4. การช่วยเหลือเกื้อกูลของภาคประชาชน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2553) เป็นการจัดสวัสดิการสังคมโดยกลุ่มต่างๆ เป็นผู้ดำเนินการหลัก เช่น การจัดสวัสดิการชุมชนที่ครอบคลุมการเกิด แก่ เจ็บ ตาย กลุ่มออมทรัพย์ ที่มีรูปธรรมก้าวหน้าชัดเจนทั้งเชิงองค์ความรู้ กลไก และพื้นที่ดำเนินการ ในอีกด้านหนึ่งภาคธุรกิจเอกชนที่เดิมมุ่งหวังผลประโยชน์ขององค์กรเป็นหลัก แต่ในปัจจุบันได้ปรับบทบาทเข้ามาช่วยเหลือร่วมรับผิดชอบปัญหาสังคมมากขึ้น นอกจากนี้ยังมีการจัดสวัสดิการโดยปัจเจกชน อาทิ การซื้อประกันชีวิตรูปแบบต่างๆ ผ่านกิจการประกันภัยของเอกชน ซึ่งเข้ามาช่วยเติมเต็ม หรือยกระดับสวัสดิการในภาพรวมให้สมบูรณ์มากขึ้นอย่างมาก

ถึงแม้ว่าประเทศไทย จะได้มีการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุในหลายรูปแบบในขณะเดียวกัน ก็ยังพบปัญหาและอุปสรรคในการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุไทย ดังนี้ (นารีรัตน์ จิตรมนตรี และ สาวิตรี ทยานศิลป์, 2552)

1. ขาดการบูรณาการและขาดความต่อเนื่อง งานสวัสดิการผู้สูงอายุ มีการดำเนินงานแยกส่วนไม่มีลักษณะบูรณาการ และมีอุปสรรคอำนาจในการสั่งการ กลไกการขับเคลื่อนขาดความต่อเนื่องทั้งในระดับนโยบายและการปฏิบัติ จึงเป็นผลให้ไม่บรรลุเป้าหมาย

2. ขาดการนำนโยบายสู่การปฏิบัติอย่างแท้จริง

3. ขาดแคลนทั้งงบประมาณและบุคลากร

4. สวัสดิการสังคมที่รัฐจัดให้กับผู้สูงอายุยังไม่เพียงพอกับความต้องการของผู้สูงอายุ ไม่สามารถตอบสนองปัญหาได้อย่างแท้จริง ไม่ครอบคลุมผู้สูงอายุทั้งหมดและยังไม่สามารถกระจายได้ทั่วถึง

5. แนวคิดในการบริการเชิงสงเคราะห์ระดับรายบุคคล ไม่สามารถสร้างความเข้มแข็งให้แก่ผู้สูงอายุ ให้สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน และการจัดให้ผู้สูงอายุอยู่แยกจากครอบครัวทำให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตไม่ดีและมีความรู้สึกท้อแท้

6. ผู้สูงอายุขาดการรับรู้และความเข้าใจในสิทธิของผู้สูงอายุตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ.2546

7. การจัดบริการที่ภาคประชาชนไม่มีส่วนร่วมทำให้ไม่ได้รับความร่วมมือ

ประเด็นสำคัญ คือ บุตรหลานหรือคนในครอบครัวขาดความตระหนักถึงความสำคัญของผู้สูงอายุ เพราะคิดว่าผู้สูงอายุเป็นภาระของครอบครัวหรือสังคม จึงให้ความสนใจและความเข้าใจต่อผู้สูงอายุน้อย ส่งผลให้ผู้สูงอายุมีความต้องการสวัสดิการสังคมจากภาครัฐ ภาคเอกชนหรือภาคประชาชนเพื่อเติมเต็มความต้องการของผู้สูงอายุเองมากขึ้น

นอกจากนี้ นักวิชาการยังได้เสนอแนะแนวทางในการพัฒนาระบบสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ ไว้ดังนี้ (บุหลัน ทองกลีบ, 2550)

1. ภาครัฐจะต้องมีการปรับเปลี่ยนแนวคิดในการให้บริการสวัสดิการสังคมแก่ผู้สูงอายุจากเชิงรับมาเป็นเชิงรุก และเปลี่ยนจากการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุมาเป็นการแก้ปัญหาที่ต้นเหตุบนพื้นฐานของข้อเท็จจริงอย่างแท้จริง

2. รัฐจะต้องสนับสนุนให้มีการดำเนินการโดยชุมชนเพื่อชุมชน โดยที่รัฐทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยง รัฐบาลจะต้องวางแนวนโยบายกว้าง ๆ เช่น การสร้างอาชีพและรายได้ การออม เป็นต้น

3. รัฐควรสนับสนุนด้านงบประมาณต่อปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุ และตั้งอยู่บนพื้นฐานของข้อเท็จจริง

4. รัฐจะต้องยึดการเกษียณอายุของผู้สูงอายุบางอาชีพที่จำเป็นออกไปจากเดิม

5. สนับสนุนให้มีการจ้างงานผู้สูงอายุตามความรู้ความสามารถ โดยให้มีมาตรการลดภาษีสำหรับองค์กรเอกชนที่จ้างผู้สูงอายุ

6. สนับสนุนงบประมาณสำหรับหน่วยงานภาครัฐจ้างผู้สูงอายุ โดยให้มีความยืดหยุ่นทั้งค่าจ้าง วิธีการจ้าง เปิดโอกาสทั้งวิชาชีพและต่ำกว่าวิชาชีพ

7. สนับสนุนให้ครอบครัวดูแลผู้สูงอายุ โดยให้มีมาตรการลดภาษีสำหรับบุตรที่ดูแลบิดา มารดา ญาติสายตรงที่เป็นผู้สูงอายุ

8. ส่งเสริมการประกันตนเองก่อนสูงอายุ ในรูปแบบที่มีความหลากหลายกว่าการประกันชีวิตและประกันสุขภาพ โดยศึกษาความต้องการของผู้สูงอายุในช่วงวัยต่างๆ

9. สนับสนุนกลุ่มกิจกรรมของผู้สูงอายุแบบอื่น ๆ นอกจากการรวมกลุ่มของชมรมผู้สูงอายุตามปกติ

10. สนับสนุนกลุ่มกิจกรรมของผู้สูงอายุในวัดและโรงเรียนตามแนวทางที่ได้รับพระราชทาน คือ มีความสัมพันธ์ระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน หรือ “บวร” เป็นต้น

นอกจากนี้ผู้เขียนเห็นว่าสิ่งหนึ่งที่สำคัญต่อผู้สูงอายุคือ ความเข้าใจของบุตรหลานภายในครอบครัวของผู้สูงอายุ ซึ่งความเข้าใจนี้ไม่ได้มองเฉพาะในแง่ของจิตใจเพียงอย่างเดียวแต่จะต้องเข้าใจถึงความต้องการทางด้านกายภาพของผู้สูงอายุด้วย

แนวทางการดำเนินการด้านสวัสดิการสังคมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยทั่วไปและผู้สูงอายุ

ด้วยกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นได้มีคำสั่งแต่งตั้งคณะทำงานพิจารณาหลักเกณฑ์แนวทาง “การจัดสวัสดิการสังคมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” เพื่อพิจารณาหลักเกณฑ์แนวทางในการจัดสวัสดิการสังคมให้แก่ผู้สูงอายุและคนพิการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยมีรองอธิบดีกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นเป็นประธาน และมีคณะทำงานฯ ประกอบด้วยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องผู้แทนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ นายกษมาคม องค์การบริหารส่วนจังหวัดแห่งประเทศไทย นายกษมาคม สันนิบาตเทศบาลแห่งประเทศไทย นายกษมาคม องค์การบริหารส่วนตำบลแห่งประเทศไทย และผู้แทนจากภาคประชาชน เช่น สภาคนพิการ ทุกประเภทแห่งประเทศไทย สภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทยฯ และในการนี้คณะทำงานได้พิจารณา และมีมติเห็นชอบในหลักเกณฑ์แนวทางจัดสวัสดิการสังคม ให้แก่ผู้สูงอายุและคนพิการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดังกล่าว รวมทั้งได้กำหนดเป้าหมายตัวชี้วัดและวิธีการวัดผลการดำเนินงานสำหรับการทำแนวทางไปสู่การปฏิบัติประกอบด้วยหลักการดำเนินงาน 4 แผนงานหลักดังนี้ (ส่วนส่งเสริมการจัดการด้านสาธารณสุขและสวัสดิการสังคม กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2552, หน้า 43 - 50)

1. แผนงานให้บริการด้านสุขภาพอนามัย
2. แผนงานส่งเสริมการอยู่ร่วมกันและสร้างความเข้มแข็งด้านองค์กรด้านผู้สูงอายุและคนพิการ
3. แผนงานส่งเสริมอาชีพหรือรายได้ของผู้สูงอายุและคนพิการ
4. แผนงานด้านการบริหารจัดการระบบพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นศึกษา และนำหลักเกณฑ์แนวทางในการจัดสวัสดิการสังคมให้แก่ผู้สูงอายุและคนพิการ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้ง 4 แผนงานไปปฏิบัติให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

4.1 กรอบแนวคิดในการปฏิบัติ

4.1.1 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 พ.ศ. 2550 – 2554 ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระบรมราชโองการประกาศใช้เมื่อวันที่ 19 ตุลาคม 2549 มีสาระสำคัญคือการอัญเชิญ “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นแนวปฏิบัติควบคู่ไปกับการพัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวม ที่มีคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศให้เกิดความสมดุลเป็นธรรมและยั่งยืนมุ่งสู่วิสัยทัศน์ประเทศไทยคือมุ่งพัฒนา “สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน”

4.1.2 การพัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้

4.1.3. การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมเป็นฐานที่มั่นคงของประเทศ

4.2 นโยบายของคณะรัฐมนตรีที่แถลงต่อรัฐสภาเมื่อวันที่ 3 พฤศจิกายน 2549 ประกอบด้วยนโยบาย 5 ด้านโดยกำหนดนโยบาย “ด้านสังคม” ไว้ในด้านที่ 3 ดังนี้

- 4.2.1 ส่งเสริมความรักความสามัคคีความสมานฉันท์ของคนในชาติ
- 4.2.2 จัดทำแผนปฏิรูปสังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันอย่างสมานฉันท์
- 4.2.3 เร่งรัดปฏิรูปการศึกษาโดยยึดคุณธรรมนำความรู้
- 4.2.4 พัฒนาสุขภาวะของประชาชนให้ครอบคลุมทั้งมิติทางกายจิตสังคม และปัญญา
- 4.2.5 ส่งเสริมกีฬาพื้นฐานและกีฬามวลชน
- 4.2.6 สร้างความเข้มแข็งของทุกชุมชนท้องถิ่นและประชาสังคม
- 4.2.7 ส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนของสังคมมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมที่มีสันติสุขอย่างยั่งยืน
- 4.2.8 ปฏิรูประบบกระบวนการยุติธรรมโดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม
- 4.2.9 ส่งเสริมและพัฒนาประสิทธิภาพของหน่วยงานและบุคลากรในกระบวนการยุติธรรม

4.3 แผนพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติฉบับที่ 3 พ.ศ. 2550 – 2554 ประกอบด้วย 4 ยุทธศาสตร์ดังนี้

4.3.1 ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการระบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ

4.3.2 ยุทธศาสตร์ส่งเสริมสนับสนุนความเข้มแข็งขององค์กรด้านคนพิการ และเครือข่ายในการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ

4.3.3 ยุทธศาสตร์ส่งเสริมเจตคติที่ดีของคนพิการครอบครัวและสังคมที่มีต่อความพิการและคนพิการ

4.3.4 ยุทธศาสตร์ส่งเสริมการจัดสภาพแวดล้อมที่ปราศจากอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของคนพิการซึ่งกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจะต้องส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการตามยุทธศาสตร์ดังกล่าวตามหลักการและแนวทางดังต่อไปนี้

หลักการดำเนินงานประกอบด้วย 4 แผนงานหลักดังนี้

1. แผนงานให้บริการด้านสุขภาพอนามัยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดให้มีการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุและคนพิการตามแนวทางดังนี้

1.1 จัดฝึกอบรมให้ความรู้ด้านต่างๆ แก่ผู้สูงอายุคนพิการผู้ดูแลและครอบครัวรวมทั้งคนในชุมชน

1.2 โครงการออกหน่วยเคลื่อนที่เพื่อบริการตรวจสุขภาพเบื้องต้นแก่ผู้สูงอายุและคนพิการ

1.3 จัดให้มีหน่วยเคลื่อนที่สำหรับรักษาพยาบาลแบบฉุกเฉินแก่ผู้สูงอายุและคนพิการโดยอาจกำหนดให้มีการแจ้งเรียกหน่วยเคลื่อนที่สำหรับรักษาพยาบาลแบบฉุกเฉินได้ตลอด 24 ชั่วโมงจากหมายเลขโทรศัพท์ที่กำหนดหรือจากการประสานงานของอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) และในกรณีปกติจัดให้มีพาหนะรับส่งผู้สูงอายุ และคนพิการที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้

2. แผนงานส่งเสริมการอยู่ร่วมกันและสร้างความเข้มแข็งด้านองค์กรผู้สูงอายุและคนพิการให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการตามแนวทางดังนี้

2.1 ส่งเสริมสนับสนุนให้มีการรวมตัวกันเป็นชมรม / องค์กรผู้สูงอายุคนพิการผู้ดูแลและภาคีเครือข่ายเช่นสมาคมคนพิการทุกประเภทแห่งประเทศไทยสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทยสมาคมคนพิการทุกประเภทประจำจังหวัดสมาคมผู้สูงอายุประจำจังหวัดเป็นต้นเพื่อเรียนรู้และดำเนินกิจกรรมการจัดสวัสดิการสังคมตามความเหมาะสมของพื้นที่หรือชุมชนรวมทั้งร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพิจารณาหาแนวทางแก้ไขปัญหาต่างๆ ของผู้สูงอายุและคนพิการโดยการรวมกลุ่มกันเป็นชมรม/ องค์กรให้เป็นไปด้วยความสมัครใจของผู้สูงอายุและคนพิการแต่ละประเภท

2.2 จัดให้ชมรม / องค์กรผู้สูงอายุคนพิการผู้ดูแลและภาคีเครือข่ายร่วมกันจัดกิจกรรมด้านสวัสดิการสังคมการนันทนาการและอื่นๆ ตามความต้องการของสมาชิกอาทิเช่น กิจกรรมวันผู้สูงอายุ ทักษะศึกษากิจกรรมออกกำลังกายฯลฯ โดยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พิจารณาสับสนับสนุนงบประมาณ หรือวัสดุอุปกรณ์ในการดำเนินกิจกรรมตามความเหมาะสม

2.3 แผนงานส่งเสริมอาชีพหรือรายได้ของผู้สูงอายุและคนพิการให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการตามแนวทาง ดังนี้

2.3.1 จัดให้ผู้สูงอายุคนพิการและผู้ดูแลเข้าร่วมฝึกอาชีพและอบรมให้ความรู้ในอาชีพต่างๆ

2.3.2 ประสานกับสถานประกอบการและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุและคนพิการที่มีความพร้อมและมีศักยภาพเข้าทำงาน

2.4 แผนงานด้านการบริหารจัดการระบบพัฒนาคุณภาพชีวิตให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการตามแนวทางดังนี้

2.4.1 การจัดทำฐานข้อมูลผู้สูงอายุและคนพิการ

2.4.2 ในด้านข้อมูลข่าวสารให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประชาสัมพันธ์สื่อสารให้ผู้สูงอายุและคนพิการได้รับทราบถึงสิทธิของตนเองในการเข้าถึงบริการของรัฐโดยอย่างน้อยต้องมีข้อมูลข่าวสาร

2.4.3 การจัดให้มีอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุและคนพิการ

2.4.4 มีการจ่ายเงินเบี้ยยังชีพสำหรับผู้สูงอายุและคนพิการในพื้นที่อย่างทั่วถึงเป็นธรรมและเป็นไปตามข้อกำหนดของระเบียบ / กฎหมาย

2.4.5 เปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุและคนพิการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น และพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองและของชมรม / องค์กร

แนวทางและวิธีการดำเนินงานจัดสวัสดิการสังคมให้แก่ผู้สูงอายุและคนพิการในพื้นที่ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดำเนินการจัดสวัสดิการสังคมให้แก่ผู้สูงอายุและคนพิการในพื้นที่เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในแต่ละด้านดังนี้

1. แผนงานให้บริการด้านสุขภาพอนามัย

1.1 จัดฝึกอบรมให้ความรู้ด้านต่างๆแก่ผู้สูงอายุคนพิการผู้ดูแลและครอบครัว รวมทั้งคนในชุมชนดังนี้

1.1.1 ด้านดูแลรักษาสุขภาพอนามัยและการฟื้นฟูสมรรถภาพของผู้สูงอายุและคนพิการ

1.1.2 ให้ความรู้เกี่ยวกับการปรับสภาพแวดล้อมภายในบ้านที่อยู่อาศัยให้มีความปลอดภัยและอำนวยความสะดวกแก่ผู้สูงอายุและคนพิการ

1.1.3 ด้านองค์ความรู้และเจตคติต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินกิจกรรมของผู้สูงอายุคนพิการผู้ดูแลและภาคีเครือข่าย

1.1.4 ด้านอื่นๆที่เกี่ยวข้อง

1.2 โครงการออกหน่วยเคลื่อนที่เพื่อบริการตรวจสุขภาพเบื้องต้นแก่ผู้สูงอายุและคนพิการ

1.3 จัดให้มีหน่วยเคลื่อนที่สำหรับรักษาพยาบาลแบบฉุกเฉินแก่ผู้สูงอายุและคนพิการโดยอาจดำเนินการดังนี้

1.3.1 กำหนดให้มีการแจ้งเรียกหน่วยเคลื่อนที่สำหรับรักษาพยาบาลแบบฉุกเฉินได้ตลอด 24 ชั่วโมงจากหมายเลขโทรศัพท์ที่กำหนดหรือจากการประสานงานของอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) ซึ่งสามารถจัดได้ 2 วิธีคือ

1.3.1.1 จัดให้มีรถพยาบาลพร้อมแพทย์พยาบาลที่สามารถเข้าไปรักษาพยาบาลได้เลย

1.3.1.2 จัดให้มียานพาหนะและอุปกรณ์รักษาพยาบาลเบื้องต้นรับผู้ป่วยฉุกเฉินไปส่งต่อให้กับโรงพยาบาลอย่างปลอดภัย

1.3.2 ในกรณีปกติจัดให้มีพาหนะรับส่งผู้สูงอายุและคนพิการที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้

2. แผนงานส่งเสริมการอยู่ร่วมกันและสร้างความเข้มแข็งด้านองค์กรผู้สูงอายุและคนพิการมีแนวทางดำเนินการดังนี้

2.1 ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการรวมตัวกันเป็นชมรม / องค์กรผู้สูงอายุคนพิการผู้ดูแลและภาคีเครือข่ายเช่นสมาคมคนพิการทุกประเภทแห่งประเทศไทยสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทยฯ สมาคมคนพิการทุกประเภทประจำจังหวัดสมาคมผู้สูงอายุประจำจังหวัด เป็นต้น เพื่อเรียนรู้ และดำเนินกิจกรรมการจัดสวัสดิการสังคมตามความเหมาะสมของพื้นที่และชุมชน รวมทั้งรวมทั้งร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพิจารณาหาแนวทางแก้ไขปัญหาต่างๆของผู้สูงอายุและคนพิการโดยการรวมกลุ่มกันเป็นชมรม / องค์กรให้เป็นไปด้วยความสมัครใจของผู้สูงอายุและคนพิการแต่ละประเภท

2.2 จัดให้ชมรม / องค์กรผู้สูงอายุคนพิการผู้ดูแลและภาคีเครือข่ายร่วมกันจัดกิจกรรมด้านสวัสดิการสังคมการนันทนาการและอื่นๆ ตามความต้องการของสมาชิก อาทิ เช่น กิจกรรมวันผู้สูงอายุ การทัศนศึกษา กิจกรรมออกกำลังกาย ฯลฯ โดยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพิจารณาสนับสนุนงบประมาณ หรือวัสดุอุปกรณ์ในการดำเนินกิจกรรมตามความเหมาะสม

3. แผนงานส่งเสริมอาชีพหรือรายได้ของผู้สูงอายุและคนพิการ

3.1 จัดให้ผู้สูงอายุคนพิการและผู้ดูแลเข้าร่วมฝึกอาชีพ และอบรมให้ความรู้ในอาชีพต่างๆ

3.1.1 ฝึกอาชีพกับกลุ่มอาชีพที่มีอยู่แล้วในท้องถิ่น

3.1.2 ให้ความรู้ในการประกอบอาชีพด้านการวางแผนโบราณ หรือการฝีมือประดิษฐ์ดอกไม้ ฯลฯ

3.1.3 ให้ความรู้ในการประกอบอาชีพอิสระ เช่น การเลี้ยงไก่ เลี้ยงปลา เย็บผ้า ฯลฯ

3.1.4 แนะนำแหล่งเงินทุนสำหรับประกอบอาชีพให้

3.2 ประสานกับสถานประกอบการและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุและคนพิการที่มีความพร้อมและมีศักยภาพเข้าทำงาน

4. แผนงานด้านการบริหารจัดการระบบพัฒนาคุณภาพชีวิต

4.1 การจัดทำฐานข้อมูลผู้สูงอายุและคนพิการ

4.1.1 จัดทำฐานข้อมูลผู้สูงอายุและคนพิการในพื้นที่และสำรวจความต้องการความช่วยเหลือจากภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยให้ความร่วมมือการจัดทำข้อมูลกับกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อประกอบการพิจารณาจัดสวัสดิการสังคมและจัดกิจกรรมต่างๆ

4.1.2 ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดทำฐานข้อมูลผู้สูงอายุและคนพิการในท้องถิ่นที่ได้รับความช่วยเหลือจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเช่นผู้ที่ได้รับเงินสงเคราะห์เบี้ยยังชีพหรือได้รับความช่วยเหลือในด้านอื่นๆ ทั้งที่เป็นจำนวนเงินและวัสดุอุปกรณ์การจัดสภาพแวดล้อมสำหรับผู้สูงอายุและคนพิการ

4.1.3 จัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกแก่ผู้สูงอายุและคนพิการให้เข้าถึง และใช้ประโยชน์ได้โดยให้เป็นไปตามกฎกระทรวงกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคารสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพและคนชรา พ.ศ.2548 เช่น

4.1.3.1 ห้องน้ำสำหรับผู้สูงอายุและคนพิการในอาคารสำนักงาน ตลาดสด หรือสถานที่สาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

4.1.3.2 ทางเดินลาดพร้อมราวบันไดสำหรับคนพิการผู้สูงอายุในอาคารสถานที่ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตลาดสด หรือสถานที่สาธารณะประโยชน์ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น

4.1.3.3 ให้ผู้มีหน้าที่กำกับดูแลตรวจติดตามให้เป็นไปตามกฎกระทรวงดังกล่าวด้วย

4.1.3.4 จัดทำสติ๊กเกอร์เพื่อแสดงการรับรองอาคาร / สถานที่ที่จัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกแก่ผู้สูงอายุและคนพิการให้เข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้

4.2 ในด้านข้อมูลข่าวสารให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประชาสัมพันธ์สื่อสารให้ผู้สูงอายุและคนพิการได้รับทราบถึงสิทธิของตนเองการเข้าถึงบริการของรัฐโดยอย่างน้อยต้องมีข้อมูลข่าวสารดังนี้

4.2.1 สิทธิในการขอรับเงินสงเคราะห์เบี้ยยังชีพ

4.2.2 สิทธิในการได้รับบริการสาธารณสุขและสวัสดิการสังคมตามกฎหมาย

4.2.3 สิทธิในการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่นตามกฎหมาย

4.2.4 การจดทะเบียนฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการเพื่อให้มีสิทธิได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์และการช่วยเหลืออื่นจากรัฐเป็นต้นโดยใช้สื่อที่คนพิการสามารถเข้าถึง และใช้ประโยชน์ได้เช่นหอกระจายข่าวแผ่นพับหรือโปสเตอร์ขนาดใหญ่

4.3 การจัดให้มีอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุและคนพิการ

4.3.1 ส่งเสริมสนับสนุนให้มีอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุและคนพิการในทุกชุมชน/หมู่บ้าน

4.3.2 ประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเช่นสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดหรือสถานพยาบาลในพื้นที่

4.3.3 จัดอบรมเบื้องต้นให้แก่อาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุและคนพิการเพื่อส่งเสริมให้มีอาสาสมัครที่มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ

4.3.4 ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประสานกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องจัดระบบสนับสนุนการปฏิบัติงานอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุและคนพิการโดยการให้ความช่วยเหลือ หรือเป็นที่ปรึกษาหรือให้คำแนะนำการปฏิบัติงานของอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุและคนพิการให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถให้การสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการปฏิบัติงานแก่อาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุและคนพิการตามความจำเป็นเหมาะสม และสอดคล้องกับสถานะทางการเงินการคลังของแต่ละแห่ง

4.4 มีการจ่ายเงินเบี้ยยังชีพสำหรับผู้สูงอายุและคนพิการในพื้นที่อย่างทั่วถึงเป็นธรรม และเป็นไปตามข้อกำหนดของระเบียบ / กฎหมาย

4.5 เปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุและคนพิการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นและพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองและของชมรม / องค์กรดังนี้

4.5.1 ในการจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนให้มีการเชิญผู้แทนชมรม / องค์กรผู้สูงอายุและคนพิการ เข้าร่วมเสนอข้อคิดเห็นในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นและให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พิจารณานำข้อคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะของผู้สูงอายุและคนพิการบรรจุไว้ในแผนพัฒนาท้องถิ่น

4.5.2 ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุคนพิการหรือผู้ดูแลเข้ามามีส่วนร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตในด้านที่เป็นประโยชน์โดยรวมต่อชมรม / องค์กรหรือต่อผู้สูงอายุคนพิการและผู้ดูแลระยะเวลาดำเนินการตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ.2551 เป็นต้นไป

มาตรฐานการจัดบริการเพื่อสงเคราะห์ผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

จากการประมวลและสังเคราะห์กรอบแนวคิดในการจัดสวัสดิการสังคมและบริการสาธารณสุขแก่ผู้สูงอายุ และข้อกำหนด ตลอดจนกฎหมายที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสรุปเป็นพื้นฐานแนวทางการจัดทำมาตรฐานการจัดบริการสงเคราะห์ผู้สูงอายุ โดยได้แบ่งเป็นประเภทมาตรฐานด้านต่างๆ รวม 6 ด้านดังนี้

1. มาตรฐานด้านสุขภาพและการรักษาพยาบาล

- 1.1 จัดตั้งศูนย์บริการสาธารณสุขสำหรับผู้สูงอายุ
- 1.2 บริการตรวจสุขภาพที่บ้าน
- 1.3 บริการให้ความรู้ แนะนำ การดูแลสุขภาพที่ถูกวิธีให้กับผู้ดูแลผู้สูงอายุ เช่น การจัดโครงการฝึกอบรมให้ผู้ที่ต้องดูแลผู้สูงอายุในครัวเรือน
- 1.4 บริการตรวจสุขภาพประจำปี
- 1.5 บริการให้คำแนะนำเกี่ยวกับสุขภาพ และโรคภัยไข้เจ็บเป็นรายบุคคล
- 1.6 ออกบัตรประจำตัวให้กับผู้สูงอายุ เพื่อรักษาฟรีในโรงพยาบาล ผู้สูงอายุมีสิทธิรับการรักษาพยาบาลจากสถานพยาบาลแห่งนั้น โดยไม่ต้องเสียค่ารักษาพยาบาล ค่ารักษาพยาบาลในที่นี้ หมายถึง เงินที่สถานพยาบาลเรียกเก็บในการรักษาพยาบาลตามระเบียบกระทรวงสาธารณสุข ว่าด้วยการสงเคราะห์ผู้สูงอายุด้านการรักษาพยาบาล พ.ศ.2535
- 1.7 การบริการทางการแพทย์และการบริการสาธารณสุขที่จัดไว้โดยให้ความสะดวกและรวดเร็วแก่ผู้สูงอายุเป็นกรณีพิเศษ
- 1.8 บริการช่วยเหลือค่ารักษาพยาบาล
- 1.9 การประกันสุขภาพ
- 1.10 บริการด้านกายภาพบำบัด

2. มาตรฐานด้านรายได้

- 2.1 จัดสวัสดิการด้านรายได้ ได้แก่ ผู้สูงอายุที่ยากจนและไม่มีแหล่งพึ่งพิงที่เพียงพอมาตรฐานการสงเคราะห์ผู้สูงอายุ
- 2.2 ส่งเสริมการจัดตั้งกองทุนส่งเสริมสวัสดิการผู้สูงอายุในชุมชน
- 2.3 การช่วยเหลือค่าครองชีพประจำวัน

2.4 จ่ายเบี้ยยังชีพแก่ผู้สูงอายุ

2.5 การช่วยเหลือด้านค่าโดยสารยานพาหนะตามความเหมาะสม

2.6 กองทุนสำรองเลี้ยงชีพ

2.7 ให้ส่วนลดในรายการต่างๆ เช่น ค่าชื้อยา ค่าโดยสารรถสาธารณะ ค่าโรงแรม ภัตตาคารกิจการด้านบันเทิง และสถานที่ราชการ ได้แก่ พิพิธภัณฑ์ โบราณสถาน อุทยานแห่งชาติ ฯลฯ ตลอดจน ค่าบริการด้านทันตกรรม

2.8 ให้ทุนประกอบอาชีพที่เหมาะสม

3. มาตรฐานด้านที่พักอาศัย

3.1 บ้านพักคนชรา เป็นบริการที่พักรักษาที่จัดให้แก่ผู้สูงอายุที่มีปัญหาทางด้านสุขภาพร่างกายและอารมณ์ ผู้สูงอายุที่ประสบปัญหาทางการเงินหรือปัญหาอื่น ๆ อันเป็นเหตุจำเป็นที่ต้องแยกออกจาก ครอบครัว หรือผู้มีรายได้น้อย

3.2 สถานพยาบาล เป็นบริการที่พักรักษาสำหรับผู้สูงอายุที่ต้องการรักษาพยาบาลเป็นประจำและต่อเนื่อง หรือต้องการการดูแลรักษาอย่างใกล้ชิด

3.3 บ้านพักคนชราที่ต้องเสียค่าบริการส่วนหนึ่ง

3.4 บริการครอบครัวอุปการะ เป็นบริการที่จัดให้แก่ผู้สูงอายุที่อยู่คนเดียว หรือไร้ที่พึ่ง

3.5 การจัดที่พักรักษาและเครื่องนุ่งห่มให้ตามความจำเป็นอย่างทั่วถึง

4. มาตรฐานด้านนันทนาการ

4.1 การจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุเพื่อเป็นศูนย์กลางข่าวสาร แหล่งพบปะสังสรรค์ของผู้สูงอายุ รวมทั้งเพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ เป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา จัดทัศนศึกษาด้านศาสนา ด้านศิลปวัฒนธรรม และธรรมชาติ

4.2 ศูนย์บริการผู้สูงอายุเพื่อให้การปรึกษาแก่ผู้สูงอายุ และสมาชิกในครอบครัว เป็นสถานที่ออกกำลังกาย เล่นกีฬา พักผ่อนหย่อนใจ ทำงานอดิเรก เป็นต้น

4.3 สโมสรผู้สูงอายุ เพื่อเป็นศูนย์รวมของผู้สูงอายุในการพักผ่อน ออกกำลังกาย พบปะสังสรรค์ การรับบริการตรวจสุขภาพ การเรียนอาชีพ การเรียนภาษา การรับปรึกษาปัญหาการบำเพ็ญประโยชน์ให้สังคม เช่น สอนหนังสือ เล่านิทาน สอนดนตรี สอนลีลาศ ตลอดจนการเยี่ยมเยียนผู้สูงอายุที่เจ็บป่วยและพิการ

4.4 บริการนันทนาการ งานรื่นเริงในวันนักขัตฤกษ์

4.5 การจัดกิจกรรมนันทนาการร่วมกับเยาวชน คนในชุมชน กลุ่มเครือข่าย

4.6 การทัศนศึกษาแหล่งธรรมชาติ ศาสนสถาน แหล่งท่องเที่ยวนอกสถานที่

5. มาตรฐานด้านความมั่นคงทางสังคม ครอบครัว ผู้ดูแล และการคุ้มครอง

5.1 โอกาสในการศึกษาเรียนรู้ และพัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างต่อเนื่อง เข้าถึงข้อมูลข่าวสารและบริการทางสังคม

5.2 การอำนวยความสะดวกและความปลอดภัยโดยตรงแก่ผู้สูงอายุในอาคาร สถานที่ยานพาหนะ หรือบริการสาธารณะอื่น

5.3 การส่งเสริมการจัดการศพตามประเพณี

5.4 จัดตั้งศูนย์บริการทางสังคมผู้สูงอายุ ศูนย์ส่งเสริมการระดมทุนประจำหมู่บ้าน โดยมีลักษณะการให้บริการดังนี้

5.4.1 การบริการภายในศูนย์ ได้แก่ บริการด้านสุขภาพอนามัย กายภาพบำบัด สังคมสงเคราะห์ กิจกรรมเสริมรายได้ กิจกรรมเสริมความรู้ นันทนาการ และกิจกรรมด้านศาสนา เป็นต้น

5.4.2 บริการหน่วยเคลื่อนที่ เป็นบริการที่จัดให้แก่ผู้สูงอายุในชุมชน โดยการออกหน่วยเคลื่อนที่เยี่ยมเยียน ให้คำแนะนำปรึกษาแก้ไขปัญหา บริการด้านสุขภาพอนามัย และบริการด้านข้อมูลข่าวสาร เป็นต้น

5.4.3 บริการบ้านพักฉุกเฉิน เป็นการบริการช่วยเหลือผู้สูงอายุที่ประสบปัญหาความเดือดร้อนเฉพาะหน้า โดยการรับเข้าบ้านพักในบ้านพักฉุกเฉินเป็นการชั่วคราว

5.5 บริการด้านศาสนกิจ และบริการฃาปนกิจให้คนชราที่ไม่มีญาติ

5.6 จัดฃาปนกิจสงเคราะห์

5.7 ลดหย่อนภาษีเงินได้ให้แก่บุตร ซึ่งเป็นผู้อุปการะเลี้ยงดูผู้สูงอายุที่เป็นบุพการีและไม่มีรายได้ หรือมีรายได้น้อยกว่า 30,000 บาท (ซึ่งขณะนี้กรมสรรพากรได้ดำเนินการในส่วนดังกล่าวแล้ว)

5.8 จัดให้มีกฎหมายและแนวปฏิบัติในการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิของผู้สูงอายุ

5.9 ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้อยู่กับครอบครัวอย่างมีคุณภาพและต่อเนื่องจนวาระสุดท้ายของชีวิต

5.10 รมรงค์ให้คนในครอบครัว และชุมชนเห็นคุณค่าของผู้สูงอายุ

5.11 ส่งเสริมค่านิยมในการอยู่ร่วมกันกับผู้สูงอายุ

5.12 ส่งเสริมสมาชิกในครอบครัวให้มีศักยภาพในการดูแลผู้สูงอายุ โดยการให้ความรู้และข้อมูลแก่ผู้ดูแลผู้สูงอายุเกี่ยวกับบริการต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์

5.13 บริการด้านกฎหมาย เพื่อป้องกันรักษาความปลอดภัย สิทธิ และสวัสดิการ

5.14 การช่วยเหลือผู้สูงอายุซึ่งได้รับอันตรายจากการถูกรังแกหรือถูกแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมายหรือถูกทอดทิ้ง

5.15 การให้คำแนะนำ ปรีกษา หรือดำเนินการอื่นที่เกี่ยวข้องในทางคดี หรือในทางการแก้ไขปัญหาคอครบครัว

6. มาตรฐานด้านการสร้างบริการและเครือข่ายการเกื้อหนุน

จัดตั้งและพัฒนาบริการทางด้านสังคมในชุมชนที่สามารถเข้าถึงผู้สูงอายุมากที่สุด โดยเน้นการให้บริการถึงบ้านและมีการสอดประสานกันระหว่างบริการทางสุขภาพ และทางสังคม โดยครอบคลุมบริการดังต่อไปนี้

6.1 ศูนย์เอนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุ

6.2 ศูนย์ดูแลผู้สูงอายุในเวลากลางวัน

6.3 บริการเยี่ยมบ้าน

6.4 ระบบดูแลผู้สูงอายุในชุมชน

6.5 บริการชุมชนเคลื่อนที่ไปในพื้นที่ต่างๆ โดยเฉพาะพื้นที่ห่างไกล

6.6 จัดตั้งระบบเฝ้าระวัง เกื้อกูล และดูแลผู้สูงอายุโดยชุมชน

6.7 จัดให้มีอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุในชุมชน

6.8 ให้ความรู้ความสามารถให้กับผู้ดูแลผู้สูงอายุและอาสาสมัครผู้ดูแล

6.9 สนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีเครือข่ายช่วยเหลือซึ่งกันและกันในชุมชน

6.10 บริการแม่บ้าน โดยการจัดส่งแม่บ้านไปช่วยเหลือผู้สูงอายุในการทำงาน

บ้านต่างๆ เช่น การจ่ายของ ทำความสะอาดบ้าน ประกอบอาหาร และการช่วยเหลืออื่นๆ ที่จะช่วยให้ผู้สูงอายุสบายขึ้น

บริบทการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลบ้านคลอง

ลักษณะที่ตั้ง

เทศบาลตำบลบ้านคลอง ได้รับการเปลี่ยนแปลงฐานะมาจากองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านคลอง ตามประกาศกระทรวงมหาดไทย ลงวันที่ 15 สิงหาคม พ.ศ. 2555 มีผลบังคับใช้ เมื่อวันที่ 24 สิงหาคม 2555 มีพื้นที่รวม 20.1 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 12,527 ไร่

เขตการปกครอง

เทศบาลตำบลบ้านคลอง มีเขตการบริหารครอบคลุม 5 หมู่บ้าน คือ

หมู่ที่ 1 บ้านวัดยาง

หมู่ที่ 2 บ้านบางสะแก

หมู่ที่ 3 บ้านบางสะแก

หมู่ที่ 4 บ้านคลอง

หมู่ที่ 5 บ้านคลอง

จำนวนประชากรและครัวเรือน

จำนวนประชากรทั้งสิ้น 13,180 คน แยกเป็นประชากรชาย 7,773 คน ประชากรหญิง 5,407 คน ประชากรผู้สูงอายุ 780 คน มีจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 5,412 ครัวเรือน

อาชีพ

ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับราชการ เนื่องจากเป็นที่ตั้งของค่ายทหาร และที่พักอาศัยมีหมู่บ้านจัดสรรอยู่หลายแห่ง รองลงมาคือ อาชีพในภาคบริการหรือรับจ้างและเกษตรกรรม

วิสัยทัศน์การพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลบ้านคลอง

เทศบาลตำบลบ้านคลองได้กำหนดวิสัยทัศน์การพัฒนาไว้ดังนี้ “บ้านคลองตำบลนำอยู่ของทุกคน ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีบริการที่ได้มาตรฐาน และบริหารจัดการที่ดี”

พันธกิจการพัฒนาเทศบาลตำบลบ้านคลอง

1. ปรับปรุงและพัฒนาระบบสาธารณูปโภคให้ได้มาตรฐานเพียงพอต่อความต้องการของประชาชนและรองรับการขยายตัวของเมืองในอนาคต
2. ป้องกันรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้อยู่ในสภาพที่สมบูรณ์
3. ปรับปรุงและพัฒนาระบบการศึกษา สาธารณสุข คุณภาพชีวิต ตลอดจนอนุรักษ์และพัฒนาศิลปวัฒนธรรมอันดีงาม และภูมิปัญญาของท้องถิ่น
4. ปรับปรุงและพัฒนาระบบการบริหารจัดการ ตลอดจนความมั่นคงและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน
5. ส่งเสริมการประกอบอาชีพด้านต่าง ๆ เช่น การเกษตร หัตถกรรมในครัวเรือน และ อื่น ๆ ของชุมชน
6. ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน
7. ส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยว

แผนการดำเนินงานของเทศบาลตำบลบ้านคลอง ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2557

แผนการดำเนินงาน มีลักษณะเป็นแผนดำเนินการ (Action Plan) ซึ่งแสดงรายละเอียดแผนงาน / โครงการพัฒนา และกิจกรรมที่ดำเนินการจริงทั้งหมด ในพื้นที่ของเทศบาล ประจำปีงบประมาณนั้น ซึ่งมีการรวบรวมโครงการ/กิจกรรมการพัฒนาของหน่วยราชการ ส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค หรือหน่วยงานอื่นๆ ที่ดำเนินการในพื้นที่ของเทศบาล โดยมีแผนการดำเนินงาน ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1

การพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐาน

1. ก่อสร้าง ปรับปรุง รักษาถนน สะพาน ทางเท้า ท่อระบายน้ำ คูคลอง ศาลาที่พัก และท่าเทียบเรือ

2. มีไฟฟ้าส่องสว่างอย่างทั่วถึง

ยุทธศาสตร์ที่ 2

การพัฒนาด้านเพิ่มศักยภาพคนและความเข้มแข็งของชุมชน

1. พัฒนาและส่งเสริมอาชีพ

2. ส่งเสริมการมีส่วนร่วม เพิ่มศักยภาพของผู้นำชุมชน

ยุทธศาสตร์ที่ 3

การพัฒนาด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

1. สร้างจิตสำนึกและความตระหนักในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2. บำบัดและจัดการขยะ

ยุทธศาสตร์ที่ 4

การพัฒนาด้านคุณภาพชีวิตและคุณภาพทางสังคม

1. ส่งเสริมสวัสดิการ ช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส

2. ส่งเสริมกีฬาและนันทนาการ

3. ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

4. ส่งเสริมให้มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

5. ส่งเสริมสุขภาพอนามัย

ยุทธศาสตร์ที่ 5

การพัฒนาด้านประสิทธิภาพการเมือง การบริหารและพัฒนาบุคลากร

1. ส่งเสริมกิจกรรมทางการเมือง การบริหารให้มีประสิทธิภาพ

2. เพิ่มประสิทธิภาพ ทักษะให้บุคลากร

3. จัดหาเครื่องมือ เครื่องใช้ในการปฏิบัติงาน

ยุทธศาสตร์ที่ 6

การพัฒนาด้านการศึกษาและส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น

1. ส่งเสริมการศึกษา

2. เพิ่มช่องทางในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารให้แก่ประชาชน

3. ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมประเพณี

ยุทธศาสตร์ที่ 7

การพัฒนาด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว

1. ส่งเสริมการท่องเที่ยว

ยุทธศาสตร์ด้านการดูแลผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลบ้านคลอง

ยุทธศาสตร์ด้านการส่งเสริมและพัฒนาผู้สูงอายุ ประกอบด้วย 6 มาตรการหลัก

1. มาตรการส่งเสริมสุขภาพ ป้องกันการเจ็บป่วยและดูแลตนเองเบื้องต้น
2. มาตรการส่งเสริมการรวมกลุ่มและสร้างความเข้มแข็งขององค์กรผู้สูงอายุ
3. มาตรการส่งเสริมด้านการทำงานและการหารายได้ของผู้สูงอายุ
4. มาตรการสนับสนุนผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ
5. มาตรการส่งเสริม สนับสนุนสื่อทุกประเภทให้มีรายการเพื่อผู้สูงอายุและสนับสนุนให้ผู้สูงอายุได้รับความรู้และสามารถเข้าถึงข่าวสารและสื่อ
6. มาตรการส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม

ยุทธศาสตร์ด้านระบบการคุ้มครองทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ ประกอบด้วย 4

มาตรการหลัก

1. การคุ้มครองด้านรายได้
2. หลักประกันด้านสุขภาพ
3. ครอบครัวยุติธรรม และการคุ้มครอง
4. ระบบการบริการและเครือข่ายการเกื้อหนุน

ยุทธศาสตร์ด้านการประมวล พัฒนา และเผยแพร่องค์ความรู้ด้านผู้สูงอายุและการ

ติดตามประเมินผลการดำเนินการตามแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ประกอบด้วย 3 มาตรการหลัก

1. การสนับสนุนและส่งเสริมและพัฒนาองค์ความรู้ด้านผู้สูงอายุสำหรับการกำหนดนโยบาย และพัฒนาบริการหรือการดำเนินการที่เป็นประโยชน์แก่ผู้สูงอายุ
2. การดำเนินการให้มีการติดตามประเมินผลการดำเนินงานตามแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ
3. การพัฒนาระบบข้อมูลทางด้านผู้สูงอายุให้ถูกต้องทันสมัย โดยมีระบบฐานข้อมูลที่ง่ายต่อการเข้าถึงและการสืบค้น

แนวทางในการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์

1. การส่งเสริมการมีงานทำให้กับผู้สูงอายุ
2. การฝึกอาชีพสำหรับผู้สูงอายุ
3. การให้คำปรึกษาด้านอาชีพแก่ผู้สูงอายุ
4. การเข้าถึงความรู้ การศึกษา และการฝึกอบรม
5. หลักประกันรายได้ การคุ้มครองทางสังคม / การประกันสังคมและการป้องกันความ

ยากจน

- 5.1 เบี้ยยังชีพรายเดือนสำหรับผู้สูงอายุทุกคน
- 5.2 การประกันสุขภาพ
- 5.3 การให้เงินช่วยเหลือการจัดการศพผู้สูงอายุ

5.4 การเตรียมการเพื่อจัดตั้งกองทุนการออมสำหรับผู้สูงอายุ

5.6 การเตรียมการเพื่อช่วยเหลือผู้สูงอายุกับภาวะฉุกเฉิน

จากแผนการดำเนินงานของเทศบาลตำบลบ้านคลองช้างต้น ในส่วนของจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุจะอยู่ในยุทธศาสตร์ที่ 4 การพัฒนาด้านคุณภาพชีวิตและคุณภาพสังคม โดยมีโครงการจัดสรรเงินเพื่อเป็นค่าเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุในเขตเทศบาล ซึ่งในปัจจุบันได้จ่ายเบี้ยยังชีพให้แก่ผู้สูงอายุโดยจ่ายจากเงินรายได้และเงินอุดหนุนทั่วไป และได้รับการจัดสรรเงินอุดหนุนเฉพาะกิจเพื่อเป็นเบี้ยยังชีพให้แก่ผู้สูงอายุตามนโยบายของรัฐบาล โดยจ่ายเบี้ยยังชีพให้แก่ผู้สูงอายุเป็นรายเดือน ซึ่งถือว่ามีผู้สูงอายุได้รับเบี้ยยังชีพอย่างทั่วถึง นอกจากนี้เทศบาลตำบลบ้านคลองยังมีโครงการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ โครงการอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุที่บ้านการประสานขอรับเงินสงเคราะห์การจัดทำศพผู้สูงอายุ (สำนักปลัดเทศบาลตำบลบ้านคลอง, 2557 : 45) ซึ่งอาจยังไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้สูงอายุอย่างแท้จริง จึงได้จัดทำการค้นคว้าอิสระในเรื่องนี้ขึ้นเพื่อใช้เป็นแผนการดำเนินงานให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้สูงอายุอย่างแท้จริง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พรอนันต์ กิตติมันคง (2547 : บทคัดย่อ) ศึกษาความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดนครราชสีมา ศึกษาความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดจัดบริการสวัสดิการสังคมให้มากขึ้นเนื่องจากในปัจจุบันเทศบาลนครส่วนมากจัดสรรงบประมาณในด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการเป็นส่วนใหญ่พระนครศรีอยุธยา และเปรียบเทียบความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยจำแนกตามภูมิลำเนาเป็นเขตเทศบาล เขตเมือง และเขตชนบท กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ซึ่งอาศัยอยู่ในจังหวัดนครราชสีมา จำนวน 400 คน ผลการวิจัยพบว่าความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดนครราชสีมา ในภาพรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมาก ยกเว้นด้านที่อยู่อาศัย ที่มีความต้องการระดับปานกลาง

กนกกาญจน์ อุตสาห์ (2547 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง ความพร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุในจังหวัดกาญจนบุรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความรู้เกี่ยวกับการจัดสวัสดิการ ผู้สูงอายุของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดกาญจนบุรี และเพื่อศึกษาความพร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดกาญจนบุรีต่อการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุซึ่งเป็นการศึกษาเชิงสำรวจโดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมโดยสอบถามนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด นายกองค์การบริหารส่วนตำบล และนายกเทศมนตรีในจังหวัดกาญจนบุรี พบว่า ในเรื่องของระดับความรู้ของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เกี่ยวกับบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุ อยู่ในระดับสูงส่วนในเรื่องของความพร้อมเกี่ยวกับการจัด

สวัสดิการผู้สูงอายุ เห็นว่า องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนสนับสนุนให้ผู้สูงอายุได้อยู่กับครอบครัว แทนการเข้าอยู่ในสถานสงเคราะห์อยู่ในระดับมาก ส่วนความพร้อมในด้านความสามารถขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุนั้น พบว่า การเสริมสร้างความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของบุคคลมีส่วนสำคัญ ในการพัฒนาความสามารถในการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ และการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุต้องสามารถประสานเครือข่ายกับองค์กรทางภาครัฐ และเอกชนการกระตุ้นให้คนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนการเฝ้าระวังปัญหาสังคมที่จะเกิดขึ้นกับผู้สูงอายุส่วนความพร้อมด้านความสามารถในการบริหารองค์กร พบว่า หากมีการกำหนดอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบของบุคลากรด้านสวัสดิการผู้สูงอายุ ก่อนการถ่ายโอนบุคลากรสู่ท้องถิ่นจะทำให้สายการบังคับบัญชาชัดเจนขึ้น และมีแนวโน้มที่จะขยายโครงสร้างสายงานด้านการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุความพร้อมด้านบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานด้านผู้สูงอายุตรงตามตำแหน่งงานน้อย และองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมีเจ้าหน้าที่ด้านผู้สูงอายุไม่เพียงพอ ความพร้อมด้านงบประมาณเห็นว่า องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีระเบียบการใช้จ่ายเงินเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ เพื่อความสะดวกคล่องตัวในการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุและมีข้อเสนอแนะ ดังนี้ 1. ควรมีการจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุแก่บุคลากรทั้งในระดับผู้บริหารและระดับปฏิบัติให้มีความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่อย่างต่อเนื่อง 2. ก่อนการรับถ่ายโอนภารกิจด้านการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรศึกษาและเตรียมความพร้อมในด้านต่างๆ เช่น การจัดโครงสร้างขององค์กรการจัดสรรบุคลากรและการบริหารงบประมาณเพื่อรองรับการถ่ายโอนภารกิจ 3. ควรจัดเตรียมแผนปฏิบัติการเพื่อจัดสวัสดิการผู้สูงอายุทั้งในระยะสั้น และระยะยาว โดยเน้นการส่งเสริมสนับสนุนคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิผู้สูงอายุ 4. ในการดำเนินการเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุควรดึงประชาชนในชุมชน และผู้สูงอายุเข้ามามีส่วนร่วมในกิจการดังกล่าว

สุดา ศิลากุล (2548 : 134) ศึกษาเรื่อง “การจัดสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาลในจังหวัดนนทบุรี” ผลการวิจัยพบว่า การจัดสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาลในจังหวัดนนทบุรี อยู่ในระดับน้อย และมีการจัดสวัสดิการด้านนันทนาการมากที่สุด ส่วนมากเป็นกิจกรรมการจัดสถานที่การออกกำลังกายให้กับผู้สูงอายุ และการจัดให้มีกิจกรรมชมรมผู้สูงอายุรองลงมาเป็นการจัดสวัสดิการด้านรายได้ สำหรับการสงเคราะห์เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุเป็นสวัสดิการที่เทศบาลจัดได้มากที่สุด รองลงมาเป็นการจัดสวัสดิการด้านสุขภาพอนามัย ในกิจกรรมการให้ความรู้ด้านสุขภาพอนามัยให้กับผู้สูงอายุ และการตรวจสุขภาพผู้สูงอายุประจำปี ส่วนการจัดสวัสดิการด้านการศึกษา ได้มีการจัดเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตและข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์เพื่อผู้สูงอายุมากที่สุด รองลงมาเป็นการจัดสวัสดิการด้านที่อยู่อาศัยซึ่งได้มีการจัดบริการสถานสงเคราะห์สำหรับผู้สูงอายุมากที่สุด ในส่วนของความพร้อมในการจัดสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีความพร้อมด้านการกำหนดนโยบายและแผนอยู่ในระดับมาก โดยมีความพร้อมที่จะสนับสนุนกิจกรรมสำหรับ

ผู้สูงอายุในระดับมากที่สุด รองลงมา เป็นความพร้อมด้านงบประมาณที่เทศบาลมีการจัดงบประมาณด้านเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุเพิ่มเติม รองลงมาเป็นความพร้อมด้านปฏิบัติงาน โดยเทศบาลมีคณะกรรมการในการคัดเลือกผู้สูงอายุในการรับสวัสดิการและมีหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนในการคัดเลือกผู้สูงอายุในระดับมาก

วรรณนิภา นาควัฒนะ (2548, หน้า 38) ศึกษาเรื่อง “ความสามารถในการจัดกิจกรรมด้านสุขภาพของชมรมผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า ชมรมผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีความสามารถในการจัดกิจกรรมด้านผู้สูงอายุอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งประเภทของกิจกรรมที่ได้จัดขึ้นส่วนใหญ่ ได้แก่ กิจกรรมจัดงานประเพณี รองลงมาเป็นกิจกรรมวัดความดัน และกิจกรรมการตรวจร่างกาย ชมรมผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร ได้แสดงถึงความสามารถในการจัดกิจกรรมด้านสุขภาพที่แตกต่างกัน โดยที่ชมรมระดับดีมีความสามารถจัดกิจกรรมด้านสุขภาพขึ้นเอง ส่วนชมรมที่มีความสามารถระดับปรับปรุงส่วนใหญ่หน่วยงานอื่นจะเป็นผู้เข้ามาจัดกิจกรรมสุขภาพให้

สุภาณี แก้วพินิจ, ลินดา สิริภูบาล และบุญสนอง ภิญโญ (2550 : 35) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุแบบบูรณาการ” โดยศึกษาใน 5 จังหวัด ได้แก่ ตาก พิษณุโลก เพชรบูรณ์ สุโขทัย และอุตรดิตถ์ จำนวน 15 คน ผลสำรวจภาวะสุขภาพพบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในเกณฑ์ดี ปัญหาเรื่องไขมันเกินและความดันโลหิตสูงร้อยละ 6.67 ความพึงพอใจต่อกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุแบบบูรณาการ พบว่า ผู้สูงอายุมีทัศนคติที่ดีต่อการดูแลสุขภาพของตนเอง มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสุขภาพ โดยวางอยู่บนพื้นฐานของวิถีชีวิต (lifestyle) และนำไปปฏิบัติกับครอบครัว รวมถึงนำไปขยายผลกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุให้กับชุมชน โดยใช้รูปแบบการส่งเสริมสุขภาพที่ง่ายหรือการสาธิตให้ดู ทำให้กลุ่มแกนนำผู้สูงอายุมีความรู้ สามารถจัดการกับพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพทั้งในระดับบุคคล ครอบครัวและชุมชน ทำให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดของผู้สูงอายุ แต่อย่างไรก็ตามรูปแบบดังกล่าว ต้องติดตามผลและดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

ณัฐวุฒิ ทรัพย์อุปถัมภ์ (2550 : 19) ศึกษาเรื่อง “การดำเนินงานด้านสุขภาพผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบล ในจังหวัดชลบุรี” ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินการด้านสุขภาพผู้สูงอายุอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็นใน 3 ประเด็น คือ ด้านส่งเสริมสุขภาพ ด้านการป้องกันโรค ด้านการฟื้นฟูสุขภาพ พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง ผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยกับการดำเนินด้านสุขภาพผู้สูงอายุของ อบต. พบว่า ปัจจัยประสบการณ์ทางการแพทย์และสาธารณสุข ปัจจัยการสำรวจข้อมูลและการจัดทำแผนพัฒนาผู้สูงอายุของ อบต.มีความสัมพันธ์ต่อการดำเนินงานด้านสุขภาพผู้สูงอายุของ อบต. ส่วนความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาผู้สูงอายุ รายได้ การได้รับการสนับสนุนจากบุคคล และหน่วยงานอื่น การประสานความร่วมมือกับบุคคลและหน่วยงานอื่น ไม่มีความสัมพันธ์ต่อการดำเนินงานด้านสุขภาพผู้สูงอายุของ อบต. ส่วนด้านความพร้อมในการปฏิบัติงาน พบว่า

เทศบาลมีคณะกรรมการในการคัดเลือกผู้สูงอายุในการรับสวัสดิการและมีหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนในการคัดเลือกผู้สูงอายุในระดับมาก ส่วนความพร้อมด้านบุคลากรเท่านั้นที่มีความพร้อมอยู่ในระดับน้อยที่สุด สิ่งที่เทศบาลสามารถทำได้มากที่สุดเป็นการมอบหมายงานสวัสดิการผู้สูงอายุให้กับเจ้าหน้าที่ของเทศบาลโดยตรง แต่ที่มีน้อยที่สุดเป็นบุคลากรด้านสังคมสงเคราะห์ในการให้บริการผู้สูงอายุ

ธีระวุฒิ อรุณเวช (2551 : 8) ได้ทำการศึกษา เรื่อง “แนวทางการพัฒนางานผู้สูงอายุตามยุทธศาสตร์การพัฒนาสังคม พ.ศ. 2550 กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์” ผลการศึกษาพบว่า โครงการส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาสังคม 2550 ในยุทธศาสตร์ด้านสังคมไม่ทอดทิ้งกัน และยุทธศาสตร์สังคมเข้มแข็งมีเพียงโครงการส่งเสริมค่านิยมการใช้จ่าย (ลดรายจ่าย) เพื่อสวัสดิการผู้สูงอายุ และโครงการส่งเสริมศักยภาพใช้ภูมิปัญญาผู้สูงอายุที่มีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์สังคมเข้มแข็ง และ ผลจากการดำเนินโครงการนาร่องอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุที่บ้าน (Home Care) จะสามารถทำให้เกิดยุทธศาสตร์สังคมคุณธรรมได้ หากมีการขยายผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง และในด้านกระบวนการทำงาน ต้องการให้เกิดการดูแลผู้สูงอายุอย่างเหมาะสมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม โดยใช้ครอบครัวและชุมชนเป็นฐานในการดำเนินงาน มีบางโครงการมีวัตถุประสงค์เพื่อศักยภาพของผู้สูงอายุ โดยมุ่งให้ผู้สูงอายุตระหนักเห็นคุณค่าของตนเอง และสามารถถ่ายทอดประสบการณ์ที่มีคุณค่าให้แก่ชุมชนเพื่อนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ ต่อครอบครัว และชุมชน ต่อไป

พิรารวรรณ สุทธิยุทธเสณีย์ (2553 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา ความต้องการในการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลศรีวิไล อำเภอศรีวิไล จังหวัดหนองคาย การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ มีความมุ่งหมายเพื่อ ศึกษาความต้องการในการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลศรีวิไล อำเภอศรีวิไล จังหวัดหนองคาย กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลศรีวิไล จังหวัดหนองคาย จำนวน 298 คน จาก 12 หมู่บ้าน ได้มาโดยการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ จำนวน 1 ฉบับ 36 ข้อ มีอำนาจจำแนกรายข้อ (t) ตั้งแต่ 2.150 ถึง 14.522 มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ .36 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบสมมติฐานโดยใช้ t-test (Independent Samples) และ F-test (One-way ANOVA) ผลการศึกษาปรากฏว่า 1. ผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลศรีวิไล โดยรวมและจำแนกตามเพศ สถานภาพ อาชีพ และรายได้เฉลี่ยเฉลี่ยต่อเดือนมีความต้องการในการจัดสวัสดิการสังคม โดยรวมและรายด้าน 5 ด้าน คือ ด้านสุขภาพอนามัย ด้านการศึกษา ด้านนันทนาการ ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และด้านการแก้ไขปัญหาความยากจนและด้อยโอกาส อยู่ในระดับมาก และมีความต้องการอีก 1 ด้าน คือ ด้านที่อยู่อาศัย อยู่ในระดับปานกลาง 2. ผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลศรีวิไล ที่มี

เพศต่างกันมีความต้องการในการจัดสวัสดิการสังคม โดยรวมและเป็นรายด้านทุกด้านไม่แตกต่างกัน

จินตนา รอดอารมย์ (2554 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา ความพึงพอใจของผู้สูงอายุต่อการจัดสวัสดิการสังคมขององค์การบริหารส่วนตำบลคลองกิว อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี เพื่อ 1. เพื่อศึกษาระดับความพึงพอใจของผู้สูงอายุต่อการได้รับบริการด้านสวัสดิการสังคม 2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจของผู้สูงอายุในการรับบริการสวัสดิการสังคม 3. เพื่อศึกษาแนวทางปรับปรุงการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลคลองกิว โดยเป็นการศึกษา เชิงปริมาณ ซึ่งประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัย คือ ผู้สูงอายุที่มีทะเบียนบ้านอยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลคลองกิว จำนวนทั้งสิ้น 1,535 คน และได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลคลองกิว จำนวน 317 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการศึกษา พบว่า ระดับความพึงพอใจของผู้สูงอายุต่อสวัสดิการสังคมทั้ง 5 ด้าน คือ

1. สวัสดิการด้านรายได้
2. สวัสดิการด้านสุขภาพ
3. สวัสดิการด้านที่อยู่อาศัย
4. สวัสดิการด้านการศึกษา
5. สวัสดิการด้านนันทนาการ

โดยรวมผู้สูงอายุมีความพึงพอใจในระดับปานกลาง ส่วนระดับความพึงพอใจของผู้สูงอายุต่อการให้บริการ ทั้ง 4 ด้าน คือ ความเพียงพอในการให้บริการ ความรวดเร็วในการให้บริการ ความเสมอหน้าและเป็นธรรมในการให้บริการ อธิปไตยในการให้บริการโดยรวม ผู้สูงอายุมีความพึงพอใจในระดับมาก และผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ผู้สูงอายุที่มีเพศ อายุ การศึกษา รายได้ สถานะครอบครัว สมาชิกในบ้าน การพักอาศัย จำนวนบุตร ต่างกันมีความพึงพอใจต่อการได้รับสวัสดิการสังคมไม่แตกต่างกัน ซึ่งผู้สูงอายุมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการสังคมขององค์การบริหารส่วนตำบลคลองกิวที่ควรเร่งปรับปรุง 3 เรื่อง คือ การประชาสัมพันธ์ข่าวสารให้ทั่วถึงอาคาร / สถานที่ในการจัดกิจกรรม และวัสดุ / อุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวกในการบริการแก่ผู้สูงอายุ

ศราวุฒิ บัณฑิตเมธาพงศ์ (2555 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุของเทศบาลนครพิษณุโลก ซึ่งเป็นการวิจัยแบบผสมผสาน เชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ โดยมีวัตถุประสงค์ 2 ข้อ คือ เพื่อศึกษาการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุของเทศบาลนครพิษณุโลก และเพื่อเสนอแนวทางการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุของเทศบาลนครพิษณุโลก ขอบเขตพื้นที่ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ เทศบาลนครพิษณุโลก ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้านี้ได้แก่ ผู้สูงอายุที่มีภูมิลำเนาอาศัยอยู่ในเขตเทศบาลนครพิษณุโลก และเจ้าหน้าที่ภาครัฐของเทศบาลนครพิษณุโลกที่รับผิดชอบงานด้านผู้สูงอายุ ผลการวิจัยพบว่า 1. การจัดสวัสดิการผู้สูงอายุของ

เทศบาลนครพิษณุโลกด้านต่างๆ มีการจัดทำโครงการต่างๆ แล้วแต่ยังไม่ครอบคลุมทั่วถึงสาเหตุหลักมาจากงบประมาณ การให้ความร่วมมือ และการรวมกลุ่มกันทำกิจกรรม ผู้สูงอายุมีความคิดเห็นต่อการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ พบว่า ยังพึงพอใจอยู่ในระดับน้อย ซึ่งสวนทางกับความต้องการสวัสดิการโดยเฉพาะด้านรายได้ที่ พบว่า มีความต้องการอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเฉพาะการจัดตั้งกองทุนเงินออม ผักอาชีพตามความสามารถของร่างกาย และแหล่งเงินทุนประกอบอาชีพ 2. ปัจจุบันสภาพสังคมของเทศบาลนครพิษณุโลกมีการเปลี่ยนแปลงไปมาก ความเจริญทางด้านเศรษฐกิจส่งผลให้บริบทของสังคมเปลี่ยนแปลง แนวทางการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ ของเทศบาลนครพิษณุโลก จึงควรปรับแนวทางการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ ทั้ง 6 ด้าน ตามสภาพความเป็นจริงให้ทันและสอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของสังคม ได้แก่ การส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเป็นคลังความรู้พัฒนาเทศบาลและลูกหลาน เพิ่มบริการสาธารณะให้มากขึ้น การจัดบริการสาธารณะที่มีสุขภาพและนันทนาการเพื่อให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพดีทั้งร่างกายและจิตใจ การตั้งชมรมผู้สูงอายุดูแลสิทธิของ ผู้สูงอายุอย่างจริงจัง และการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีที่พักอาศัยที่เหมาะสมกับสภาพร่างกาย โดยเทศบาลนครพิษณุโลก เป็นหน่วยงานกลางที่จะบูรณาการแผนงาน โครงการรวมทั้งการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นทั้งภาครัฐ และเอกชนเพื่อผลสำเร็จที่ดี และประโยชน์สูงสุดของการจัดสวัสดิการ

จารุชา พานนนท์ (2555 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความต้องการและแนวทางการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุในเขตเทศบาล ตำบลสตึก อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมาย เพื่อศึกษาความต้องการและแนวทางการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลสตึก อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ วิธีการศึกษา โดยเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ การวิเคราะห์เอกสาร การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสนทนากลุ่ม และการสังเกต เกี่ยวข้องกับการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ ผลการวิจัยพบว่า 1. ความต้องการการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ มีความต้องการที่จะให้จัดสวัสดิการ 6 ด้าน ได้แก่ การจัดสวัสดิการด้านสุขภาพและการรักษาพยาบาล ด้านรายได้ ด้านที่พักอาศัย ด้านนันทนาการ ด้านความมั่นคงทางสังคม ครอบครัว ผู้ดูแลและการคุ้มครอง และด้านการสร้างบริการทางสังคมและเครือข่ายการเกื้อหนุน โดยเฉพาะความต้องการการจัดสวัสดิการด้านรายได้เป็นสิ่งที่ต้องการมากที่สุดและด้านการรักษาพยาบาลซึ่งความต้องการดังกล่าวเป็นความต้องการ ที่สนองตอบต่อ ทางด้านร่างกายและจิตใจ โดยต้องการให้ทางเทศบาลจัดสวัสดิการให้ครบทุกด้านตามที่ต้องการ 2. แนวทางการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ เป็นแนวทางการจัดที่แยกประเด็นการจัดแต่ละด้าน ได้แก่ 2.1 ด้านสุขภาพและการรักษาพยาบาล ควรจัดเจ้าหน้าที่เพื่อออกไปให้คำแนะนำการดูแลสุขภาพ การประสานความร่วมมือกับอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน และมีการจัดตั้งอาสาสมัครผู้ดูแลผู้สูงอายุ (อสผ.) 2.2 ด้านรายได้ พบว่า เทศบาลต้องมีการจัดสรรงบประมาณเพิ่มเติม หรือประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อขอรับการสนับสนุนงบประมาณ เพื่อเพิ่มเบี้ยยังชีพและการจัดฝึกอบรมอาชีพให้แก่ผู้สูงอายุ 2.3 ด้านที่อยู่อาศัย ควรจัดสรรงบประมาณเพื่อช่วยซ่อมแซมที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุที่

มีสภาพชำรุดที่อยู่อาศัย ไม่มีความมั่นคงแข็งแรง จัดเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเข้าไปให้คำแนะนำ ด้านสุขภาพอนามัยของที่พักอาศัยให้แก่บ้านเรือนที่มีผู้สูงอายุอาศัยอยู่ และการจัดหาที่พักให้กับผู้สูงอายุที่ไม่มีที่พักอาศัยให้ทั่วถึง 2.4 ด้านนันทนาการ ควรมีการจัดสรรงบประมาณในการจัดทัศนศึกษาสถานที่สำคัญทางศาสนาในพื้นที่อื่น ๆ เพื่อให้ผู้สูงอายุได้พักผ่อน การจัดกิจกรรมวันผู้สูงอายุในเทศกาลสงกรานต์ 2.5 ด้านความมั่นคงทางสังคม ครอบครัว ผู้ดูแลและการคุ้มครอง ควรจัดเทศบาลเคลื่อนที่เพื่อให้บริการด้านต่าง ๆ กับประชาชนอย่างน้อย 2 เดือนต่อ 1 ครั้ง เพื่อจะได้ตรวจสุขภาพแก่ผู้สูงอายุ ให้คำแนะนำวิธีการรักษาสุขภาพแก่ผู้สูงอายุ มีการจัดกิจกรรมออกกำลังกายที่เหมาะสมกับวัย และการจัดหาพาหนะรับส่งในการเข้ารับบริการ ตรวจร่างกายตามระยะเวลาที่โรงพยาบาลนัดหมาย 2.6 ด้านการสร้างบริการทางสังคมและเครือข่ายการเกื้อหนุน เป็นสิ่งที่จำเป็นต่อการพัฒนาสวัสดิการในด้านต่าง ๆ ของเทศบาลตำบลสตึก ควรประสานกับหน่วยงานภาคีเครือข่ายการพัฒนาที่เกี่ยวข้อง กลุ่มอาชีพ กลุ่มวิสาหกิจ ชุมชนหรือกลุ่มประชาสังคมในชุมชนให้มีส่วนร่วมในความต้องการและจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ นอกจากนี้ การจัดตั้งชมรมเครือข่ายผู้สูงอายุเป็นแนวทางหนึ่งที่จะก่อให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันได้

สิริลักษณ์ เทียงธรรม (2555 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาแนวทางการบริหารจัดการสวัสดิการผู้สูงอายุในชุมชนเขตพื้นที่ จังหวัดชัยภูมิ การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาความเพียงพอ และความต้องการของผู้สูงอายุในชุมชนต่อการบริหารจัดการสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุที่จัดโดยชุมชนเขตพื้นที่จังหวัดชัยภูมิ 2. ศึกษาการเข้าไปมีบทบาทของชุมชนเขตพื้นที่จังหวัดชัยภูมิในการดูแลผู้สูงอายุในชุมชนของตน 3. ศึกษาปัญหาและอุปสรรคที่ขัดขวางการเข้าไปมีบทบาทของชุมชน ศึกษาแบบอย่างที่ดีของการดูแลผู้สูงอายุในชุมชนเขตพื้นที่จังหวัดชัยภูมิ และจังหวัดใกล้เคียง และ 4. เสนอแนวทางการบริหารจัดการสวัสดิการผู้สูงอายุในชุมชนเขตพื้นที่จังหวัดชัยภูมิ ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลัก ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นบุคคลผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุของจังหวัดชัยภูมิ ผู้สูงอายุ ผู้ดูแลผู้สูงอายุ และอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุ จำนวน 22 ราย วิเคราะห์และสังเคราะห์แนวทางการบริหารจัดการสวัสดิการผู้สูงอายุในชุมชนเขตพื้นที่จังหวัดชัยภูมิ และตรวจสอบความคิดเห็นต่อแนวทางที่สังเคราะห์ขึ้นโดยการสนทนากลุ่ม และใช้การวิจัยเชิงปริมาณกับกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุ ผู้ดูแลผู้สูงอายุ อาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุ และผู้ที่เข้าสู่วัยผู้สูงอายุ จำนวน 399 คน โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ 0.94 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยปรากฏว่า การดำเนินงานด้านการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุในปัจจุบันยังไม่เพียงพอกับความต้องการของผู้สูงอายุในชุมชน โดยมีการดำเนินงานที่ชัดเจนในเรื่องสุขภาพงานสาธารณสุข ผู้สูงอายุมีความต้องการบริการให้ความช่วยเหลือทางด้านการเงิน การส่งเสริมรักษาสุขภาพและการมีชีวิตประจำวันที่ดี สนับสนุนการจัดตั้ง

องค์กรชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาและจัดบริการด้านต่าง ๆ การเข้าไปมีบทบาทของชุมชนมีลักษณะเป็นการรวมกลุ่มของผู้สูงอายุที่มีจิตอาสา มีศักยภาพ และประสิทธิภาพเป็นที่ยอมรับของชุมชน จัดตั้งกลุ่มผู้สูงอายุคอยดูแล ผู้สูงอายุในชุมชนของตน การให้ความรู้กับชุมชนที่มีมีความรู้ในสิทธิที่ตนเองได้รับตามกฎหมาย ปัญหาและอุปสรรคที่ขัดขวางการเข้าไปมีบทบาทของชุมชน ได้แก่ การทำงานแบบแยกส่วนของหน่วยงานที่รับผิดชอบงานด้านผู้สูงอายุ และประชาชนในชุมชน ไม่กล้าเสนอความคิดเห็น การศึกษาตัวแบบของการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุที่ดี คือ การจัดเป็นองค์กรในรูปชมรมผู้สูงอายุของชมรมผู้สูงอายุตำบลหนองบัวใหญ่ ซึ่งการเริ่มต้นจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุโดยการรวมกลุ่มของผู้สูงอายุเอง โดยอาศัยผู้นำชุมชนที่มีแนวคิด และความสามารถในการชักจูงผู้สูงอายุให้เข้ามาร่วมกิจกรรมเพื่อพัฒนาการรวมกลุ่มของชมรมผู้สูงอายุให้มีความเข้มแข็งอาศัยความเอื้อเฟื้อเป็นสำคัญ และเน้นในเรื่องของสุขภาพร่างกายให้มีความสำคัญเป็นอันดับแรก รองลงมาคือ ด้านสังคม และด้านเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ แนวทางการบริหารจัดการสวัสดิการผู้สูงอายุในชุมชนเขตพื้นที่ จังหวัดชัยภูมิ ที่สังเคราะห์ได้ประกอบด้วย 1. การจัดตั้งหน่วยงานที่ทำหน้าที่ดูแลงานด้านผู้สูงอายุอย่างเป็นระบบ 2. การสร้างเครือข่ายการทำงานด้านผู้สูงอายุ การใช้ทรัพยากร และข้อมูลด้านผู้สูงอายุร่วมกันอย่างบูรณาการระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 3. สนับสนุนให้มีชมรมผู้สูงอายุในชุมชนที่เข้มแข็ง และ 4. การพัฒนาบุคลากรของท้องถิ่นให้มีความรู้ความเข้าใจการดูแลผู้สูงอายุเพื่อให้ทำงานด้านผู้สูงอายุอย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงการให้ความรู้เกี่ยวกับสิทธิ และผลประโยชน์ที่ผู้สูงอายุได้รับตามกฎหมาย โดยเมื่อตรวจสอบแนวทางที่นำเสนอโดยการสนทนากลุ่ม พบว่า ผู้ให้ข้อมูลสนทนากลุ่มเห็นด้วยต่อแนวทางดังกล่าว และจากการวิจัยเชิงปริมาณด้วยการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม พบว่า กลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยมากกับแนวทางที่นำเสนอ

ดาบตำรวจนิติ แก้วชื่น (2555 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการดำเนินงานสวัสดิการผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลหัวรอ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก จุดมุ่งหมายการศึกษาเพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อการดำเนินงานสวัสดิการผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลหัวรอ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก โดยศึกษาใน 3 ด้าน คือ การบริหารงานสวัสดิการด้านการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ ด้านผลที่ได้รับจากการดำเนินงานสวัสดิการ กลุ่มตัวอย่างจากผู้สูงอายุที่อยู่อาศัยในเขตเทศบาลตำบลหัวรอ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก จำนวน 341 คน ใช้วิธีสุ่มอย่างง่ายตามสัดส่วนผู้สูงอายุ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการศึกษาพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีจำนวน 184 ราย คิดเป็นร้อยละ 54.00 มีอายุ 65 ปี หรือน้อยกว่า จำนวน 169 ราย คิดเป็นร้อยละ 49.60 มีสถานภาพสมรส จำนวน 312 ราย คิดเป็นร้อยละ 91.50 มีรายได้ต่ำกว่า 5,000 บาท จำนวน 271 ราย คิดเป็นร้อยละ 79.50 มีระยะเวลาการเข้าเป็นสมาชิกกองทุน มีจำนวน 228 ราย คิดเป็นร้อยละ 66.90 บริหารงานสวัสดิการ พบว่า การดำเนินงานสวัสดิการผู้สูงอายุ อยู่ในระดับมาก ในเรื่องเทศบาล

ตำบลหัวรอมีการแจ้งกำหนดการ วัน เวลา และสถานที่จ่ายเงินสวัสดิการให้ผู้สูงอายุทราบ ด้านการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ พบว่า การดำเนินงานด้านสวัสดิการผู้สูงอายุอยู่ในระดับมาก ในเรื่อง ท่านมีส่วนร่วมในกิจกรรม และงานของกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชน ด้านผลที่ได้รับจากการดำเนินงานสวัสดิการ พบว่า การดำเนินงานสวัสดิการผู้สูงอายุ อยู่ในระดับมาก ในเรื่องท่านมีส่วนร่วมการจัดทำแผนเพื่อการบริหารงานผู้สูงอายุในชุมชน

สุชาดา สุขโพธิเงิน (2556 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความคิดเห็นของประชาชนผู้สูงอายุต่อคุณภาพการให้บริการด้านสวัสดิการผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลเกวียนหัก อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาความคิดเห็นของประชาชนผู้สูงอายุต่อคุณภาพการให้บริการด้านสวัสดิการผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลเกวียนหัก อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี และเพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนผู้สูงอายุต่อคุณภาพการให้บริการด้านสวัสดิการผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลเกวียนหัก อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ครั้งนี้ จำนวน 275 คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย เครื่องมือที่ใช้ คือแบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติค่าความถี่, ค่าร้อยละ, ค่าเฉลี่ย, ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน, t-test สำหรับเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างตัวแปรอิสระที่มี 2 กลุ่ม และใช้สถิติ One-way ANOVA สำหรับเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างตัวแปรอิสระที่มี 3 กลุ่มขึ้นไป โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการศึกษาพบว่า ระดับความคิดเห็นของประชาชนผู้สูงอายุต่อคุณภาพการให้บริการด้านสวัสดิการผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลเกวียนหัก อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับดีมากที่สุด พิจารณารายด้านพบว่า ด้านการเอาใจใส่ผู้รับบริการอยู่ในระดับดีมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านการตอบสนองต่อผู้รับบริการด้านความเชื่อมั่นไว้วางใจได้ ด้านลักษณะทางกายภาพที่สัมผัสได้ของปัจจัยการบริการ ตามลำดับ และด้านความเชื่อถือได้ของคุณลักษณะหรือมาตรฐานการบริการ มีความคิดเห็นเป็นอันดับสุดท้าย ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนผู้สูงอายุต่อคุณภาพการให้บริการด้านสวัสดิการผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลเกวียนหัก อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี พบว่า เพศ อายุ และอาชีพ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อคุณภาพการให้บริการด้านสวัสดิการผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลเกวียนหัก อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย และเมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนผู้สูงอายุต่อคุณภาพการให้บริการด้านสวัสดิการผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลเกวียนหัก อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี จำแนกตาม ระดับการศึกษา พบว่า ระดับการศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นต่อคุณภาพการให้บริการด้านสวัสดิการผู้สูงอายุ แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญ .05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย

ศราวุฒิ บัณฑิตเมธาพงศ์ (2555 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุของเทศบาลนครพิษณุโลก ซึ่งเป็นการวิจัยแบบผสมผสาน เชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ โดยมีวัตถุประสงค์ 2 ข้อ คือ เพื่อศึกษาการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุของเทศบาลนครพิษณุโลก และเพื่อเสนอแนวทางการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุของเทศบาลนครพิษณุโลก ขอบเขตพื้นที่ในการศึกษาครั้งนี้ คือเทศบาลนครพิษณุโลก ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ได้แก่ ผู้สูงอายุที่มีภูมิลำเนาอาศัยอยู่ในเขตเทศบาลนครพิษณุโลก และเจ้าหน้าที่ภาครัฐของเทศบาลนครพิษณุโลกที่รับผิดชอบงานด้านผู้สูงอายุ ผลการวิจัยพบว่า 1. การจัดสวัสดิการผู้สูงอายุของเทศบาลนครพิษณุโลกด้านต่างๆ มีการจัดทำโครงการต่างๆ แล้วแต่ยังไม่ครอบคลุมทั่วถึง สาเหตุหลักมาจากงบประมาณ การให้ความร่วมมือ และการรวมกลุ่มกันทำกิจกรรม ผู้สูงอายุมีความคิดเห็นต่อการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุพบว่ายังพึงพอใจอยู่ในระดับน้อย ซึ่งสวนทางกับความต้องการสวัสดิการโดยเฉพาะด้านรายได้ที่พบว่ามีความต้องการอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเฉพาะการจัดตั้งกองทุนเงินออม ฝึกอาชีพตามความสามารถของร่างกาย และแหล่งเงินทุนประกอบอาชีพ 2. ปัจจุบันสภาพสังคมของเทศบาลนครพิษณุโลกมีการเปลี่ยนแปลงไปมาก ความเจริญทางด้านเศรษฐกิจส่งผลให้บริบทของสังคมเปลี่ยนแปลง แนวทางการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุของเทศบาลนครพิษณุโลก จึงควรปรับแนวทางการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ ทั้ง 6 ด้าน ตามสภาพความเป็นจริงให้ทันและสอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของสังคม ได้แก่ การส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเป็นคลังความรู้พัฒนาเทศบาลและลูกหลาน เพิ่มบริการสาธารณะให้มากขึ้น การจัดบริการสาธารณะที่มีสุขภาพและนันทนาการเพื่อให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพดีทั้งร่างกายและจิตใจ การตั้งชมรมผู้สูงอายุดูแลสิทธิของ ผู้สูงอายุอย่างจริงจัง และการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีที่พักอาศัยที่เหมาะสมกับสภาพร่างกาย โดยเทศบาลนครพิษณุโลกเป็นหน่วยงานกลางที่จะบูรณาการแผนงาน โครงการรวมทั้งการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นทั้งภาครัฐและเอกชนเพื่อผลสำเร็จที่ดีและประโยชน์สูงสุดของการจัดสวัสดิการ

ภาคยวัฒน์ ภูมิตันไพศาล (2557 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการบริหารจัดการแบบบูรณาการด้านสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น : กรณีศึกษา อำเภอกงไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย โดยมีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาการบริหารจัดการแบบบูรณาการด้านสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: กรณีศึกษา อำเภอกงไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย 2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการบริหารจัดการแบบบูรณาการด้านสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น : กรณีศึกษา อำเภอกงไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย 3. เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะนโยบายสู่การปฏิบัติในการบูรณาการด้านสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น : กรณีศึกษา อำเภอกงไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย เป็นการศึกษาแบบผสมผสานในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยศึกษาในกลุ่ม องค์กรบริหารส่วนตำบลและเทศบาลตำบลอำเภอกงไกรลาศ 11 แห่ง กลุ่มผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในอำเภอกงไกรลาศ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญจำนวน 7 คน โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะจง และการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง สถิติที่ใช้ในการ

วิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ คือ คำร้อยละ รวมถึงการวิเคราะห์เนื้อหาการวิจัยเชิงคุณภาพและนำเสนอข้อมูลแบบพรรณนา วิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์แลกรอบแนวคิดที่ใช้ศึกษา จากการศึกษาการบริหารจัดการแบบบูรณาการด้านสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น : กรณีศึกษา อำเภอกงไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย พบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ใช้การบริหารจัดการแบบบูรณาการในด้านสวัสดิการผู้สูงอายุ ผลการศึกษาครั้งนี้พบว่า การนำการบริหารจัดการแบบบูรณาการสู่การปฏิบัตินั้นควรศึกษารูปแบบการบริหารจัดการให้เหมาะสมกับพื้นที่ในแต่ละพื้นที่ ควรมีการจัดตั้งองค์กรหลักเพื่อประสานงานและดูแลด้านสวัสดิการผู้สูงอายุ ทำให้ลดความซ้ำซ้อนในการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้สูงอายุ

สุธิตา แจ่มประจักษ์ (2557 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษารูปแบบการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ: กรณีศึกษาตำบลหนองรี อำเภอมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรีการศึกษา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบและเปรียบเทียบรวมทั้งวิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุโดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ มีประเด็นคำถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุในตำบลหนองรี ได้แก่ ผู้สูงอายุจำนวน 35 คน เจ้าหน้าที่องค์กรภาครัฐจำนวน 4 คน เจ้าหน้าที่องค์กรเอกชนจำนวน 1 คน ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุมีดังนี้ 1. สวัสดิการโดยภาครัฐ ประกอบด้วย การประกันสังคม ได้แก่ ระบบบำเหน็จบำนาญข้าราชการการช่วยเหลือทางสังคมและการบริการสังคม 2. สวัสดิการโดยภาคเอกชน ประกอบด้วย การประกันสังคมและระบบส่งเสริมหุ้นส่วนทางสังคมตามแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจ 3. สวัสดิการโดยภาคชุมชน ประกอบด้วยการประกันสังคม ได้แก่ กองทุนสวัสดิการชุมชน การช่วยเหลือทางสังคมและการบริการสังคมโดยใช้ระบบเครือข่ายและทุนทางสังคมเมื่อเปรียบเทียบรูปแบบพบว่า ภาครัฐและภาคชุมชนได้จัดสวัสดิการเพื่อผู้สูงอายุโดยเฉพาะ ส่วนภาคเอกชนจัดให้สำหรับทุกกลุ่มอายุ โดยภาครัฐมีเป้าหมายในการจัดสวัสดิการเพื่อแก้ไขปัญหา บำบัดฟื้นฟูและพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุส่วนภาคเอกชนมีเป้าหมายเพื่อป้องกันปัญหาและพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ ในขณะที่ภาคชุมชนจะเน้นการบำบัดฟื้นฟู ป้องกันปัญหาและพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ ซึ่งภาครัฐจัดสวัสดิการได้ครอบคลุมมากกว่าภาคเอกชนและภาคชุมชนทั้งการศึกษา สุขภาพ อานามัย ที่อยู่อาศัย การทำงานและมีรายได้ นั้นหนทางการกระบวนกรยุทธธรรมและบริการสังคมทั่วไปปัจจัยภายในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ คือ ผู้สูงอายุในตำบลหนองรีมีศักยภาพและมีจิตอาสาพร้อมที่จะพัฒนาตัวเองและชุมชน อีกทั้งในตำบลมีทุนทางสังคมที่เอื้อต่อการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ ปัจจัยภายนอกได้แก่ นโยบายของรัฐที่ให้ความสำคัญให้กับผู้สูงอายุ รวมถึงกระแสสังคมเรื่องความรับผิดชอบทางสังคมที่ทำให้องค์กรเอกชนทำประโยชน์เพื่อชุมชนดังนั้นในการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุควรเป็นแบบพหุภาคี ซึ่งต้องเปิดโอกาสผู้สูงอายุได้มีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการมากกว่าเป็นผู้รับบริการ เพื่อให้เกิดการตระหนักรู้ถึงคุณค่าของ

ตนเอง อีกทั้งควรส่งเสริมให้เกิดความเข้มแข็งในชุมชนเพื่อใช้เป็นฐานในการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุต่อไป

นිරสาห์ ลาสีทรี (2559 : บทคัดย่อ) ศึกษาการจัดการสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอแกด้า จังหวัดมหาสารคาม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. ศึกษาความคิดเห็นของผู้สูงอายุต่อการจัดการสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอแกด้า จังหวัดมหาสารคาม
2. เปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้สูงอายุต่อการจัดการสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอแกด้า จังหวัดมหาสารคาม ที่มี เพศ อายุ สถานภาพสมรส สภาวะสุขภาพและตำบลที่อาศัยอยู่ต่างกัน และ
3. ศึกษาข้อเสนอแนะของผู้สูงอายุต่อการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอแกด้า จังหวัดมหาสารคาม กลุ่มตัวอย่างคือ ประชาชนที่มีอายุ 60 ขึ้นไป ที่อาศัยอยู่ในองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอแกด้า จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 345 คน กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีของ Krejcie และ Morgan กลุ่มตัวอย่างใช้การสุ่มแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม ชนิดมาตราส่วนประมาณค่า และแบบสอบถามปลายเปิด สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ข้อมูล คือ ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ค่าที (t-test) ค่าเอฟ (F-test) ผลการวิจัยพบว่า 1. ผลการศึกษาความคิดเห็นของผู้สูงอายุต่อการจัดการสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอแกด้า จังหวัดมหาสารคาม พบว่าโดยรวม อยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้แก่ ด้านสุขภาพและการรักษาพยาบาล ด้านที่พักอาศัย ด้านนันทนาการ ด้านการสร้างบริการทางสังคมและเครือข่ายการเกื้อหนุนด้านอาชีพและรายได้และด้านความมั่นคงทางสังคม ครอบครัว ผู้ดูแลและการคุ้มครอง 2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้สูงอายุต่อการจัดการสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอแกด้า จังหวัดมหาสารคาม พบว่า ผู้สูงอายุที่มีเพศ อายุ และสถานภาพสมรสต่างกัน มีความเห็นต่อการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุไม่ต่างกัน ส่วนผู้สูงอายุที่มีสภาวะสุขภาพและตำบลที่อาศัยอยู่ ต่างกัน มีความเห็นต่อการจัดการสวัสดิการผู้สูงอายุแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 3. ผลการศึกษาข้อเสนอแนะของผู้สูงอายุต่อการจัดการสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอแกด้า จังหวัดมหาสารคาม พบว่า ข้อเสนอแนะของผู้สูงอายุต่อการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ ที่สำคัญด้านสุขภาพและการรักษาพยาบาล ได้แก่ ควรจัดให้มีการออกตรวจสุขภาพประจำปีให้ผู้สูงอายุในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง ด้านอาชีพ และรายได้ ได้แก่ ควรจัดหาแหล่งทุนในการประกอบอาชีพให้กับผู้สูงอายุเป็นประจำทุกปี ด้านนันทนาการ ได้แก่ ควรจัดให้มีการทัศนศึกษาออกสถานที่ให้กับผู้สูงอายุ ด้านความมั่นคงทางสังคม ครอบครัว ผู้ดูแล และคุ้มครอง ได้แก่ ควรจัดให้มีการบริการจัดที่นั่งสำรองสำหรับผู้สูงอายุที่มารับบริการ และด้าน

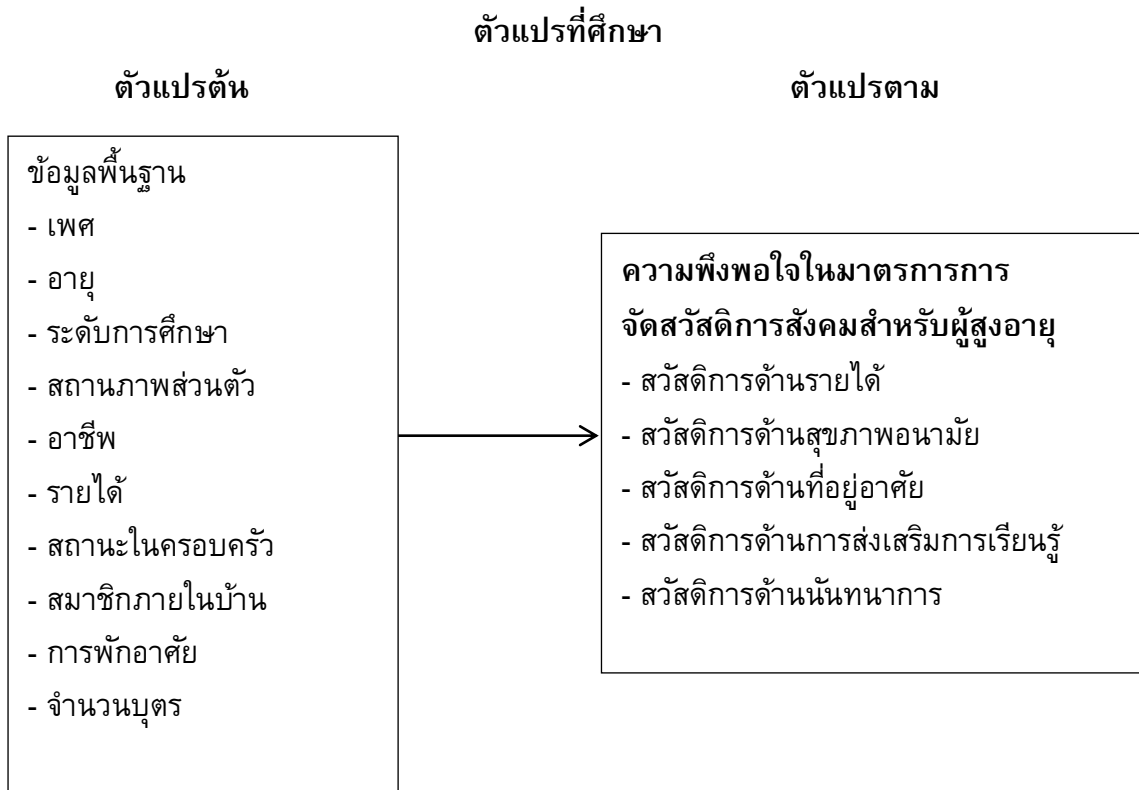
การสร้างบริการทางสังคมและเครือข่ายเกื้อหนุน ได้แก่การจัดให้มีอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุที่บ้าน

จากการศึกษาวรรณกรรมและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่า เทศบาลตำบลเป็นหน่วยงานของรัฐที่มีความใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด ซึ่งได้จัดตั้งขึ้นเพื่อให้ประชาชนได้ปกครองและพัฒนาท้องถิ่นด้วยตนเอง ตามอำนาจหน้าที่ที่กฎหมายได้กำหนดไว้ทั้งนี้ จากการทำเนิงานที่ผ่านมาองค์การบริหารส่วนตำบลส่วนใหญ่ มุ่งเน้นที่จะพัฒนาในด้านโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนน สะพาน อาคาร เป็นต้น ทำให้การดำเนินงานด้านสวัสดิการสังคมไม่ได้รับการพัฒนาเท่าที่ควร รวมถึงปัญหาในด้านการบริหารงานต่างๆ เช่น เจ้าหน้าที่ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาท และอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย การขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์ และเทคโนโลยีที่ทันสมัย รวมถึงปัญหาเกี่ยวกับงบประมาณที่มีไม่เพียงพอต่อการบริหารจัดการ เป็นต้น ดังนั้น ในการพัฒนาระบบการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ จะต้องมีการกำหนดนโยบายอย่างชัดเจน และมีแผนการดำเนินการที่เหมาะสมมีประสิทธิภาพ เป็นไปตามความต้องการ และตรงกับสภาพปัญหาของผู้สูงอายุอย่างแท้จริง ซึ่งประกอบไปด้วยแผนระยะยาว แผนระยะปานกลาง และแผนระยะสั้น อันถือได้ว่า เป็นภารกิจที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องให้ความสำคัญอย่างยิ่งในการแก้ไขปัญหา

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาต้องการศึกษาถึงมาตรการการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลบ้านคลอง โดยศึกษาเฉพาะในเรื่อง การจัดสวัสดิการสังคมด้านรายได้, สวัสดิการด้านสุขภาพอนามัย, สวัสดิการด้านที่อยู่อาศัย, สวัสดิการด้านการส่งเสริมการเรียนรู้ และสวัสดิการด้านนันทนาการ รวมทั้งปัญหาอุปสรรคของการดำเนินงาน พร้อมข้อเสนอแนะ เพื่อหามาตรการที่เหมาะสมมีประสิทธิภาพ และเป็นธรรมในการดำเนินการเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุในอนาคตต่อไป

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการสำรวจองค์ความรู้ทั้งทางด้านทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยสามารถกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย